

Algemeen ambtsbericht Iran

Januari 2010

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid

Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer

Den Haag

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 5
2.1	Basisgegevens 5
2.1.1	Land en volk 5
2.1.2	Geschiedenis 6
2.1.3	Staatsinrichting 7
2.2	Politieke ontwikkelingen 12
2.2.1	Binnenlandse politieke ontwikkelingen 12
2.2.2	Buitenlandse politieke ontwikkelingen 18
2.3	Veiligheidssituatie 20
3	Mensenrechten 21
3.1	Juridische context 21
3.1.1	Verdragen en protocollen 21
3.1.2	Nationale wetgeving 22
3.2	Toezicht 24
3.2.1	Internationaal 24
3.2.2	Nationaal gouvernementeel 26
3.2.3	Nationaal niet-gouvernementeel 26
3.3	Naleving en schendingen 28
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting 28
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 36
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging 39
3.3.4	Bewegingsvrijheid 52
3.3.5	Rechtsgang 57
3.3.6	Arrestaties en detenties 58
3.3.7	Mishandeling en foltering 60
3.3.8	Verdwijningen 62
3.3.9	Doodstraf 62
3.4	Positie van specifieke groepen 66
3.4.1	Dienstplichtigen/militairen 66
3.4.2	Leden van specifieke oppositiebewegingen 68
3.4.3	Etnische groepen 72
3.4.4	Homoseksuelen 77
3.4.5	Transseksuelen 80
3.4.6	Vrouwen 80
3.4.7	Minderjarigen 85
4	Migratie 88
4.1	Migratiestromen 88
4.2	Activiteiten van internationale organisaties 89

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Iran beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Iran en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraanse asielsezoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Iran. Op 12 februari 2008 is een gedeeltelijke update van het algemene ambtsbericht Iran van juni 2007 uitgebracht, waarin de paragrafen 3.3.3 (Vrijheid van godsdienst en overtuiging) en 3.4.4 (Homoseksuelen) zijn geactualiseerd. Op 22 juli 2008 werd een algemeen ambtsbericht Iran uitgebracht, gevolgd door het thematisch ambtsbericht – situatie christenen en homoseksuelen in Iran van 28 mei 2009. De tekst van het thematisch ambtsbericht is geïncorporeerd in de tekst van dit algemeen ambtsbericht.

Dit algemeen ambtsbericht beslaat de periode van juli 2008 tot december 2009.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Teheran aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van Iran. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Iran opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Iran geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Iran partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en de activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van de UNHCR, aan de orde. Voor de weergave van Iraanse namen is de spelling gebruikt zoals die in de media meestal wordt gehanteerd.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Islamitische Republiek Iran¹ vormt de geografische brug tussen het Midden-Oosten en Azië. Het land grenst in het noorden aan Armenië, Azerbeidjan, de Kaspische Zee en Turkmenistan, in het oosten aan Afghanistan en Pakistan, in het zuiden aan de Golf van Oman en de Perzische Golf en in het westen aan Irak en Turkije. Het land is onderverdeeld in 30 provincies.² Iran is circa 40 keer zo groot als Nederland en telt ruim 65 miljoen inwoners.³ De hoofdstad is Teheran.

De grootste bevolkingsgroep wordt gevormd door de Perzen. Daarnaast wonen in Iran Azeri's, Koerden, Arabieren, Baluchi's en Turkmenen. De verschillende etnische groepen onderscheiden zich met name op basis van de taal die zij van oorsprong spreken.

Er zijn vele talen en mogelijk meer dan 100 dialecten in Iran. Het Perzisch of Farsi is de officiële taal. Het Perzisch maakt deel uit van de Iraanse taalgroep, net als het Baluchi, het Koerdisch en het Lorischi. Veel minderheidsgroepen spreken daarnaast hun eigen taal. Het grootste deel van de Turkssprekende Iraniërs leeft in de provincies West en Oost Azerbeidzjan en Ardabil. Zij worden ook wel aangeduid als Azeri's, naar hun taal, het Azeri-Turks. In het noorden en midden van het Zagros-gebergte komen eveneens stammen voor die een Turks dialect spreken. Hier worden echter ook verschillende dialecten van het Koerdisch gesproken. Arabieren, een andere minderheidsgroep, wonen met name in de provincie Khuzestan in het zuidwesten van Iran. Het Lorischi, dat ook wel wordt beschouwd als een dialect van het Perzisch, wordt gesproken door Loren en Bakhtiari, die in het Zagros-gebergte ten westen van de stad Isfahan leven. In het zuidoosten, in de provincie Sistan va Baluchestan, wordt Baluchi gesproken. Armeens wordt gesproken door de Armeense minderheid in Iran.⁴

¹ Officiële benaming: *Jomhuri-ye Eslami-ye Iran*.

² Ardabil, Azerbayjan-e Gharbi, Azarbayjan-e Sharqi, Bushehr, Chahar Mahall va Bakhtiari, Isfahan, Fars, Gilan, Golestan, Hamadan, Hormozgan, Ilam, Kerman, Kermanshah, Khorasan Noord, Khorasan Centraal, Khorasan Zuid, Khuzestan, Kohgiluyeh va Buyer Ahmad, Kordestan, Lorestan, Markazi, Mazandaran, Qazvin, Qom, Semnan, Sistan va Baluchestan, Tehran, Yazd, Zanjan.

³ CIA World Factbook Iran (24 juli 2009). De Economist Intelligence Unit noemt een getal van 69,4 miljoen inwoners (Country Profile Iran, 1 oktober 2007, Economist Intelligence Unit).

⁴ CIA World Factbook Iran (24 juli 2009).

Onderwijs vindt plaats in het Perzisch. Arabisch en Engels zijn de tweede en derde taal die worden geleerd in het basisonderwijs.⁵ Er zijn Armeense scholen. Hier wordt naast het Armeens ook in het Perzisch onderwezen. Voor toegang tot universiteiten is een goede beheersing van het Perzisch noodzakelijk.

In gebieden waar in eerste instantie een minderheidstaal wordt gesproken, kan het voorkomen dat, ondanks het onderwijs in het Perzisch, de beheersing van deze taal gebrekkig blijft.

De Iraanse kalender is gebaseerd op de zoroastrische kalender van het pre-islamitische Perzië. De jaartelling is echter gebaseerd op de vlucht van de profeet Mohammed van Mekka naar Medina in 622 na Christus, en gaat, anders dan de meeste islamitische jaartellingen niet uit van de maankalender maar van de zonnekalender. Het Iraanse jaar begint op 21 maart en de daarop volgende zes maanden bevatten ieder 31 dagen, de volgende vijf maanden ieder 30 en de twaalfde maand 29 (en om de vier jaar 30). Om de Iraanse jaartelling om te zetten in de Gregoriaanse, moet er 621 jaar bij opgeteld worden. Zo is het Iraanse jaar 1388 op 21 maart 2009 begonnen.

2.1.2 Geschiedenis

Perzië, de voorloper van Iran, kent een duizenden jaren oude beschaving. De geschiedenis van het moderne Iran begon in 1925, toen Reza Khan zichzelf uitriep tot de Sjah (koning) van Perzië. Onder zijn bewind werd de modernisering van het land voortvarend ter hand genomen.

Zijn handelspact met Duitsland en pro-Nazi opstelling leidde in 1941 tot de bezetting van Iran door de Sovjet-Unie en het Verenigd Koninkrijk, waarop Reza Khan werd verbannen en opgevolgd door zijn zoon, Mohammad Reza Pahlavi.

De nieuwe Sjah werd een trouwe bondgenoot van het Westen en de Verenigde Staten. Mohammad Reza Sjah voerde vanaf de jaren zestig een westers georiënteerd bewind, dat werd gekenmerkt door een reeks politieke, economische en sociale hervormingen, maar tegelijkertijd een repressief karakter had. Het succes van de hervormingen bleef voor brede lagen van de bevolking beperkt. Het toenemend verzet tegen het bewind van de Sjah leidde begin 1979 tot diens val en vertrek. De macht kwam na een korte overgangsperiode in handen van de islamitische geestelijke ayatollah⁶ Ruhollah Khomeini, die kort daarop de

⁵ Artikel 15 en 16 van de grondwet.

⁶ De titel *ayatollah* betekent 'teken van God'.

Islamitische Republiek Iran uitriep. Ayatollah Khomeini overleed in juni 1989 en werd opgevolgd door ayatollah Ali Khamenei.

Vanaf 1997, toen de hervormingsgezinde president Mohammad Khatami aan de macht kwam, leek het mogelijk democratische hervormingen door te voeren in Iran, zeker toen in 2000 de hervormingsbeweging een overweldigende meerderheid in het parlement behaalde. De hervormingsbeweging vond echter steeds de conservatieve Raad van Hoeders van de Grondwet op haar weg. Belangrijke, door het parlement goedgekeurde wetsvoorstellen, zoals de toetreding tot het VN-Antifolterverdrag en het VN-Vrouwenverdrag, werden door de Raad van Hoeders afgewezen. Khatami en zijn regering werd hierdoor gebrek aan slagkracht verweten en hij boette veel aan populariteit in.

Bij de parlamentsverkiezingen van 2004 kregen de conservatieven, na uitsluiting door de Raad van Hoeders van het gros van de hervormingsgezinde kandidaten, weer de overhand in het parlement en in juni 2005 won Mahmoud Ahmadinejad⁷ de presidentsverkiezingen.

Ook bij de parlamentsverkiezingen van 14 maart en 25 april 2008 behaalden conservatieve stromingen in het parlement de overwinning. Wederom diskwalificeerde de Raad van Hoeders vooraf een groot aantal met name hervormingsgezinde kandidaten.

Bij de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, waarvan de uitslag erg omstrede was, werd Mahmoud Ahmadinejad herkozen voor een nieuwe ambtstermijn als president.⁸

2.1.3 Staatsinrichting

De staatsinrichting van Iran kent zowel elementen van een islamitische theocratie als van een democratie. De Geestelijk Leider belichaamt het theocratische karakter van de republiek en bekleedt formeel het hoogste gezag. Daarnaast is er een gekozen president.

Geestelijk Leider

De aanwezigheid van de Geestelijk Leider (*Rahbar-e Enghelab*) is gebaseerd op het door ayatollah Khomeini geïntroduceerde leerstuk van de *velayat-e faqeh*, de heerschappij van de religieuze wetgeleerde. De Geestelijk Leider wordt voor onbepaalde termijn gekozen door de Vergadering van Experts.

⁷ Voor een korte levensbeschrijving van Mahmoud Ahmadinejad zie het artikel 'Ahmadinejad – Altijd in afwachting van de wederkomst', Nederlands Dagblad (22 augustus 2009).

⁸ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

De Geestelijk Leider heeft op grond van artikel 57 van de Iraanse grondwet⁹ de bevoegdheid om rechtstreeks in de aangelegenheden van de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht in te grijpen. Hij benoemt het hoofd van de rechterlijke macht, de geestelijken die de helft (zes van de twaalf) van de Raad van Hoeders uitmaken, alle hoge militaire functionarissen, de leiders van het vrijdaggebed en het hoofd van de nationale radio en televisie. Sinds 1989 bekleedt ayatollah Ali Khamenei, die van 1981 – 1989 president van Iran was, het ambt van Geestelijk Leider.

President

De president is volgens artikel 60 van de Iraanse grondwet verantwoordelijk voor de uitvoerende macht. Hij wordt iedere vier jaar door de bevolking gekozen en kan maximaal twee aaneengesloten termijnen dienen. Op 5 augustus 2009 werd Mahmoud Ahmadinejad tijdens een speciale zitting van het parlement ingezworen voor een tweede ambtstermijn als president van Iran.¹⁰

Wetgevende macht

De wetgevende macht wordt op grond van artikel 58 van de Iraanse grondwet gevormd door het parlement (*Majlis-e Shura-ye Eslami* of Islamitische Consultatieve Vergadering). De 290 leden van het parlement worden iedere vier jaar rechtstreeks door de bevolking gekozen. De meest recente verkiezingen vonden plaats op 14 maart 2008 en werden gevolgd door een tweede ronde op 25 april 2008 voor ruim 80 nog onbesliste zetels. Op 1 juni 2008 werd Ali Larijani tot voorzitter van het nieuwe parlement gekozen.

Het parlement heeft naast zijn wetgevende taak ook tot taak de uitvoerende macht te controleren. Het komt regelmatig voor dat ministers door het parlement worden opgeroepen om verantwoording af te leggen over hun beleid. Het parlement kan door middel van een motie van wantrouwen ministers tot aftreden dwingen. De macht van het parlement op wetgevend gebied wordt aanzienlijk beperkt, doordat wetgeving die door het parlement wordt aangenomen, door de Raad van Hoeders dient te worden goedgekeurd. Doordat elke kandidaat voor de parlementsverkiezingen door de Raad van Hoeders moet worden gescreend op loyaliteit aan de beginselen van de Islamitische Republiek, wordt een groot aantal potentiële kandidaten uitgesloten van deelname aan de verkiezingen. Ten slotte geldt dat het parlement volgens de grondwet niet ontbonden kan worden.

⁹ De grondwet (*Qanun-e Asasi* of 'Fundamental Law') is op 3 december 1979 in werking getreden en nadien op 28 juli 1989 gewijzigd.

¹⁰ Deze speciale zitting van het parlement is vastgelegd in artikel 121 van de grondwet. In overeenstemming met artikel 110 van de grondwet dient de Geestelijk Leider de benoeming van de president te bekrachtigen. Dit geschiedde op 3 augustus 2009. Zie verder ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

Uitvoerende macht

De regering bestaat uit de president, tien vice-presidenten en de overige ministers. De ministers worden benoemd door de president na goedkeuring van het parlement. Ook al is volgens artikel 60 van de Iraanse grondwet de president verantwoordelijk voor de uitvoerende macht, in de praktijk verantwoorden de ministers van Defensie, Veiligheid en Buitenlandse Zaken zich meestal bij de Geestelijk Leider. De president kan ministers ontslaan.

Rechtsprekende macht

De rechtsprekende macht is in Iran een belangrijke machtsfactor. Het hoofd van de rechtsprekende macht moet een geestelijke zijn, die wordt benoemd door de Geestelijk Leider. Op 15 augustus 2009 heeft ayatollah Sadeq Larijani de functie van hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie (hoofd rechtsprekende macht) overgenomen van zijn voorganger ayatollah Mahmoud Hashemi Shahrudi.¹¹ Diens ambtstermijn liep in augustus 2009 af.¹² Eind augustus 2009 werd de voormalige minister van Informatie, Gholamhossein Mohseni-Ejei, benoemd tot de nieuwe chef-aanklager van Iran. Hij volgde hiermee Qorban-Ali Dori-Najafabadi op.¹³ Tevens werd de chef-aanklager van Teheran (een belangrijke positie), 'hardliner' Saeed Mortazavi, vervangen door Abbas Jafari Dolatabadi.¹⁴

De minister van Justitie heeft in het Iraanse systeem weinig invloed op de rechtsprekende macht.

In Iran bestaan naast de normale rechtbanken (openbare rechtbanken genoemd), ook revolutionaire rechtbanken. Deze laatste zijn opgericht in 1979 en zijn bevoegd voor delicten zoals belediging van de Geestelijk Leider, *moharebeh* ('strijd tegen God') of *mofzed fi'l arz* ('verderf zaaien op aarde') - een algemene omschrijving die voor veel politieke delicten (inclusief geweldloze) wordt gebruikt - en drugsdelicten. Abortus, overspel, geloofsafval en seksuele handelingen tussen personen van gelijke sekse, die in Iran worden beschouwd als een strafbaar feit, worden behandeld door de openbare rechtbanken. Voor de berechting van geestelijken en militairen bestaan speciale afzonderlijke rechtbanken.¹⁵

Het Hooggerechtshof, dat zestien afdelingen telt, heeft een beperkte bevoegdheid om vonnissen van rechtbanken te herzien. De speciale rechtbank voor geestelijken

¹¹ Ayatollah Sadeq Larijani is een broer van de voorzitter van het Iraanse parlement Ali Larijani.

¹² AFP/Reuters (19 augustus 2009); 'Iran: New Judiciary Chief appointed in Iran', Global Insight – Country Intelligence-Analysis (18 augustus 2009).

¹³ Reuters (24 augustus 2009).

¹⁴ NRC Handelsblad (31 augustus 2009); Reuters (30 augustus 2009).

¹⁵ De Perzische naam voor de rechtbank voor de geestelijkheid is *dadgah-e vizhe-ye rohaniat*, de militaire rechtbank wordt aangeduid met *dadgah-e nezami*.

kent geen beroepsmogelijkheid. Het openbaar ministerie en de rechterlijke macht opereren onafhankelijk van elkaar.

Raad van Hoeders van de Grondwet

De Raad van Hoeders (*Shura-ye Negahban-e Qanun-e Asasi*) moet toezicht houden op verkiezingen en toezien op het islamitisch gehalte van de wetgeving. De helft van deze twaalf leden tellende raad bestaat uit geestelijken die door de Geestelijk Leider worden benoemd. De andere helft zijn seculiere magistraten afkomstig uit de rechterlijke macht. De benoeming van de zes magistraten in de Raad van Hoeders geschiedt door het hoofd van de rechterlijke macht, na instemming van het parlement. De Raad van Hoeders is zeer behoudend van karakter. Secretaris van de Raad van Hoeders is ayatollah Ahmad Jannati.

Beoordelingsraad

Geschillen tussen het parlement en de Raad van Hoeders worden besproken in de Beoordelingsraad (*Majma-ye Tashkhis-e Maslahat-e Nizam*), waarin onder andere parlementariërs, leden van de Raad van Hoeders en de hoofden van de wetgevende, de uitvoerende en de rechtsprekende macht zitting hebben. De raad opereert voorts als een adviesorgaan voor de Geestelijk Leider. Vanaf september 2005 is er een nieuwe bevoegdheid bijgekomen. De Geestelijk Leider heeft zijn bevoegdheid om toezicht te houden over 's lands regering (artikel 110 van de grondwet) toen deels gedelegeerd aan de raad. De Beoordelingsraad staat onder leiding van de voormalige president van Iran, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani.¹⁶

Vergadering van Experts

De uit 86 geestelijken bestaande Vergadering van Experts (*Majlis-e Khobregan of Majlis-e Khebragan*) wordt elke acht jaar rechtstreeks door de bevolking gekozen. Bij het overlijden van de Geestelijk Leider is de vergadering verantwoordelijk voor de verkiezing van een nieuwe Geestelijk Leider. Officieel dient de vergadering ook toe te zien op het functioneren van de Geestelijk Leider, waartoe de vergadering twee keer per jaar bijeen hoort te komen. In de praktijk is de Vergadering van Experts echter onderworpen aan de Geestelijk Leider. Als opvolger van de in juli 2007 overleden voorzitter ayatollah Ali Meshkini kozen de leden van de vergadering begin september 2007 Ali Akbar Hashemi Rafsanjani.

Provinciaal bestuur

De 30 Iraanse provincies worden bestuurd door centraal benoemde gouverneurs.

¹⁶

Rafsanjani is een van de machtigste en rijkste mannen van het land. Hij was een vertrouweling van de stichter van de islamitische republiek, ayatollah Ruhollah Khomeini. Hij was negen jaar parlementsvoorzitter en van 1989 tot 1997 president. In 2005 deed hij tevergeefs nog een gooi naar het presidentschap, maar leed in de tweede ronde een verpletterende nederlaag tegen de huidige president Ahmadinejad.

Strijdkrachten

De strijdkrachten bestaan uit het reguliere leger (*Artesh*) (naar schatting 350.000 manschappen, inclusief 220.000 dienstplichtigen) en het Iraanse Revolutionaire Garde Korps (*Sepah-e Pasdaran-e Enghelab-e Eslami* (IRGC) (naar recente schattingen 125.000 manschappen), verenigd onder een gemeenschappelijke generale staf. Chef van de Generale Staf is generaal-majoor Seyed Hassan Firouzabadi. Plaatsvervangend Chef van de Generale Staf is generaal-majoor Pasdar Gholamali Rashid. Daarnaast zijn er nog de *Law Enforcement Forces* (de politie). Alle hoge legerfunctionarissen¹⁷ worden benoemd door de Geestelijk Leider en zijn rechtstreeks verantwoording aan hem verschuldigd.

Het IRGC functioneert als een volledig leger, met een eigen luchtmacht, landmacht en marine, en heeft een grote invloed op andere instellingen zoals de politie en het ministerie van Inlichtingen. Het IRGC heeft in de nasleep van de presidentsverkiezingen van juni 2009 naar verluidt de greep op de binnenlandse veiligheid vergroot ten koste van het ministerie van Inlichtingen en Veiligheid, alsmede de rechterlijke macht.

Het IRGC is ook actief op economisch terrein en heeft het sinds het aantreden van president Ahmadinejad voor miljarden dollars aan lucratieve overheidscontracten gekregen, zoals de ontwikkeling van een gasveld. Geschat wordt dat het IRGC meer dan 100 bedrijven op haar naam heeft staan, met een totaal vermogen van 12 tot 15 miljard dollar. Commandant van het IRGC is generaal-majoor Mohammad Ali Jaafari. Onder-commandant is brigade-generaal Hossein Salami.

Basiji

Onder de verantwoordelijkheid van het IRGC vallen ook de zogenaamde Basiji (officiële naam: *Niru-ye Moghavemat-e Basij*) (*Mobilized Resistance Force*), grotendeels uit vrijwilligers bestaande burgermilities die een deel van de ordehandhaving voor hun rekening nemen.¹⁸ De positie van deze Basiji als ondersteuner van politie en justitie is in 1992 in de wet vastgelegd.¹⁹ De diverse

¹⁷ Dit betreft de commandanten in het leger en de Revolutionaire Garde en hun plaatsvervangers.

¹⁸ De paramilitaire Basiji-militie bestaat uit jeugdige vrijwilligers en werd opgericht in 1979 ten tijde van de islamitische revolutie van ayatollah Khomeini. Tijdens de oorlog tegen Irak in de jaren '80 van de vorige eeuw leverde de Basiji grote aantallen kinderen voor de strijd aan het front. Velen vonden de 'martelaarsdood' in mijnenvelden langs de grens met Irak. De Basiji speelde verder een belangrijke rol bij het neerslaan van protesten van democratische bewegingen. Niet alle leden van de Basiji zijn radicaal. Iraniërs melden zich aan als lid van deze organisatie, omdat ze geen werk kunnen vinden en/of nadat ze gestopt zijn met school. Lidmaatschap van de Basiji verhoogt de kansen op een fel begeerde overheidsbaan. (ANP (16 juni 2009); 'Niruyeh Moghavemat-e Basij – Mobilized Resistance Force', GlobalSecurity.org (30 juli 2009)).

¹⁹ *Law of Judicial Support for the Basidji*, gepubliceerd in de Official Gazette 13946 van december 1992.

Basiji-groepen opereren hoofdzakelijk vanuit plaatselijke moskeeën. De meeste leden voeren hun taak in hun vrije tijd uit naast hun normale werkzaamheden. Onduidelijkheid bestaat er over het aantal Basiji-leden.²⁰ In de tweede helft van 2008 werd de Basiji volledig geïntegreerd in de commando-structuur van het IRGC.²¹ Begin oktober 2009 verving Geestelijk Leider, Ali Khamenei, de commandant van de Basiji, hojatoleslam Hossein Taeb, door brigade-generaal Mohammad Reza Naghdi, een prominent lid van het IRGC.

Ansar-e Hezbollah

Een andere zeer conservatieve militie met een vergelijkbare positie als de Basiji is de uit enkele duizenden leden bestaande *Ansar-e Hezbollah* (Volgelingen van de Partij van God). Ook deze organisatie stelt zich ten doel de orde te handhaven volgens de traditionele (conservatieve) interpretatie van de Islamitische Revolutie. Momenteel staat de organisatie onder leiding van Foruz Rajaibar.

*Ministerie van Inlichtingen en Veiligheid*²²

Het ministerie van Inlichtingen en Veiligheid (*Vezarat-e Ettela'at va Amniyat-e Keshvar*) is belast met de bescherming van de nationale veiligheid, contraspionage en het observeren van illegale politieke groeperingen. Voor de presidentsverkiezingen van juni 2009 was het de belangrijkste instantie ter bestrijding van politieke oppositie. Alle Iraniërs die een potentieel gevaar zouden kunnen opleveren voor de veiligheid van de staat, worden stelselmatig in de gaten gehouden. De rol van het ministerie is thans afgenomen ten gunste van het inlichtingenapparaat van het IRGC.

2.2 Politieke ontwikkelingen

2.2.1 Binnenlandse politieke ontwikkelingen

PRESIDENTSVERKIEZINGEN²³

Verloop verkiezingen

Op vrijdag 12 juni 2009 vonden in Iran presidentsverkiezingen plaats, waaraan, na tussenkomst van de Raad van Hoeders, uiteindelijk vier (Mahmoud Ahmadinejad, Mir Hossein Mousavi, Mohsen Rezaei en Mehdi Karoubi) van de 475 kandidaten

²⁰ Officiële Iraanse bronnen spreken van elf tot twintig miljoen leden.

²¹ 'Iran: IRGC reorganisation increases resilience', Oxford Analytica (4 november 2008).

²² De SAVAMA was de opvolger van de veiligheidsdienst van de Shah, de SAVAK. De SAVAMA werd in 1984 omgevormd tot de VEVAK (*Vezarat-e Ettela'at va Amniyat-e Keshvar*), het ministerie van Inlichtingen.

²³ Zie voor ontwikkelingen rondom de presidentsverkiezingen ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 27 augustus 2009, kenmerk DAM-536/09.

mochten deelnemen.²⁴ Volgens officiële cijfers van het ministerie van Binnenlandse Zaken was de opkomst 85%.

Sneller dan verwacht volgde vrijdagochtend de officiële uitslag volgens welke zittende president Ahmadinejad de presidentsverkiezingen met 62,6% van de stemmen zou hebben gewonnen. Zijn voornaamste opponent Mousavi kreeg, geheel tegen de verwachting in, slechts 33,8% van de stemmen. De andere kandidaten, Rezaei en Karoubi speelden, als verwacht, nauwelijks een rol van betekenis; zij kregen respectievelijk 1,7% en 0,9% van de stemmen.²⁵

Onder meer de snelheid waarmee de bijna 40 miljoen stemmen waren geteld, het feit dat al het mobiele – en sms-verkeer was afgesneden én het onverwachte, zeer substantiële verschil van bijna 30% met de populaire kandidaat Mousavi, leidden vrijwel onmiddellijk tot beschuldigingen van verkiezingsfraude en tot straatprotesten in Teheran, waarbij de oproerpolitie zeer hardhandig optrad.²⁶

De Opperste Leider, Ali Khamenei, maande tot kalmte en vroeg de Raad van Hoeders en het ministerie van Binnenlandse Zaken de formele bezwaren van de verslagen presidentskandidaten Mousavi en Karoubi tegen de verkiezingsuitslag te onderzoeken.²⁷ Mousavi drong aan op het houden van nieuwe verkiezingen. De Raad van Hoeders liet op 29 juni 2009 weten dat in vijftig steden onregelmatigheden bij de verkiezingen waren geconstateerd, maar dat deze niet zouden hebben geleid tot wezenlijke veranderingen in de stembusuitslag. Van annulering van de verkiezingsuitslag kon volgens de Raad dan ook geen sprake zijn.²⁸

Demonstraties, arrestaties

Behalve in de hoofdstad Teheran breidden de protesten zich ook over andere steden (Isfahan, Shiraz, Tabriz, Mashhad en Hamedan) uit en ook daar traden de volksmilitie Basiji, de politie, de Revolutionaire Garde en inlichtingendiensten zeer hard en intimiderend op.²⁹ Volgens officiële cijfers vielen er 35 doden,

²⁴ 'Iran: Daunting challenges lie in wait for victor as Iran votes', Global Insight – Country Intelligence – Analysis (3 juni 2009).

²⁵ 'Iran: Implausible landslide points to massive fraud', Oxford Analytica (15 juni 2009).

²⁶ 'Iran: Iran's post-election upheaval: a challenge to legitimacy', Global Insight – Country Intelligence – Analysis (25 juni 2009).

²⁷ 'Iran: Hardline alliance damaging Khamenei standing', Oxford Analytica (25 juni 2009).

²⁸ 'Iran: 'Stolen' election shifts balance of power', Oxford Analytica (8 juli 2009); 'Iran: Election 2009: Fraud ruled out in Iran, Ahmadinejad's victory confirmed', Global Insight – Country Intelligence – Analysis (30 juni 2009).

²⁹ 'Iran: Prolonged crisis could herald severe repression', Oxford Analytica (22 juni 2009); 'Iran: New media technologies dominate protests coverage', Oxford Analytica (24 juni 2009); 'Arrests and killings rise as election protests grip Iran', Amnesty International (17

waaronder de 26-jarige studente Neda Agha-Soltan die op 20 juni 2009 werd doodgeschoten bij schermutselingen in Teheran.³⁰ Op 11 augustus 2009 overhandigde de oppositie een lijst aan het Iraanse parlement voor nader onderzoek met daarop 69 namen van mensen die in Teheran en de rest van het land om het leven waren gekomen door overheids geweld.³¹ Een woordvoerder van het openbaar ministerie erkende op 11 augustus 2009 dat er in de weken na de verkiezingen van 12 juni jl. vierduizend mensen waren opgepakt.³² Volgens de oppositie, mensenrechtengroepen en anderen (zoals ziekenhuismedewerkers) lagen de aantallen doden en arrestanten echter veel hoger.

Na de grote straatprotesten volgend op de verkiezingsuitslag gingen de arrestaties van prominente activisten, politici en journalisten onverminderd door.³³ Het ging daarbij vooral om personen die aan demonstraties hadden deelgenomen, activisten die zich in het verleden tegen het regime hadden uitgelaten, personen die informatie over de huidige situatie in Iran hadden verstrekt (zoals journalisten en bloggers) en personen die banden met het westen zouden onderhouden en derhalve potentieel informatie over de situatie in Iran aan het buitenland zouden kunnen verstrekken. De arrestaties gingen in sommige gevallen vergezeld van buitensporig geweld, zoals in het geval van Issa Saharkhiz³⁴, en advocate en bekende vrouwenrechtenactiviste mevrouw Shadi Sadr³⁵, die geslagen en met geweld in een auto werden getrokken.^{36 37}

juni 2009); *'Iran: Violent crackdown on protesters widens'*, Human Rights Watch (23 juni 2009); *'Iran: Halt the crackdown'*, Human Rights Watch (19 juni 2009).

³⁰ Arash Hejazi filmde de doodstrijd van Neda Agha-Soltan. De beelden werden op de populaire websites YouTube en Facebook geplaatst, waarna ze de wereld overgingen. Hejazi, die inmiddels uit Iran is gevlucht omdat hij vreesde dat zijn leven in gevaar was, stelde net als andere getuigen dat een regeringsgezind militielid het dodelijke schot op Neda Agha-Soltan heeft afgevuurd. (ANP (26 juni 2009)).

³¹ Reuters (11 augustus 2009); Trouw (12 augustus 2009); al eerder riep Human Rights Watch op tot een onderzoek naar de dood van demonstranten (*'Iran: Investigate protester deaths'*, Human Rights Watch (18 juni 2009)).

³² BBC News (11 augustus 2009).

³³ *'Iran: Stop arresting, intimidating rights lawyers'*, Human Rights Watch (26 juli 2009).

³⁴ *'Disappeared journalist at risk of torture'*, Amnesty International (6 juli 2009)(MDE 13/067/2009).

³⁵ De Iraanse advocate Shadi Sadr, die internationaal vooral bekendheid verwierf om haar strijd tegen stening, is op voordracht van D66 en Groenlinks voorgedragen voor de Sacharov-prijs, een jaarlijkse prijs van het Europees Parlement. (ANP/18 september 2009). Ook is haar de Mensenrechtentulp 2009 toegekend door de Nederlandse regering vanwege 'haar buitengewone moed, standvastigheid en werk in een klimaat van zeer zorgelijke en herhaalde schendingen van mensenrechten'. De prijs waaraan een bedrag van € 10.000 is verbonden, werd op 9 november 2009 uitgereikt. Tevens kan zij een project van € 100.000 voorstellen ter intensivering van haar werkzaamheden.(Financieele Dagblad/NRC Next (21 oktober 2009)).

³⁶ *'Iran: Women's rights activist and lawyer violently arrested'*, Amnesty International (17 juli 2009).

Mishandeling in detentiecentra

Op basis van een aanzienlijk aantal verklaringen, onder meer van (vrijgelaten) gevangenen en familieleden, stelde de hervormingsgezinde oppositie, daarbij gesteund door bepaalde conservatieve elementen, dat gevangengenomen demonstranten en activisten in (geheime) detentiecentra werden vastgehouden en dat er sprake was van mishandeling, marteling en zelfs verkrachting (zowel mannen als vrouwen).^{38 39} Iraanse media berichtten dat verscheidene demonstranten in detentie waren overleden. De autoriteiten ontkenden verantwoordelijk te zijn voor de dood van vier met name genoemde demonstranten (Amir Javadi Langeroodi, Ramin Ghahremani, Mohsen Ruholamini en Mohammad Kamrani). Drie zouden volgens haar overleden zijn aan meningitis; een vierde zou 'onwel' zijn geworden.⁴⁰ Hun (door mishandeling ontstierde) lichaam werd aan familie voor ter aarde bestelling overgedragen.⁴¹

Veel gevangenen werden niet op de hoogte gesteld van de reden van hun arrestatie of van de tegen hen uitgebrachte aanklachten. Ook werd hen contact met een advocaat of familie geweigerd. In veel gevallen was het onduidelijk waar de gevangenen werden vastgehouden. Er zijn gevallen bekend van gevangenen die zonder opgave van redenen aan eenzame opsluiting werden onderworpen⁴², of aan wie de noodzakelijke medische bijstand werd ontzegd, zoals in het geval van Saeed Hajjarian.⁴³ Gevangenen werden blootgesteld aan harde ondervragingsmethodes en gedwongen ongefundeerde bekentenissen af te leggen, zoals in het geval van de Iraans-Canadese Newsweek reporter Maziar Bahari.⁴⁴ Bahari werd uiteindelijk op borgtocht (US\$ 300.000) op 17 oktober vrijgelaten.⁴⁵ Sommige gevangenen werden eerst vrijgelaten na betaling van een hoge borgsom, zoals 100.000 USD in het geval van kinderrechtenadvocaat Mohammad Mostafaei.⁴⁶

³⁷ Volgens betrouwbare bronnen zouden alleen al in de Evin gevangenis in Teheran zo'n 2000 mensen zijn vastgehouden.

³⁸ Human Rights Watch en International Campaign for Human Rights in Iran hebben op 21 september 2009 de Algemene Vergadering van de VN opgeroepen om een speciale gezant te benoemen om deze mishandelingen te onderzoeken. (ANP/Reuters (21 september 2009))

³⁹ The New York Times (29 juli 2009).

⁴⁰ NRC Next (29 juni 2009).

⁴¹ Reuters (25 juli 2009); AFP (26 juli 2009).

⁴² 'Arbitrary arrest/prisoner of conscience – Abdolfattah Soltani, lawyer, human rights defender', Amnesty International (19 juni 2009)(MDE 13/059/2009). Op 26 augustus 2009 werd Soltani op borgtocht (€ 70.000) vrijgelaten. (AFP (27 augustus 2009).

⁴³ Eind september 2009 werd Saeed Hajjarian op borgtocht vrijgelaten.(Reuters (29 juli en 30 september 2009)); 'Iran: Release disabled reformist', Human Rights Watch (1 juli 2009); AFP (30 september 2009).

⁴⁴ 'Iran: Detainees describe beatings, pressure to confess', Human Rights Watch (8 juli 2009);

⁴⁵ Reuters (17 oktober 2009).

⁴⁶ 'Iranian lawyer still risks prosecution', Amnesty International (2 juli 2009) (MDE 13/065/2009).

Processen tegen demonstranten

Voor de Revolutionaire Rechtbank in Teheran begonnen op 1 augustus 2009 rechtszaken tegen tientallen Iraniërs.⁴⁷ Naast het precieze aantal personen dat terechtstond, was ook onduidelijk hoe de tegen hen geformuleerde aanklachten precies luiden. Staatsmedia noemden in elk geval betrokkenheid bij de onlusten rond de presidentsverkiezingen (*'rioting, vandalism'*), *'acting against national security'*, en het plannen van een 'fluwelen revolutie', waarbij buitenlandse organisaties en inlichtingendiensten uit westerse landen, waaronder de VS, betrokken zouden zijn geweest. De aanklacht het regime trachten omver te werpen is een zeer ernstige. In het slechtste geval zou een verdachte dan immers kunnen worden tegengeworpen 'vijand van de Islamitische Republiek Iran' oftewel 'vijand van god' (*mohareb*) te zijn, een delict waarop de doodstraf staat. In de (algemene) aanklacht tijdens de eerste rechtszaak op 1 augustus 2009 werd behalve de VS ook Nederland genoemd als een land dat zou bijdragen aan de 'fluwelen revolutie' door onder andere steun aan ngo's.

Op 8 augustus 2009 verscheen een nieuwe groep aangeklaagden voor de Revolutionaire Rechtbank. Onder hen bevonden zich de Française Clothilde Reiss⁴⁸ en een medewerker van de Engelse ambassade (Hossein Rassam)⁴⁹. Onder de beklaagden bevonden zich voorts een groot aantal voormalige hoge regeringsfunctionarissen zoals Mohammad Ali Abtahi (voormalig vice-president tijdens de regering Khatami). Daarnaast zouden hervormingsgezinde activisten openlijk 'bekentenissen' hebben afgelegd, zoals de Amerikaanse Iraniër Kian Tajbakhsh (planoloog en socioloog) en Newsweek journalist Maziar Bahari (Canadese Iraniër). In totaal zouden in vijf rechtszaken ongeveer 150 mensen terecht staan. De rechtszaken vinden, zoals gebruikelijk, plaats achter gesloten deuren.⁵⁰ Veel van de aangeklaagden verkondigden op televisie hun 'bekentenissen'.⁵¹ Sommige verdachten zagen er ziek en vermagerd uit. Volgens verschillende rapporten zijn de meest basale rechten van de aangeklaagden niet gerespecteerd, zoals het recht op een onafhankelijke advocaat en het recht op een eerlijk gehoor en proces. De aangeklaagden zijn volgens rapporten op verschillende manieren onder druk gezet teneinde in het openbaar bekentenissen af te leggen.

⁴⁷ *'Iran: Supreme Leader endorses president amid mass trials and 'confessions' in Iran'*, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (3 augustus 2009); *'Over 100 Iranians face grossly unfair trials'*, Amnesty International (4 augustus 2009).

⁴⁸ Is inmiddels weer op vrije voeten.

⁴⁹ Hossein Rassam werd op 22 oktober 2009 tot vier jaar gevangenisstraf veroordeeld en tot een werkverbod bij een buitenlandse ambassade gedurende vijf jaar. Tegen dit vonnis is beroep mogelijk.

⁵⁰ Amnesty International vroeg de Iraanse autoriteiten toestemming om een waarnemer naar deze rechtszaken te sturen, maar de organisatie kreeg geen reactie.

⁵¹ *'Iran: Detained political leaders at risk of torture, possibly to force 'confessions''*, Amnesty International (29 juni 2009).

Begin oktober 2009 veroordeelde een rechtbank in Teheran vier deelnemers aan de protesten van juni 2009 ter dood. Zij kunnen tegen de uitspraak van de rechtbank in beroep gaan.⁵²

Inauguratie en verdere ontwikkelingen

Op 3 augustus 2009 bevestigde Geestelijk Leider, ayatollah Ali Khamenei, in een officiële ceremonie dat president Ahmadinejad aan een tweede ambtstermijn als president kon beginnen.⁵³ De ex-presidenten Rafsanjani en Khatami en de voormalige presidentskandidaten Mousavi en Karoubi ontbraken bij deze plechtigheid.⁵⁴ Op 5 augustus 2009 werd Ahmadinejad ingezworen in het parlement als president van Iran.⁵⁵ Tijdens de beëdiging van de president sloeg de politie buiten het parlamentsgebouw een demonstratie uiteen. Honderden betogers hadden zich verzameld bij het parlamentsgebouw om hun onvrede te uiten over de omstreden benoeming van Ahmadinejad tot president.

Moussavi heeft inmiddels een nieuwe protestbeweging, ‘De Groene Weg van Hoop’, in het leven geroepen, om de strijd tegen de omstreden herverkiezing van president Ahmadinejad voort te zetten. De hervormingsgezinde Mohammad Khatami en Mehdi Karoubi namen zitting in het bestuur van deze nieuwe beweging.⁵⁶

Hoewel de autoriteiten hard optraden tegen elke vorm van protest, grepen aanhangers van de verslagen presidentskandidaten Mousavi en Karoubi elke gelegenheid aan om het massale straatprotest tegen de herverkiezing van president Ahmadinejad nieuw leven in te blazen en voor media-aandacht te zorgen.⁵⁷ Dit

⁵² ANP/Reuters (8 en 10 oktober 2009); ‘Iran hands down first death sentence for election protests’, Timesonline (8 oktober 2009); ‘Iran activist sentenced to death for election protests’, guardian.co.uk (8 oktober 2009); ‘Iran ‘sentences three to death’, BBC News (10 oktober 2009); ‘Iran: First death sentences issued to Iranian protesters’, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (12 oktober 2009); NRC Handelsblad (12 oktober 2009); antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 30 oktober 2009 op vragen van het lid Van Bommel (SP) over dreigende executie van politieke tegenstanders in Iran.

⁵³ Reformatorisch Dagblad (4 augustus 2009).

⁵⁴ AFP/ANP/Reuters (3 augustus 2009).

⁵⁵ ‘Ik, als president van de Islamitische Republiek Iran, zweer op de heilige koran en de Iraanse natie en God de beschermheer te zijn van de officiële religie, de Islamitische Republiek en de grondwet’, zo beloofde Ahmadinejad plechtig. Hij zei verder dat zijn tweede termijn als president voor Iran en de rest van de wereld het begin van een ‘grote verandering’ is.

⁵⁶ Volkskrant (18 augustus 2009); ‘Hervormers Iran werken samen – slechte behandeling gevangenen belangrijkste wapen oppositie’, Trouw (18 augustus 2009); AFP (18 augustus 2009).

⁵⁷ Mir Hossein Mousavi en met name Mehdi Karoubi blijven de autoriteiten van kiezersbedrog beschuldigen en verlangen de ongeldig verklaring van de uitkomst van de verkiezingen van 12 juni 2009. (ANP (24 juni 2009; AFP (13 juli 2009)).

gebeurde onder meer op Qods-day⁵⁸ (Jeruzalem-dag), 19 september 2009. Er was sprake van intimidatie, arrestatie, detentie en vervolging van demonstranten en andersdenkenden tot het einde van de verslagperiode. Vrijheid van meningsuiting, vergadering en verzameling werd verder aan banden gelegd. De kantoren van de oppositiepartijen werden gesloten, evenals hervormingsgezinde kranten en websites geblokkeerd. Zowel Iraanse als buitenlandse mediavertegenwoordigers zijn gehinderd bij de verslaggeving van de gebeurtenissen. Toegang tot media werd bemoeilijkt alsmede communicatie via telefoon, sms, e-mail en internet.

Nieuwe regering

Op 19 augustus 2009 legde president Ahmadinejad een lijst met 21 kandidaten, waaronder voor de eerste keer sinds de islamitische revolutie van 1979 drie vrouwen⁵⁹, voor zijn nieuwe kabinet ter goedkeuring voor aan het parlement.⁶⁰

Op 3 september 2009 keurde het parlement ondanks openlijk uitgesproken bezwaren tegen veel ministerskandidaten het grootste deel van het kabinet goed. Drie van de 21 kandidaat-ministers werden wegens gebrek aan ervaring afgewezen, onder wie twee van de drie voorgestelde vrouwen (Welzijn en Onderwijs).

2.2.2 Buitenlandse politieke ontwikkelingen

Internationale reacties

Internationaal is er in het algemeen met grote bezorgdheid en veroordelend gereageerd op het verloop van het tellen van de stemmen en de inzet van geweld tegen demonstranten en arrestanten tijdens de jongste presidentsverkiezingen in Iran.⁶¹ Ook Amnesty International veroordeelde het buitensporige geweld gebruikt door de autoriteiten tegen de demonstranten.⁶² Onder andere op 22 juni 2009 gaf de Europese Unie in een verklaring uiting aan zijn bezorgdheid. Op 3 augustus

⁵⁸ De Dag van Al-Quds is in Iran de laatste vrijdag van de vastenmaand ramadan. Op die dag tonen Iraniërs sinds de jaren '80 van de vorige eeuw hun solidariteit met de Palestijnen en hun afkeer van Israël.

⁵⁹ Namelijk Fatemeh Adjorlou voor Hulp en Sociale Zaken, Soussan Keshavarz voor Onderwijs, en Marzieh Vahid Dastjerdi voor Gezondheid.

⁶⁰ *'Iran: Rhetoric and inertia in store under Ahmadi-Nejad'*, Oxford Analytica (21 augustus 2009); *'Iran: Loyalists form core of Iranian president's cabinet nominees'*, Global Insight – Country Intelligence – Analysis (20 augustus 2009).

⁶¹ *'Iran: World powers unite on Iran at G8 Summit'*, Global Insight – Country Intelligence – Analysis (9 juli 2009); *'Iran – Europe: EU considers joint action on Iran as relations deteriorate'*, Global Insight – Country Intelligence – Analysis (2 juli 2009); *'Iran – world: World powers react firmly to state violence in Iran'*, Global Insight – Country Intelligence – Analysis (24 juni 2009).

⁶² *'Protesters' rights trampled in Iran – Call for the human rights of the people of Iran to be respected'*, Amnesty International (28 juli 2009).

2009 voerde de EU Troika in Teheran een demarche uit bij de Iraanse autoriteiten om uiting te geven aan de diepe bezorgdheid over de verslechtering van de mensenrechten in Iran na de presidentsverkiezingen.

Nucleair

Binnen de internationale gemeenschap heerst ook grote zorg over de intenties van het nucleaire programma van Iran. Doordat Iran jarenlang clandestien nucleaire activiteiten heeft uitgevoerd is het internationale vertrouwen geschonden. De vraag is, of het programma louter vreedzame doeleinden dient (kernenergie) of dat Iran een militair programma (kernwapens) nastreeft.

Op 27 september 2008 aanvaardde de VN Veiligheidsraad resolutie 1835 (2008). Resolutie 1835 is de vijfde VN-Veiligheidsraadresolutie inzake het nucleaire programma van Iran en werd voorafgegaan door resolutie 1803 (3 maart 2008), resolutie 1747 (24 maart 2007), resolutie 1737 (23 december 2006) en resolutie 1696 (31 juli 2006).

Volgens het meest recente rapport van het Internationaal Atoomenergie Agentschap (IAEA) over de naleving van IAEA-waARBorgenverplichtingen door Iran, dat op 2 september 2009 verscheen, zou Iran gestaag doorgaan met de productie van laagverrijkt uranium, hoewel het aantal operationele centrifuges minder was geworden. Ook zouden enkele verzoeken van het IAEA om betere controle zijn ingewilligd, maar Iran heeft bepaalde kwesties die een geheim nucleair wapenprogramma suggereren (zoals Iraanse studies naar bepaalde explosieven en naar raketten die kernkoppen kunnen afschieten), nog steeds niet opgehelderd.⁶³ Eind september 2009 maakte Iran bekend naast de bekende uraniumverrijkingsinstallatie in Natanz in het geheim een tweede verrijkingsfabriek te hebben gebouwd bij Qom. Inspecteurs van het IAEA kregen toestemming om op 25 oktober 2009 deze nieuwe installatie te onderzoeken.⁶⁴

Op 9 september 2009 heeft Iran, in antwoord op de voorstellen van de E3+3 (VS, VK, Frankrijk, Duitsland, Rusland en China) uit 2008, een pakket voorstellen voor allesomvattende en constructieve onderhandelingen op politiek, veiligheids-, internationaal en economisch gebied gepresenteerd aan de permanente leden van de VN Veiligheidsraad. Op 1 oktober 2009 vond er overleg plaats over het nucleaire programma van Iran tussen de buitenlandcoördinator van de EU, Javier Solana, en de Iraanse gezant Saeed Jalili. Ook de vertegenwoordigers van de vijf permanente leden van de VN Veiligheidsraad en Duitsland waren daarbij aanwezig. Daarbij was voor het eerst sinds jaren ook direct contact tussen de VS

⁶³ NRC Handelsblad (29 augustus 2009).

⁶⁴ 'Iran: UN sets date to visit Iran's secret nuclear plant', Global Insight, Country Intelligence – Analysis (5 oktober 2009).

(William J. Burns) en Iran (Saeed Jalili).⁶⁵ Naar aanleiding van dit overleg zijn er onderhandelingen met Iran gestart over het omzetten van Iraans uranium ten behoeve van de productie van medische isotopen in de onderzoeksreactor in Teheran.

2.3 Veiligheidssituatie

Met name in de grensgebieden (de provincies waar Koerden, Azeri en Baluchi, woonachtig zijn) was het in de verslagperiode, zeker na de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, onrustig. Zo vormt de provincie Sistan-Baluchistan (grenzend aan Afghanistan en Pakistan) die een belangrijke sunnitische minderheid kent, geregeld het toneel van aanslagen en ontvoeringen. Deze worden toegeschreven aan de extremistisch-sunnitische groepering *Jundallah* ('Allah's Soldaten') (voluit: *Jonbesh-e Moqavemat-e Mardom-e Iran*) van Abdolmalek Righi.⁶⁶ Ten aanzien van de veiligheidssituatie in de provincie Khuzestan in het zuidwesten van Iran (Arabieren) is weinig informatie voorhanden.

In de nasleep van de presidentsverkiezingen waren er door het gehele land, en met name in de hoofdstad Teheran, tal van veiligheidsincidenten.⁶⁷ De rust op straat is thans grotendeels teruggekeerd, maar rond bepaalde speciale dagen of gebeurtenissen (zoals Qods-day en de opening van het academisch jaar) kan het onrustig worden.⁶⁸

Toetsing van de vraag of in (delen van) Iran sprake is van een binnenlands gewapend conflict

De situatie in Iran voldoet niet aan de criteria voor een intern gewapend conflict, zoals deze worden genoemd in de uitspraak 20060893/1 ABRvS van 20 juli 2007. Er is geen sprake van aanhoudende militaire operaties van samenhangende aard op Iraans grondgebied.⁶⁹

⁶⁵ AFP/ANP (9 en 15 september 2009); Iran/US: Nuclear talks unlikely to bring concessions, Oxford Analytica (17 september 2009).

⁶⁶ Zie ook paragraaf 3.4.3 van dit algemeen ambtsbericht.

⁶⁷ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) hanteert bij uitspraak van 20 juli 2007 (nr. 20060893/1) de volgende definitie van een binnenlands gewapend conflict: 'Sprake is van een binnenlands gewapend conflict indien een georganiseerde gewapende groep met een verantwoordelijk bevel in staat is op het grondgebied van een land of een gedeelte daarvan militaire operaties uit te voeren jegens de strijdkrachten van de autoriteiten van dat land. Deze operaties dienen dan aanhoudend en samenhangend van aard te zijn, wil sprake zijn van een gewapend conflict. Ongeregeldheden en spanningen, zoals rellen, leiden niet tot de conclusie dat sprake is van een zodanig conflict.'. Deze definitie werd aangevuld met de uitspraak van 3 april 2008 (nr. 200701108/1), waarin wordt vermeld dat er ook sprake

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

Iran heeft de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens onderschreven en is partij bij het Vluchtelingenverdrag van 1951, inclusief het Protocol van 1967.⁷⁰ Iran heeft voorts de volgende verdragen ondertekend en bekrachtigd:

- Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR), door Iran bekrachtigd op 24 juni 1975;
- Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR), door Iran bekrachtigd op 24 juni 1975;
- Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, CERD), door Iran bekrachtigd op 29 augustus 1968;
- het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Convention on the Rights of the Child, CRC), door Iran bekrachtigd op 13 juli 1994. Bij dit verdrag is het voorbehoud gemaakt dat Iran zich het recht voorbehoudt om bepalingen die in strijd zijn met de islamitische wet buiten toepassing te laten. Iran is op 26 september 2007 toegetreden tot het op 25 mei 2000 tot stand gekomen Optional Protocol tegen kinderverkoop, kinderprostitutie en kinderpornografie.

Iran heeft de volgende verdragen ondertekend, maar nog niet bekrachtigd ⁷¹:

⁷⁰ is van een binnenlands gewapend conflict indien 'een georganiseerde gewapende groep met een verantwoordelijk bevel in staat is jegens de strijdkrachten van de autoriteiten van dat land dan wel van een andere groepering aanhoudende en samenhangende operaties uit te voeren.' United Nations High Commissioner for Refugees, States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, as of 1 March 2006; Declarations and Reservations to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, as of 1 March 2006. Iran heeft zich het recht voorbehouden vluchtelingen niet de 'meest begunstigde' behandeling te verlenen, zoals die wordt verleend aan onderdanen van derde landen waarmee Iran hiertoe een overeenkomst heeft gesloten.

⁷¹ Wetsvoorstellen ter bekrachtiging van beide verdragen zijn in augustus 2003 door de Raad van Hoeders verworpen wegens strijdigheid met de beginselen van de islam en de Grondwet. Zie hierover het algemeen ambtsbericht Iran van april 2004, paragraaf 3.1.1. Gedurende de verslagperiode hebben zich geen relevante ontwikkelingen voorgedaan. Het is niet reëel te verwachten dat de verdragen in de nabije toekomst zullen worden bekrachtigd.

- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW);
- Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestraffing (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT).

Ten slotte heeft Iran op 31 december 2000 het Statuut van het Internationaal Strafhof ondertekend. Bekrachtiging heeft nog niet plaatsgevonden.

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

De huidige Iraanse Grondwet dateert van 1979 en werd voor het laatst gewijzigd in 1989. Artikel 4 van de Grondwet stelt dat alle wetten en regelgeving gebaseerd zullen zijn op islamitische principes.

De Grondwet erkent een aantal gebruikelijke grondrechten als vrijheid van meningsuiting, pers, religie, vereniging en vergadering, bewegingsvrijheid, eerlijke rechtsgang, vrijwaring van foltering en van onmenselijke behandeling en vrijwaring van huiszoekingen en arbitraire aanhoudingen. Deze rechten zijn vastgelegd in de artikelen 19 tot en met 42 van de Grondwet.⁷² De Grondwet kent echter ook mogelijkheden om deze vrijheden in te perken. Zo is in de artikelen 20, 21, 26 en 28 de grondwettelijke bepaling neergelegd dat het desbetreffende grondrecht niet in strijd mag zijn met de beginselen van de islam. Ook is in een aantal artikelen neergelegd, dat de vrijheid bij wet kan worden ingeperkt (bijvoorbeeld de artikelen 24 en 33).

Anti-folterwetgeving

Het wetsontwerp dat beoogt artikel 38 van de Grondwet - het voorkomen van marteling van gevangenen - te verankeren in de nationale wetgeving is nog niet aangenomen.⁷³ Nadat het wetsontwerp door de Raad van Hoeders van de Grondwet voor aanpassing was teruggestuurd naar het parlement, is het nog steeds

⁷² Artikel 19 van de grondwet stelt dat een ieder in Iran, ongeacht de stam of clan, gelijke rechten geniet en dat mensen met een bepaalde huidskleur, ras, taal en zo meer geen voorrechten genieten. Artikel 20 van de grondwet stelt dat alle 'leden van de natie', man en vrouw, gelijke bescherming van de wet en alle mensenrechten, economische, politieke, sociale en culturele rechten genieten, met in achtneming van de principes van de islam. Een verbod op discriminatie op basis van seksuele geaardheid komt echter in de Iraanse grondwet niet voor.

⁷³ Over de inhoud van het wetsontwerp: zie het algemeen ambtsbericht Iran van april 2004, pagina 18.

wachten op verdere behandeling door de juridische subcommissie van het parlement.

Wetsontwerp jeugdstrafrecht

Op 15 september 2009 zou de juridische subcommissie van het parlement 32 van de 55 artikelen van het wetsontwerp jeugdstrafrecht hebben herzien en/of goedgekeurd. In tegenstelling tot andere waarnemers zien sommigen een spoedige aanname van een nieuwe wet op het jeugdstrafrecht somber in. Het wetsontwerp ligt inmiddels al vijf jaar voor in de betreffende juridische commissie.

Wetsontwerp jeugdstrafrecht/bepaling geen doodstraf minderjarigen

Volgens betrouwbare bronnen is een bepaling ten aanzien van de afschaffing van de doodstraf voor minderjarigen thans onderdeel van het wetsontwerp jeugdstrafrecht. Zoals hierboven is aangegeven, lopen de verwachtingen over een al dan niet spoedige aanname van het wetsontwerp uiteen.

Overigens is afschaffing van de doodstraf voor minderjarigen in zogenaamde hodoud-zaken⁷⁴ reeds van kracht. Op 6 augustus 2008 werd de Regulation on the Pardon and Alternative Punishments' Commission aangenomen. Op basis van deze regelgeving is de doodstraf in hodoud-zaken volgens de wet niet langer mogelijk. Alternatieve straffen worden in voorkomende gevallen overwogen met levenslange gevangenisstraf als maximum. Er moet echter worden aangetekend dat hodoud-zaken onder minderjarigen zelden tot nooit voorkomen. De bepalingen uit de Regulation on the Pardon and Alternative Punishments' Commission zijn niet van toepassing op qesas (vergeldings)-zaken, verreweg het merendeel van de gevallen.

Toelichting

Onder de huidige wetgeving (wetboek van Strafrecht) worden minderjarigen gedefinieerd als 'meisjes onder negen jaar' en 'jongens onder vijftien jaar'. Het gaat om 'full lunar years'. Dit houdt in dat de kinderen volgens onze kalender zelfs jonger zijn dan respectievelijk negen en vijftien jaar.

Wetsontwerp pornografie

Op 31 juli 2007 heeft het parlement het wetsontwerp aangenomen. Op 8 augustus 2007 heeft de Raad van Hoeders van de Grondwet het wetsontwerp goedgekeurd. Vervolgens is de wet door president Ahmadinejad afgekondigd en bekendgemaakt in de Iranian Official Gazette. Tien dagen later is de wet in overeenstemming met artikel 94 van de grondwet van kracht geworden. De productie van pornografie kan met de doodstraf worden bestraft.

⁷⁴

Het tweede boek van de islamitische strafwetgeving is gewijd aan hodoud (meervoud van hadd). Hadd is bestraffing waarvan vorm, omvang en aard bepaald wordt door hetgeen daarover in de shari'a is vastgelegd.

Wetsontwerp tot wijziging wetboek van Strafrecht (waarin onder andere terdoodveroordeling wegens afvalligheid en godslastering)

In de verslagperiode hebben zich – ondanks geruchten hieromtrent – geen wezenlijke wijzigingen voorgedaan in de stand van zaken met betrekking tot het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van Strafrecht.

Het wetsontwerp is tot op heden niet goedgekeurd door het parlement, evenmin door de Raad van Hoeders van de Grondwet. Het ligt thans nog voor in de juridische subcommissie van het parlement.

Over de inhoud van het wetsontwerp bestaat nog steeds veel onduidelijkheid. De verwachting is dat goedkeuring en inwerkingtreding van dit wetsvoorstel op zich zal laten wachten.

Wetsontwerp afschaffing steniging als doodstraf

Zoals hierboven aangegeven is inhoud en moment van goedkeuring en inwerkingtreding van het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van Strafrecht onduidelijk. Dit geldt eveneens ten aanzien van een mogelijke bepaling ten aanzien van steniging.

3.2 Toezicht**3.2.1 Internationaal***Verenigde Naties (VN)*

Door de VN wordt de mensenrechtensituatie in Iran kritisch gevolgd. Zo bracht de Secretaris-Generaal van de VN op verzoek van de Algemene Vergadering van de VN op 1 oktober 2008 een rapport uit over de slechte mensenrechtensituatie in Iran.⁷⁵

Sinds 2003 hebben bezoeken van thematische werkgroepen en mensenrechtenrapporteurs aan Iran plaatsgehad zoals de Werkgroep inzake arbitraire detentie, de Speciale Rapporteur inzake bescherming van het recht op de vrijheid van meningsuiting en de Speciale Rapporteur inzake mensenrechten van migranten.

Op geen van de onderwerpen van de VN-werkgroepen en thematische VN-mensenrechtenrapporteurs was sprake van merkbare vooruitgang. Bovendien heeft Iran op een aantal verzoeken van VN-mechanismen om het land te bezoeken voor zover bekend nog niet gereageerd, of anderszins bezoeken onmogelijk gemaakt, met onder andere als resultaat dat er sinds 2005 geen bezoeken van VN-

⁷⁵

Report of the Secretary-General on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran – document General Assembly United Nations – A/63/459; sixty-third session – agenda item 64.

mensenrechtenrapporteurs hebben plaatsgevonden.⁷⁶ Aanbevelingen vanuit de werkgroepen en de mensenrechtenrapporteurs worden niet opgevolgd door Iran. De Algemene Vergadering van de VN nam tijdens haar 63^e zitting op 24 februari 2009 voor het zesde opeenvolgende jaar een resolutie aan die de slechte mensenrechtensituatie in Iran veroordeelde.⁷⁷

Europese Unie

Op Europees niveau vond in het verleden twee keer per jaar een alomvattende dialoog met Iran plaats met daarin bijzondere aandacht voor de door de EU geformuleerde zorgpunten: de nucleaire kwestie, de strijd tegen terrorisme, de opstelling ten opzichte van het Midden-Oosten vredesproces en mensenrechten.⁷⁸ In het najaar van 2004 concludeerde de EU dat de resultaten van de EU-Iran mensenrechtendialoog tot dan toe teleurstellend waren. Op geen van de onderwerpen die de EU als prioriteit voor de dialoog had aangemerkt, was sprake geweest van merkbare vooruitgang. Hoewel de EU in principe bereid is alle diplomatieke kanalen richting Iran open te houden, inclusief de mensenrechtendialoog, werd het initiatief voor de voortzetting van de dialoog bij Iran gelegd. De Europese Commissie ondersteunt, in het kader van de dialoog, nog wel een aantal projecten in Iran (voornamelijk om bijdragen aan VN-programma's).

Internationale NGO's

Ook organisaties als *Amnesty International* (AI)⁷⁹, *Human Rights Watch* (HRW)⁸⁰ en *Reporters Without Borders* volgen de mensenrechtensituatie in Iran

⁷⁶ Het gaat om uitstaande verzoeken van de Speciale Rapporteurs inzake marteling, onafhankelijkheid van rechters en advocaten, buitengerechtelijke executies. Zo wachten de Werkgroep inzake gedwongen verdwijningen en de Speciaal Rapporteur inzake godsdienstvrijheid wachten al geruime tijd op bevestiging van een mogelijk bezoek (www.OHCHR.org; website van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten – Office of the High Commissioner for Human Rights).

⁷⁷ UN document A/RES/63/191 van 24 februari 2009.

⁷⁸ De EU-Iran alomvattende dialoog heeft al sinds 2003 niet plaatsgehad.

⁷⁹ In haar jaarrapport 2009 (POL 10/002/2009) stelde Amnesty International dat de Iraanse autoriteiten de bestaande beperkingen met betrekking tot vrijheid van meningsuiting, van vereniging en vergadering handhaafden. Met harde hand werd opgetreden tegen civil society activisten, waaronder vrouwenrechtenactivisten, mensenrechtenverdedigers en verdedigers van rechten voor minderheidsgroeperingen. Activisten werden gearresteerd, lang zonder enige vorm van proces vastgehouden, veroordeeld in vaak oneerlijke processen. Marteling en mishandeling van gevangenen bleven straffeloos voortbestaan.

⁸⁰ In het 'World Report 2009 – Iran' van 14 januari 2009 over het jaar 2008 bemerkte Human Rights Watch een dramatische stijging van het aantal arrestaties van politieke activisten, academici en sympathisanten bij de uitoefening van hun recht op vrije meningsuiting en van hun recht op vereniging en vergadering. Er waren ook talloze rapporten van marteling en mishandeling van gevangenen. Het aantal executies nam fors toe.

nauwgezet. Deze organisaties hebben echter geen kantoren in Iran en hebben ook in deze verslagperiode geen toestemming voor een dergelijk kantoor gekregen. De organisaties maken gebruik van een uitgebreid netwerk van (lokale) informanten.

Een rapport van Amnesty International, uitgebracht op 5 februari 2009, berichtte dat in Iran nog steeds op grote schaal mensenrechten werden geschonden. Straffeloosheid, willekeurige arrestaties, marteling en de doodstraf blijven aan de orde van de dag.⁸² De afgelopen dertig jaar werden gekarakteriseerd door aanhoudende mensenrechtenschendingen.⁸³ Amnesty International riep de Iraanse leiders op alle gewetensgevangenen vrij te laten, rechtszaken van alle politieke gevangenen te heropenen, straffeloosheid te beëindigen, en marteling en mishandeling uit te bannen.⁸⁴ In een rapport uitgebracht op 10 december 2009 concludeerde Amnesty International dat de mensenrechtenschendingen in de nasleep van de presidentsverkiezingen van juni 2009 de ergste zijn van de afgelopen twintig jaar.⁸⁵

3.2.2 Nationaal gouvernementeel

Binnen Iran opereren aan de overheid gelieerde mensenrechteninstanties zoals de *Islamic Human Rights Commission* en de *Article 90 Commission* van het parlement. Onder het huidige bestel hebben beide instanties weinig betekenis en tonen zich niet of nauwelijks kritisch ten opzichte van de Iraanse overheid.

3.2.3 Nationaal niet-gouvernementeel

Belangrijke mensenrechten-ngo's in Iran zijn de *Association of Iranian Journalists* en het *Defenders of Human Rights Centre*.

Association of Iranian Journalists (AIJ)

De AIJ laat geregeld van zich horen en komt op voor een vrije pers en voor de rechten van (vooral gedetineerde) journalisten en hun families. Voorzitter van de AIJ is voormalig parlementslid Rajabali Mazroui (gearresteerd op 21 juni 2009).

⁸¹ In een eerder rapport getiteld '*Iran: Rights crisis escalates – Faces and cases from Ahmadinejad's crackdown*' van september 2008 vroeg Human Rights Watch al internationale aandacht voor de verslechterende mensenrechtensituatie in Iran.

⁸² '*Iran: Human rights in the spotlight on the 30th anniversary of the Islamic Revolution*', Amnesty International (5 februari 2009) (MDE 13/010/2009).

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ '*Iran: Election contested, repression compounded*', Amnesty International, MDE 13/123/2009 (10 december 2009).

Op 5 augustus 2009 hebben gewapende mannen een inval gedaan in het kantoor in Teheran van de AJI en het gebouw verzegeld.

Defenders of Human Rights Centre (DHRC)

Het DHRC, waarvan Nobelprijswinnares Shirin Ebadi medeoprichter was, hield zich sinds 2000 bezig met kostenloze rechtsbijstand voor politieke gevangenen en ondersteuning van de families van politieke gevangenen. In augustus 2006 verklaarde het ministerie van Binnenlandse Zaken de activiteiten van het DHRC illegaal. In de houding van de Iraanse overheid ten opzichte van het DHRC is sinds die tijd geen verandering opgetreden. Het verbod op de activiteiten van het DHRC is voor zover bekend ook in deze verslagperiode niet opgeheven.⁸⁶

Eind december 2008 werd het kantoor van het DHRC gesloten.⁸⁷ Volgens de officiële lezing van de Iraanse autoriteiten omdat de ngo niet als zodanig geregistreerd stond bij het ministerie van Binnenlandse Zaken.⁸⁸ Toen de politie het kantoor binnenviel, werd geen schriftelijk huiszoekingsbevel overhandigd. Computers en documenten werden in beslaggenomen. Het kantoor zelf werd verzegeld en het naambord verwijderd. Kort na de sluiting van het kantoor is de secretaresse van mevrouw Ebadi gedetineerd, omdat zij baha' i is. Het woonhuis van mevrouw Ebadi die reeds geruime tijd buiten Iran verblijft, is recentelijk nog doorzocht.

Het wordt mensenrechtenactivisten van tijd tot tijd moeilijk of zelfs onmogelijk gemaakt hun werkzaamheden uit te voeren. Ook wordt geprobeerd advocaten te ontmoedigen politiek gevoelige zaken aan te nemen. Zo werd een aantal mensenrechtenadvocaten de afgelopen periode gedetineerd, onder wie een aantal advocaten, dat lid van het DHRC is.

⁸⁶ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009; *'Iran: Enforced closure of human rights centre an ominous development'*, Amnesty International (23 december 2008) (MDE 13/180/2008).

⁸⁷ *'Authorities close key human rights centre in Tehran'*, Amnesty International (23 december 2008).

⁸⁸ Mevrouw Ebadi had in 2002 toestemming aan de autoriteiten gevraagd haar kantoor te mogen openen. Alles was toen in orde, maar een vergunning (op schrift) werd ondanks toezeggingen nooit verleend.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting⁸⁹

De Iraanse grondwet stelt de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid te garanderen. De persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting worden echter door een aantal artikelen in de Perswet en het wetboek van Strafrecht beperkt. Bovendien mag een uiting in de pers en in publicaties niet in strijd zijn met de beginselen van de islam. Het is niet aan te geven welke mening of publicatie precies in strijd is met de beginselen van de islam.⁹⁰ De ene keer wordt een kritische uitspraak toegelaten, een andere keer worden de critici gearresteerd of krijgt bijvoorbeeld een krant een verschijningsverbod. Op dit punt is er sprake van een arbitraire rechtspraktijk, hetgeen onder meer resulteert in een sterke vorm van zelfcensuur onder journalisten en anderen. Ook het aanhouden van klachten, het opleggen van borgtocht en het opschorten van straffen zijn in Iran gebruikelijke praktijken. Dissidenten verkeren daardoor in permanente onzekerheid.

Meningsuitingen die als delict worden gekwalificeerd, worden veelal behandeld door de revolutionaire rechtbanken die bekend staan om hun harde houding ten opzichte van persdelicten. De journalistenorganisatie *Reporters Without Borders* plaatste Iran in haar jaarlijkse rapport over persvrijheid bijna onderaan de lijst (nummer 166 van in totaal 173 landen).⁹¹ Iran behoort daarmee volgens deze organisatie tot de landen met de minste persvrijheid ter wereld.⁹²

Het aan banden leggen van de persvrijheid wordt sinds enige tijd door de autoriteiten gerechtvaardigd, omdat volgens hen sommige media uit zijn, via een fluwelen revolutie ('*velvet revolution*'), op het omverwerpen van de regering. Kritiek uiten, vreedzame demonstraties, sit-ins en dergelijke worden thans gezien als rechtstreekse aanvallen op de regering, die deze als regimebedreigend opvat.⁹³ Het *US State Department* stelde dat bedreigingen en het lastig vallen van journalisten zijn toegenomen sinds het aantreden van president Ahmadinejad.⁹⁴

Kranten en tijdschriften

Iran kende een groot aantal kranten en weekbladen, die het hele spectrum van zeer conservatief tot uiterst hervormingsgezind bestreken, maar van de laatste categorie

⁸⁹ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

⁹⁰ Het komt vaak neer op zaken als uitingen van kritiek op de president, op de Geestelijk Leider en op het principe van de *velayat-e faqeh*, en opmerkingen over het nucleaire dossier.

⁹¹ *Worldwide Press Freedom Index 2008*, Reporters Without Borders (Parijs, 22 oktober 2008).

⁹² *World Report 2009 – Iran*, Reporters Without Borders (Parijs, 1 mei 2009).

⁹³ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

⁹⁴ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department (25 februari 2009).

is weinig overgebleven. Censuur voorafgaand aan publicaties vindt plaats. Niet het (geringe) aantal wettelijke regels, maar de zelfcensuur vormt de grootste beperking voor journalisten. Door de sluitingen van kranten en tijdschriften en de zelfcensuur wordt de inhoud van de artikelen van de (overgebleven) internationale en nationale kranten steeds oppervlakkiger en over de gehele linie conservatiever.

Kranten, weekbladen en redacteuren werden ook regelmatig achteraf gestraft voor hun berichtgeving. Formele aanklachten ontbreken veelal. Het is daarom meestal niet duidelijk waarop de sluitingen worden gebaseerd. Het vermoeden is op gronden zoals laster, belediging van de islam, van regeringsleiders en van de republiek en het in gevaar brengen van de staatsveiligheid.⁹⁵

Sinds 2000 hebben autoriteiten en rechtbanken meer dan honderd kranten verboden. Een deel hiervan verscheen later weer, maar onder een andere naam. In verband met kritische berichtgeving over de herverkiezing van president Ahmadinejad heeft een Iraanse mediacommissie zonder opgaaf van redenen drie kranten (*Farhang Ashti* (Cultuur van Verzoening), *Arman* (Doel) en *Tahlil-e Rooz* (Analyse van de Dag) gesloten.⁹⁶

Mensenrechtenactivisten, (online) journalisten en anderen

(Online) journalisten en mensenrechtenactivisten zijn slachtoffer van beknotting van de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid. Zo worden er nog steeds (internet) journalisten en webloggers aangehouden, ondervraagd, gearresteerd en al dan niet op borgtocht vrijgelaten.⁹⁷ Rechtszaken kunnen lang op zich laten wachten, zodat de betrokkenen in het ongewisse worden gelaten over wat er met hen zal gebeuren. Mocht het dan tot een rechtszaak en een veroordeling komen, dan kan het voorkomen dat de straf eerst (veel) later wordt opgelegd.

Volgens de Internationale Federatie van Journalisten (FIJ) zouden begin augustus 2009 42 journalisten vastzitten in Iran.⁹⁸ Volgens de journalistenorganisatie Reporters Without Borders zijn na 12 juni 2009 zeker 35 journalisten Iran

⁹⁵ Zie hiervoor onder andere de artikelen 500 (propaganda tegen het Islamitische regime), 514 (belediging van de Geestelijk Leider), 698 (laster, publicatie van leugens) en 700 (verkondigen van leugens) van de Iraanse strafwet.

⁹⁶ AFP/ANP (6 oktober 2009); '*Iranian court shuts down 3 pro-reform newspapers as dissent continues to simmer*', The New York Times (7 oktober 2009).

⁹⁷ '*Challenging repression – human rights defenders in the Middle East and North Africa*', Amnesty International (11 maart 2009)(MDE 01/001/2009); zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 26 augustus 2008 ter beantwoording van vragen van het lid Van Gennip over de toestand van een aantal met name genoemde mensenrechtenorganisaties en -verdedigers in Iran, Syrië en Egypte, gesteld tijdens het Algemeen Overleg van 1 juli 2008 met de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken over het Midden-Oosten.

⁹⁸ AFP/Reuters (6 augustus 2009).

ontvlucht uit angst voor represailles tegen hen of hun familie. Het zou de grootste ‘exodus’ van journalisten zijn sinds de revolutie in 1979.⁹⁹

De Amerikaans-Iraanse wetenschapper Kian Tajbakhsh, die in mei 2007 door de Iraanse autoriteiten op beschuldiging van spionage was gearresteerd en na een verblijf van meer dan vier maanden in de Evin gevangenis in Teheran was vrijgelaten, werd begin juli 2009 opnieuw om onbekende redenen aangehouden.¹⁰⁰ Betrokkene werd uiteindelijk op 20 oktober 2009 tot vijftien jaar gevangenisstraf veroordeeld op beschuldiging van ‘*acting against national security*’.¹⁰¹

Frankrijk riep op 7 juli 2009 op tot onmiddellijke vrijlating van Clotilde Reiss, een Franse academica, die in Iran was gearresteerd op verdenking van spionage. Zij was in het kader van een uitwisseling als tijdelijk docente aan de universiteit van Isfahan verbonden en werd eind juni 2009 opgepakt toen ze in Teheran op het vliegtuig naar huis wilde stappen.¹⁰² EU-vertegenwoordigers hebben bij de Iraanse regering verscheidene malen aangedrongen om een spoedige vrijlating van mevrouw Reiss. Op 16 augustus 2009 werd mevrouw Reiss op borgtocht (€ 200.000) vrijgelaten. Zij verblijft op de Franse residentie in Teheran en mag Iran niet verlaten, voordat uitspraak in haar zaak is gedaan.¹⁰³

Op 18 april 2009 werd de Iraans-Japans-Amerikaanse journaliste Roxana Saberi achter gesloten deuren door de Revolutionaire Rechtbank van Teheran wegens spionage tot acht jaar gevangenisstraf veroordeeld. De journaliste werkte in het verleden als freelancer onder meer voor de BBC en de Amerikaanse publieke radiozender NPR en woonde al zes jaar in Iran, waar zij werkte aan een boek over de Iraanse cultuur. Begin januari 2009 werd zij aangehouden en in eerste instantie aangeklaagd voor een licht vergrijp (het kopen van alcohol). Daarna werd zij beschuldigd van werken zonder geldige perskaart, waarna uiteindelijk een aanklacht wegens spionage voor de VS volgde. Op 11 mei 2009 kwam zij op vrije voeten, nadat haar straf in hoger beroep was omgezet in twee jaar voorwaardelijk.¹⁰⁴ Op 15 mei 2009 heeft zij Iran verlaten.¹⁰⁵

⁹⁹ Reporters without Borders, www.rsf.org (15 oktober 2009).

¹⁰⁰ Reuters (13 juli 2009).

¹⁰¹ ‘*Scholar who was held after disputed Iranian election is given at least 12 years*’, The New York Times (21 oktober 2009).

¹⁰² Volkskrant (7 juli 2009).

¹⁰³ ‘*Damas a joué un rôle discret et efficace dans la libération de Clotilde Reiss*’, Le Monde (17 augustus 2009); ‘*La France a versé ‘autour de 200 000 euros’ pour libérer Clotilde Reiss*’, Le Monde (17 augustus 2009); Het Parool (17 augustus 2009); AFP/Reuters (17 augustus 2009).

¹⁰⁴ ‘*Roxana Saberi released from jail in Iran*’, Amnesty International (12 mei 2009).

¹⁰⁵ AFP/Reuters (18 april 2009); AFP/ANP/Reuters (15 mei 2009).

Op 15 oktober 2008 werd de Amerikaans-Iraanse studente en vrouwenrechtenactiviste, Esha Momeni, door de Iraanse autoriteiten opgepakt vanwege deelname aan een demonstratie voor vrouwenrechten. Zij werd beschuldigd van ‘*acting against national security*’ en gedetineerd in de Evin gevangenis. Momeni was voor familiebezoek en wetenschappelijk onderzoek naar Iran gekomen, en is lid van een Amerikaanse afdeling van de Iraanse vrouwenrechtengroep Equality for Change. Op 11 november 2008 werd zij op borgtocht (196.000 USD) vrijgelaten.¹⁰⁶ Eerst in augustus 2009 kreeg zij haar Iraanse en Amerikaanse paspoorten terug en heeft vervolgens op 11 augustus 2009 Iran verlaten. Haar was eerder verboden het land te verlaten.¹⁰⁷

Het Iraanse Hooggerechtshof heeft eind november 2007 heropening gelast van de rechtszaak rond de dood van de Iraans-Canadese fotografe Zahra Kazemi. Zij stierf in 2003 als gevolg van een hersenbloeding mogelijk veroorzaakt door slagen op haar hoofd in de Evin gevangenis in Teheran. Zij was gearresteerd wegens ongeoorloofd fotograferen van demonstranten buiten een cellencomplex. Mohammad Reza Aghdam Ahmadi, een lid van de geheime dienst, werd verdacht van het martelen en doden van de fotografe tijdens ondervragingen, maar hij werd in 2004 vrijgesproken. Tegen mevrouw Kazemi werd nooit een formele aanklacht opgesteld. De kwestie werd wereldnieuws en leidde tot onenigheid tussen Iran en Canada. Dat laatste land heeft steeds gevraagd om een onafhankelijk internationaal onderzoek naar de dood van mevrouw Kazemi. Haar familie schakelde advocaten in, die het onderzoek van het Hooggerechtshof wisten te bewerkstelligen. Dit Hof stelde nu op vormfouten te zijn gestuit die een heropening van de zaak rechtvaardigden.

Volgens berichten in de Iraanse pers van medio januari 2009 zou de rechtszaak rond de dood van Zahra Kazemi op 14 januari 2009 voor heropening aan de openbare aanklager van Teheran zijn teruggezonden, volgend op vernietiging door het Hooggerechtshof in december 2007 van het oorspronkelijke vonnis van een lagere rechtbank. Volgens een betrouwbare bron zijn dit slechts geruchten en is de zaak tot op heden niet heropend. Naar verwachting zal dit ook in de nabije toekomst niet gebeuren.

Internet

Het aantal internetgebruikers is de laatste jaren fors gestegen; waren er in 2000 nog maar 250.000 internetgebruikers in Iran, thans wordt dit aantal op 18 miljoen geschat. Hoewel internetgebruik in Iran is toegestaan, geschiedt dit onder streng gecontroleerde voorwaarden.¹⁰⁸ Veel websites worden geblokkeerd, omdat ze niet geschikt zouden zijn voor ‘de publieke moraal’ of informatie bevatten die tegen

¹⁰⁶ AFP (27 oktober, 4 en 11 november 2008); Reuters (4 en 11 november 2008).

¹⁰⁷ Reuters (13 juli 2009).

¹⁰⁸ Internet enemies, Reporters without Borders (12 maart 2009).

het regime is gericht. Naast het blokkeren van toegang richt de Iraanse overheid zich ook op het uit de lucht halen van websites, onder meer door het overnemen van servers en het afknippen van de beschikbare bandbreedte.

Hoewel er steeds meer mensen een relatief snelle internetverbinding hebben (anderen hebben een inbelverbinding) blijft toegang beperkt tot de niet-gefilterde websites. Een aantal internetters weet volgens waarnemers via een omweg (proxy) soms echter toch toegang te krijgen tot de websites die zijn gefilterd.

Begin 2009 zou een wet in het parlement zijn aangenomen, die het mogelijk zou maken providers en bloggers te vervolgen, die ‘anti-islamitische’ informatie op het internet plaatsen of publicatie daarvan mogelijk maken. Onduidelijk is de status van deze wet en of er al mensen op basis hiervan zijn vervolgd. Overigens is het nu al mogelijk op basis van het wetboek van Strafrecht mensen te vervolgen voor het schrijven of publiceren van ‘anti-islamitische’ of ‘anti-revolutionaire’ teksten.

In de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 werd de populaire netwerksite Facebook door het ministerie van Communicatie op 23 mei 2009 geblokkeerd. Het internet (met name twitter) was in Iran nagenoeg het enige platform waar tegenstanders van het aan de macht zijnde regime hun stem konden laten horen.¹⁰⁹

Begin februari 2009 blokkeerden de Iraanse autoriteiten steeds meer websites van westerse wereldomroepen. De Perzischtalige internetpagina's van de Franse en Duitse zenders Radio France Internationale (RFI) en de Deutsche Welle (DW) werden geblokkeerd. Eerder al konden internetters in Iran geen toegang meer krijgen tot de sites in het Farsi van onder andere de BBC en Voice of America (VOA). De autoriteiten zouden meer dan vijf miljoen websites willen blokkeren, omdat ze sociale, politieke, economische en morele schade zouden aanrichten.¹¹⁰

In verband met de ongeregelde heden naar aanleiding van de uitslag van de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 was toegang tot internet, mobiel telefoonverkeer en het sturen van sms-berichten op veel plaatsen niet mogelijk.¹¹¹

Weblogs

Het bijhouden van een eigen ‘weblog’ op het internet heeft in Iran een vlucht genomen. Webloggers worden echter goed in de gaten gehouden door de veiligheidsdiensten. Zij zijn vaak het slachtoffer van arrestaties. De autoriteiten hebben hard opgetreden tegen diverse bloggers.

¹⁰⁹ AFP/ANP (23 mei 2009).

¹¹⁰ ‘Iran: Iran tightens website restrictions, clamps down on dissidents’, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (4 februari 2009); AFP/ANP (3 februari 2009).

¹¹¹ ANP (19 juni 2009).

Zo werd de Canadees-Iraanse blogger Hossein Derakhshan in november 2008 bij aankomst in Iran aangehouden op beschuldiging van belediging van sji'itische leiders op internet en spionage voor Israël. Derakhshan die de bijnaam 'Blogfather' had vanwege baanbrekend werk bij het invoeren van 'blogging' in Iran, was journalist in Teheran voordat hij in 2000 naar Toronto vertrok. Hij maakte naam door instructies te publiceren over het gebruik van blogging software teneinde blogging in het Farsi mogelijk te maken.¹¹² Derakhshan wordt nog steeds vastgehouden.

SMS-berichten

SMS-en is erg populair in Iran. Mensen die 'immorele' berichten ontvangen op hun mobiele telefoon, kunnen de afzenders aangeven bij de rechtbank en daarvoor worden beloond. De afzenders worden beboet en kunnen hun abonnement verliezen. De autoriteiten proberen 'immorele' multimedia berichten die in Iran beschikbaar komen, te blokkeren en de inhoud daarvan te censureren. De Iraanse autoriteiten hebben via Nokia en Siemens de beschikking over technologie om SMS-verkeer op te slaan en na te gaan. Op de luchthaven van Teheran worden inkomende en uitgaande reizigers soms geconfronteerd met de inhoud van hun facebook account.

Radio en televisie

In Iran worden op radio en televisie alleen programma's van de staatsomroep Islamic Republic of Iran Broadcasting (IRIB) aangeboden. Hoewel in zijn algemeenheid behoudend, is de programmering op radio en televisie in Iran sinds enkele jaren wat losser geworden. De autoriteiten proberen te concurreren met televisiezenders die vanuit het buitenland per satelliet hun uitzendingen verzorgen. Amerikaanse films worden uitgezonden, waarvan sommige scènes zijn gecensureerd. Ook zijn er talkshows met politici en artiesten. Religie blijft echter alom aanwezig. Programma's worden onderbroken door oproep tot gebed. Nieuwslezers beginnen hun programma met het aanroepen van Allah. Ook worden regelmatig lezingen uit de Koran verzorgd.

Vanuit het buitenland (met name de VS) is via de satelliet een groot aantal particuliere Perzischtalige en diverse buitenlandse televisiezenders te ontvangen, alsmede satellietzenders van IRIB, zoals PressTV. Deze zenders representeren een breed scala, waarbinnen zich ook diverse oppositiegroeperingen in ballingschap bevinden.¹¹³ Ontvangst van deze televisiezenders is in Iran verboden. Er is een verbod op de verkoop en het bezit van satellietschotels voor tv-ontvangst. Een in december 2002 door het parlement aangenomen wetsvoorstel om het verbod

¹¹² Reuters (19 maart 2009); AFP (31 december 2008); Reuters (15 december 2008); 'Hossein Derakhshan (m), blogger, dual Iranian-Canadian national', Amnesty International (15 december 2008)(MDE 13/178/2008).

¹¹³ Zoals de BBC, VOA en Radio Farda.

gedeeltelijk op te heffen werd op 21 januari 2003 door de Raad van Hoeders verworpen.¹¹⁴ Het is niet bekend wat op dit moment de stand van zaken is ten aanzien van het wetsvoorstel. Ondanks het verbod beschikken veel Iraanse huishoudens over een satellietshotel. Acties om satellietshotels in beslag te nemen vinden plaats. Ook worden de signalen van satellieten door de autoriteiten gestoord, en in sterkere mate sinds de stembusgang op 12 juni 2009, zodat ontvangst (tijdelijk) niet mogelijk is.

Boeken

Boeken die in Iran worden uitgegeven, dienen vooraf goedkeuring te krijgen van het ministerie van Cultuur en Islamitische Begeleiding (*Vezeerat-e Farhang va Ershad-e Eslami*). Pas nadat deze goedkeuring is verleend, mogen drukkerijen tot het drukken van een boek overgaan. Daarna volgt een tweede goedkeuringsprocedure door het ministerie van Cultuur en Islamitische Begeleiding. Naast integrale goedkeuring of afkeuring van boeken komt het ook voor dat het ministerie de uitgever te kennen geeft dat publicatie pas kan plaatsvinden na het aanpassen van bepaalde passages. Onder meer het uitblijven van richtlijnen van het ministerie van Cultuur en Islamitische Begeleiding zorgt voor een grote stagnatie in de goedkeuringsprocedure.

Het Iraanse wetboek van Strafrecht kent geen specifieke straffen voor het bezit van verboden boeken en ander materiaal zoals afbeeldingen of video's, zolang het om privé materiaal gaat. Indien dit worden aangetroffen, blijft het bij inbeslagname hiervan door de autoriteiten.

Het met een commercieel oogmerk handelen in literatuur, video's en ander materiaal dat aanstootgevend of beledigend voor de islam wordt geacht, is verboden. De straffen variëren van drie maanden tot een jaar gevangenisstraf en/of een geldboete. Indien grote voorraden van verboden werken worden aangetroffen, die bedoeld zijn voor (gratis) verspreiding met een meer politiek oogmerk, kan ook strafvervolgning plaatsvinden. Dit vindt dan meestal plaats op grond van een aanklacht wegens verstoring van de openbare orde, een delict dat door de revolutionaire rechtbank wordt behandeld.

Overige culturele uitingen

Iraanse kunstenaars worden met regelmaat belemmerd in hun werk door de Iraanse autoriteiten. Vaak onder het mom van 'immoreel gedrag' of 'strijdigheid met de islamitische waarden en normen'.

Studenten/academici

Met enige regelmaat protesteren studenten in Teheran en elders in het land tegen beperkingen die hen door het regime worden opgelegd. Vooral ageren zij tegen de

¹¹⁴

Zie ook het algemeen ambtsbericht Iran van april 2004, paragraaf 3.3.1.

verwijdering van medestudenten van diverse universiteiten en het gedwongen ontslag of de pensionering van sommige professoren en docenten, het dagvaarden van studenten voor disciplinaire commissies of de hoge huren van de kamers op de campus. Sommige studenten en activisten die de afgelopen twee jaar in hun uitlatingen tegen de president en zijn regering ageerden, hebben enige tijd vastgezet of werden op een zwarte lijst geplaatst bij het volgen van universitaire cursussen.

In de nasleep van de omstreden presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 speelden studenten een belangrijke rol bij de demonstraties en vormden zij hierdoor een specifiek doelwit voor aanvallen van veiligheidsdiensten.¹¹⁵ Volgend op de onlusten na 12 juni 2009 zijn veel studenten gearresteerd en geïntimideerd. Universiteiten werden eerder dan gebruikelijk gesloten en campussen in de gaten gehouden en zelfs binnengevallen, met dodelijke slachtoffers tot gevolg. Zo werden op 15 juni 2009 slaapzalen van de Universiteit van Teheran in het midden van de nacht aangevallen door een groep van zo'n driehonderd veiligheidsfunctionarissen in burger, die tezamen met de eveneens aanwezige Basiji tenminste vijf studenten om het leven brachten en tientallen verwonden. In andere steden zoals Kermanshah, Isfahan, Shiraz, Babol, Mashhad, Tabriz en Hamedan vonden eveneens gewelddadigheden tussen studenten en veiligheidstroepen en Basiji plaats, waarbij studenten werden verwond en gearresteerd.

Studenten in heel Iran meldden een toenemende repressie en intensivering van het volgen van hun activiteiten door de autoriteiten. Een groot aantal studenten is in de cel beland, is de toegang tot de universiteit ontzegd of wordt bij het tuchtcollege van de universiteit verwacht. De repressie op de universiteiten is in 2009 flink toegenomen.¹¹⁶

Onder president Ahmadinejad zouden (onofficieel) de zogenaamde '*star students*' zijn geïntroduceerd. Dit zijn studenten die de toegang tot universiteiten zou worden geweigerd, omdat zij in het verleden politiek actief waren of om een andere reden 'verdacht' waren, ondanks dat zij bij het toelatingsexamen aan de geldende norm hadden voldaan. Deze jongeren worden uitgesloten van hoger onderwijs en daarmee verdwijnt grotendeels de kans op een maatschappelijke carrière in Iran. Veel studenten zijn niet bereid dat risico te nemen, waardoor velen effectief het zwijgen is opgelegd.

In 2008 werden 561 studenten gearresteerd, onder meer vanwege belediging van de autoriteiten en illegale samenscholing. Bij demonstraties tegen het herbegraven van martelaren uit de Iran-Irak oorlog op het terrein van de Amir Kabir

¹¹⁵ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹¹⁶ '*Students in Iran face repression and arrest*', Amnesty International (18 maart 2009).

Universiteit in Teheran zijn in maart 2009 zeventig studenten opgepakt.¹¹⁷ Er zou door de autoriteiten zijn besloten de martelaren daar te herbegraven, omdat daarmee demonstraties en andere vormen van onrust kunnen worden tegengegaan. Het verandert het universiteitsterrein immers in een heilige plaats, waar men zich met respect voor de martelaren dient te gedragen.

De voormalige studentenleider Saeed Razavi Faghiih werd op 19 februari 2009 op borgtocht (100.000 USD) vrijgelaten. Hij was op 2 februari 2009 gearresteerd na vanuit Frankrijk naar Iran te zijn gereisd.¹¹⁸ Zijn paspoort is ingenomen en hem is een uitreisverbod opgelegd. Hij was bij verstek veroordeeld tot vier jaar cel en 74 zweepslagen vanwege ‘*acting against national security*’, deelname aan een verboden demonstratie en belediging van de autoriteiten. De studenten Esmail Salmanpour, Majid Tavakkoli, Hossein Torkashvand en Koroush Daneshyar, leden van de Amir Kabir University’s Islamic Students Association (ISA) worden sinds 5 februari 2009 vastgehouden zonder aanklacht of rechtzitting. De mannen hadden deelgenomen aan een herdenkingsceremonie ter ere van Mehdi Bazargan, de eerste Iraanse president na de revolutie van 1979. Deze bijeenkomst is een terugkerend iets en wordt aangemeld bij de autoriteiten.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering¹¹⁹

Vrijheid van vergadering

De grondwet garandeert de vrijheid van vergadering, zolang deze niet ingaat tegen de principes van de islam. In de praktijk treden de autoriteiten echter zowel op tegen anti-overheidsdemonstraties als tegen samenscholingen waarvoor niet expliciet toestemming is verleend.¹²⁰ Hierbij kan het voorkomen dat demonstranten worden aangehouden en verhoord. Vreedzame demonstranten kunnen worden aangevallen door de milities van de Ansar-e Hezbollah en de Basiji.¹²¹

Hoewel beperkt, vinden er af en toe werknemersprotesten plaats in de vorm van stakingen en demonstraties tegen achterstallige uitbetaling van salarissen en schendingen van werknemersrechten.

Vrijheid van vereniging

De vrijheid van vereniging is vastgelegd in de artikelen 26 en 27 van de Iraanse grondwet, maar is in deze artikelen begrensd door de principes van de islam. Voor

¹¹⁷ The Independent (26 februari 2009); BBC News (24 februari 2009).

¹¹⁸ AFP (3 en 19 februari 2009).

¹¹⁹ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹²⁰ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹²¹ Ibidem.

de oprichting van een vereniging is vooraf toestemming nodig van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Binnen dit ministerie bevindt zich een speciaal comité dat zich bezighoudt met aanvragen voor de oprichting van verenigingen. Een vergunning voor een vereniging wordt verstrekt voor de periode van twee jaar en dient vervolgens elke twee jaar vernieuwd te worden. Het komt regelmatig voor dat aanvragen niet worden gehonoreerd. Europese waarnemers stellen dat de autoriteiten in toenemende mate een sterke controle uitoefenen op maatschappelijke organisaties.

Vakbonden

Iran kent geen vakbonden in de gangbare zin van het woord. Fabrieken en grote bedrijven kennen wel een '*Islamic Council of Labourers*' (ICL). Deze zijn echter niet onafhankelijk en lopen sterk aan de leiband van de desbetreffende directeurs en overheidsambtenaren. Vertegenwoordigers van deze ICL's vormen samen '*The House of Labour*', ook wel '*Workers' House*' genoemd.

De '*House of Labour*' vaardigt een vertegenwoordiger af naar de International Labour Organisation (ILO), waar ook een regeringsvertegenwoordiger en een vertegenwoordiger van de werkgeversorganisatie zitting in hebben.

De politieke betekenis van deze organisaties is verwaarloosbaar. Demonstraties van ontevreden werknemers, bijvoorbeeld over slechte werkomstandigheden of het uitblijven van salarisbetalingen, worden niet door de ICL's georganiseerd. De ICL's proberen over het algemeen juist een matigende rol te spelen en uitingen van ontevredenheid te voorkomen.

Een van de meer bekende vakbondsactivisten die in Iran vastzitten is de voorzitter van de de officieuze 'vakbond' van de busmaatschappij van Teheran (Sharekat-e Vahed), Mansour Ossanlu. Hij werd op 31 oktober 2007 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens '*acting against national security*' en tot één jaar gevangenisstraf wegens propaganda tegen het islamitische bewind.¹²²

De demonstraties die op 1 mei 2009 (in het kader van de Internationale Dag van de Arbeid) werden gehouden, hebben geleid tot diverse arrestaties. Alle gearresteerde vrouwen zouden zijn vrijgelaten. Een aantal mannen zou nog steeds vastzitten.¹²³

Mahmoud Salehi

Mahmoud Salehi, voormalig voorzitter van de Bakery Workers' Association van de stad Saqez, werd tijdens een demonstratie in mei 2004 opgepakt. In 2007 werd

¹²² Zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 15 juni 2009 ter beantwoording van vragen van het lid Van Bommel over het lot van gearresteerde vakbondsactivisten in Iran.

¹²³ Zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 15 juni 2009 ter beantwoording van vragen van het lid Van Bommel over het lot van gearresteerde vakbondsactivisten in Iran.

hij schuldig bevonden aan *'acting against national security'*, en op 9 april 2007 werd hij voor één jaar gevangen gezet. Salehi lijdt aan een nierziekte, maar meerdere verzoeken van zijn arts om specialistische behandeling buiten de gevangenis werden genegeerd. Tijdens zijn gevangenschap is de gezondheid van Salehi achteruit gegaan. Nadat de autoriteiten in maart 2008 nieuwe aanklachten tegen hem inbrachten, ging Salehi in hongerstaking. Op 6 april 2008 werd hij op borgtocht vrijgelaten. Volgens de laatste informatie is Salehi op 1 augustus 2009 naar het ziekenhuis in de stad Saqez overgebracht en opgenomen wegens ernstige nierproblemen en hartfalen. Volgens een onbekende bron zou hij voor zijn opname in het ziekenhuis een jaar vastgezet hebben. Andere betrouwbare bronnen, waaronder Amnesty International, maken geen melding van gevangenschap voor zijn ziekenhuisopname op 1 augustus 2009.

Ngo's

Voor zover er in Iran nog (kwalitatief goede) ngo's bestaan op het gebied van mensenrechten en goed bestuur, is het bijkans onmogelijk geworden met hen samen te werken. Iraanse medewerkers van ngo's die geld van westerse ngo's ontvangen, zijn bij voorbaat verdacht en lopen grote kans in de problemen te komen. Dit lijkt in mindere mate te gelden voor westerse ngo's die zich richten op politiek minder gevoelige zaken zoals humanitaire hulp, en mensenrechten niet expliciet ten doel hebben.

Er zijn in de verslagperiode geen berichten ontvangen dat lokale civil society organisaties (ngo's) te horen hebben gekregen dat zij geen contacten met westerse ngo's dienen te onderhouden. Dit vooral omdat er nauwelijks nog contact is, laat staan samenwerking.

De situatie is voor ngo's na de ongeregelde verkiezingen bij de presidentsverkiezingen in juni 2009 nog moeilijker en grimmiger geworden. In de aanklachten tijdens het eerste massaproces op 1 augustus 2009 werd de steun van westerse ngo's aan Iraanse civil society-organisaties als bewijs van westerse inmenging in binnenlandse aangelegenheden en spionage opgevoerd.¹²⁴

Van de vrouwenorganisaties die tijdens de aanklacht op 1 augustus 2009 beschuldigd werden van betrokkenheid bij de 'fluwelen revolutie' werden met name de ngo Raahi van Shadi Sadr en de ngo TC van Mahboubeh Abbasgholizadeh genoemd. Beide ngo's werden begin 2007 gesloten en beide vrouwen werden voor de revolutionaire rechtbank aangeklaagd wegens onder meer 'contact met westerse ambassades'. Voor zover bekend is in deze zaken nog geen uitspraak gedaan. Voorts werd tijdens de aanklacht met name de ngo ICTRC

¹²⁴

'The velvet revolution designed for Iran had 6 components: 1. Women component, which itself is made of different subdivisions. The most important leaders are Shadi Sadr and Shirin Ebadi who are majorly in contact with Dutch ngo's who finance all the campaigns and groups.' (fragment uit de aanklacht tijdens het eerste massaproces van 1 augustus 2009 in verband met de ongeregelde verkiezingen tijdens de presidentsverkiezingen van juni 2009).

(*Iran Civil Society Organisations Training and Research Centre*) van Sohrab Razzaghi genoemd.

In dit verband kunnen ook twee internationaal bekende Iraanse aidsartsen worden genoemd, de broers Arash en Kamiar Alaei, die in januari 2009 tot respectievelijk zes en drie jaar cel zijn veroordeeld wegens betrokkenheid bij een door de CIA gesteunde samenzwering voor omverwerping van het regime in Iran. Zij werden in december 2008 met twee andere verdachten achter gesloten deuren berecht en schuldig bevonden. De Alaei-broers hebben in Iran preventieprogramma's voor aids opgezet, waarbij de aandacht vooral werd gericht op de risico's voor prostituees en drugsgebruikers. Het tweetal zou samen met andere veroordeelde collega-artsen, professoren en wetenschappers voor een spionagenetwerk hebben gerekruteerd. Zij wilden sociale onrust, straatdemonstraties en etnische conflicten veroorzaken, aldus de Iraanse autoriteiten.¹²⁵

Medewerkers van lokale civil society-organisaties die zich openlijk kritisch uitlaten over de (gedragingen van) de Iraanse overheid en/of de Iraanse wetgeving, lopen – overigens evenals andere Iraanse burgers – het risico te worden geïntimideerd of te worden gearresteerd.¹²⁶ Bovendien komt het voor dat de Iraanse autoriteiten het kantoor van de betreffende organisaties binnenvallen en sluiten.¹²⁷ Er zijn voorbeelden in de verslagperiode van intimidatie en zelfs arrestatie van medewerkers van lokale civil society-organisaties. De situatie na 12 juni 2009 is nog grimmiger geworden met intimidatie op grote schaal, alsmede een groot aantal arrestaties van personen uit het maatschappelijk middenveld.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

Religieuze minderheden algemeen

De grondwet (artikel 12) verklaart de sji'itische islam (Twaalver sji'isme met de Ja'afari leerschool)¹²⁸ tot officiële religie van Iran. Verreweg het grootste deel van de Iraanse bevolking die thans wordt geschat op 71,6 miljoen personen, is sji'itisch moslim (89%)¹²⁹. Het sunnisme (9%) komt voornamelijk onder etnische minderheden als Koerden, Baluchi's, Turkmenen en Arabieren voor.

¹²⁵ AFP (21 januari 2009); International Herald Tribune/Volkskrant (20 januari 2009); Reuters (19 januari 2009).

¹²⁶ Zie bijvoorbeeld paragraaf 3.4.3, onder 'Koerden' over de Koerdische dissident Kaboudvand.

¹²⁷ Zie bijvoorbeeld paragraaf 3.2.3 van dit algemeen ambtsbericht over de sluiting van het kantoor van het Defenders of Human Rights Centre (DHRC).

¹²⁸ De Ithna ashri (Twaalver sji'ieten) geloven dat er twaalf imams zijn geweest na de profeet Mohammed, en dat de twaalfde, Mohammed Al-Mahdi, op de dag des oordeels zal wederkeren.

¹²⁹ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US Department of State (19 september 2008).

Niet-moslims bedragen ongeveer 2% van de totale bevolking. De baha'is zijn met ongeveer 300.000 tot 350.000 geloofsgenoten de grootste niet-islamitische minderheidsgroep. De joodse gemeenschap bedraagt ongeveer 20.000 personen. Het christendom, het zoroastrisme¹³⁰ en het jodendom worden erkend in de Iraanse grondwet (artikel 13) als enige officiële minderheidsgodsdiensten.¹³¹ De genoemde (geloofs)gemeenschappen slinken langzaam in aantal.

Hoewel het beleid van de overheid is gericht op een strikte naleving van islamitische waarden en normen, hebben de erkende religieuze minderheden het recht op eigen publicaties en de mogelijkheid het eigen geloof te belijden, zo lang zij niet pogen anderen te bekeren. Leden van de erkende religieuze minderheden mogen stemmen. Het is leden van religieuze minderheden niet toegestaan om te worden gekozen in vertegenwoordigende lichamen (met uitzondering van het parlement) of om hoge regerings- of militaire functies te vervullen. Zij kunnen bijvoorbeeld niet tot president worden gekozen. Voor de religieuze minderheden zijn vijf zetels in het parlement gereserveerd.¹³²

Ondanks de bescherming door de grondwet komt discriminatie op religieuze gronden voor, bijvoorbeeld wanneer het gaat om het vinden van huisvesting, onderwijs of een baan bij de overheid of bij aan de overheid gelieerde instanties. Mede vanwege deze discriminatie op de arbeidsmarkt, gekoppeld aan een somber sociaal-economisch perspectief, kiezen (jonge) leden van religieuze minderheden voor emigratie.

Mede door toepassing van de sharia¹³³ worden de erkende religieuze minderheden achtergesteld op het terrein van het recht en gerechtelijke procedures, zoals getuigenissen en erfrechtkwesities.¹³⁴ Voor erkende religieuze minderheden is het uiterst moeilijk in geval van discriminatie op religieuze gronden een beroep te doen op de overheid.

¹³⁰ Volgens schattingen van de Iraanse overheid zijn er 30.000 – 35.000 zoroastriërs.

¹³¹ *'Article 13 Iranian Constitution: Iranian Zoroastrians, Jews and Christians shall be the only recognized religious minorities who, within the limits of law, shall be free to carry out their religious rites and practice their religion in personal status and religious education.'*

¹³² International Religious Freedom Report 2008- Iran, US Department of State (19 september 2008). Van deze vijf zetels zijn er twee voorbehouden voor Armeense christenen en één voor de Assyriërs en Chaldeeërs. Een zetel is toegewezen aan de joodse gemeenschap en één aan de zoroastriërs (artikel 65 Grondwet).

¹³³ Een onderscheid kan worden gemaakt tussen *'man-made law'* en *'divine law'* (Sharia). De eerste omvat door het parlement en de Guardian Council goedgekeurde wetten, zoals de wetboeken van Strafrecht en van Strafvordering. Sharia is het geheel aan (grotendeels niet-gecodificeerd) religieus recht, dat door religieuze rechtsgeleerden wordt geïnterpreteerd en toegepast.

¹³⁴ Zo zal een tot de islam bekeerde persoon alle familiebezittingen erven, terwijl zijn niet-islamitische familieleden niets krijgen (Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department (25 februari 2009).

Leden van erkende religieuze minderheden doen soms een beroep op hun eigen kerkgemeenschap voor bemiddeling. Dit is echter vrijwel altijd zonder resultaat als de discriminatie is gebaseerd op de gehanteerde sharia-wetgeving. Het ministerie van Islamic Culture and Guidance (Ershad) en het ministerie van Intelligence and Security (MOIS) houden nauwgezet iedere uitingsvorm van godsdienstige overtuiging in de gaten.¹³⁵ Leden van erkende religieuze minderheden hoeven zich niet als zodanig te laten registreren bij de autoriteiten. Godsdienst staat niet vermeld in de nationale identiteitsbewijzen.

Volgens het US State Department rapport inzake godsdienstvrijheid 2008 leidt het optreden van de autoriteiten tot een bedreigende negatieve gezindheid tegenover niet-erkende religieuze minderheden (zoals de baha'is en de sufis), evangeliserende christenen (evangelisatie is niet toegestaan) en leden van de joodse gemeenschap in Iran vanwege onder andere anti-Israël propaganda van de overheid.¹³⁶

Specifieke groepen christenen

Er zijn ongeveer 100.000 christenen in Iran, waarvan de meerderheid (ongeveer 80%) uit etnische Armeniërs bestaat.¹³⁷ ¹³⁸ De Armeense Perzisch-christelijke kerk bestaat in Iran al sinds de zevende eeuw. Veel etnische Armeniërs zijn woonachtig in de steden Teheran, Isfahan, Tabriz en Urumiyeh. Er zijn naar schatting 10.000 etnische Assyrische christenen in Iran. Armeense en Assyrische christenen vormen in de Iraanse samenleving geïntegreerde gemeenschappen. In Iran geboren christenen¹³⁹ kunnen zonder problemen hun geloof uitoefenen in hun eigen taal, zoals het Armeens. Niettemin vinden er wel kerkdiensten in het Perzisch plaats.¹⁴⁰ (De orthodox Armeense kerk houdt geen diensten in het Perzisch). De Armeense kerkgebouwen worden door de overheid beschermd als onderdeel van het nationaal cultureel erfgoed.

¹³⁵ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008).

¹³⁶ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US Department of State (19 september 2008). Zie ook US Country Report on Human Rights Practices Iran 2008 (25 februari 2009).

¹³⁷ International Religious Freedom Report 2008 - Iran, US Department of State (19 september 2008).

¹³⁸ Volgens officiële Iraanse zijde zouden er naar schatting 100.000 christenen in Iran zijn, waarvan 95.000 deel uitmaken van de Armeense gemeenschap. Er zijn ook protestants-christelijke, waaronder evangeliserende, groepen in Iran. Hoewel veel protestantse christenen naar verluidt in het geheim hun godsdienstige rites verrichten, wordt hun aantal door christelijke groepen buiten Iran geschat op minder dan 10.000 personen. Sabeërs-Mandeeën die in tegenstelling tot de Iraanse autoriteiten volgens eigen zeggen geen christenen zijn, tellen 5000 – 10.000 personen.

¹³⁹ Met in Iran geboren christenen worden in Iran geboren personen bedoeld die als christen worden geboren.

¹⁴⁰ Zie echter voetnoot 16 van het thematisch ambtsbericht – situatie christenen en homoseksuelen in Iran van 28 mei 2009.

Voor religieuze bijeenkomsten buiten de kerkelijke instelling moet toestemming worden gevraagd aan de autoriteiten. In civielrechtelijke geschillen, waaronder het personen- en familierecht, ervaren christenen rechtsongelijkheid. Repressie en intimidatie van christenen hebben in de verslagperiode plaatsgevonden, maar dit hing voornamelijk samen met actieve bekering van moslims.¹⁴¹ Bekeringsactiviteiten door niet-sji'itische moslims zijn verboden in Iran.¹⁴²

Doopaktes of andere schriftelijke bewijzen

Sommige kerken geven doopaktes af. Veel kerken weigeren bekeerlingen te dopen, laat staan doopaktes af te geven.

Naar verluidt is er een groot aantal huiskerken, waar Iraniërs worden gedoopt. Deze groep heeft veelal geen doopbewijs. Huiskerken in Iran staan echter op zichzelf, vooral vanwege veiligheidsaspecten. Er is weinig onderling contact. Het is nauwelijks na te gaan hoe men in het algemeen omgaat met onder meer de doop en doopbewijzen.

De Assyrian Pentecostal Church (Shahrara kerk – Assemblies of God) in Teheran werd in februari 2009 op last van de autoriteiten gesloten. Deze kerk was voor iedereen open, ook voor Iraanse bekeerlingen. De kerk had veel gedoopte bekeerlingen als lid. De Assyrische voorganger doopte zelf ook mensen, maar zou geen doopbewijzen aan bekeerlingen hebben afgegeven.

Het afgeven van doopbewijzen aan bekeerlingen is door de Iraanse autoriteiten verboden.

Onderscheid oude en nieuwe kerken

Wat bekering betreft moet onderscheid worden gemaakt tussen de 'oude' kerken en de 'nieuwe' kerken.

De 'oude' kerken van etnische of geboren christenen

De 'oude' kerken van etnische of geboren christenen roepen weinig of geen weerstand op. Deze ontplooiën geen zendingsactiviteiten. Slechts etnische Armeniërs kunnen lid zijn van de Armeense kerk, die geen moslims doopt. Ook worden geen nieuwe leden geaccepteerd als die niet van Armeense afkomst zijn. Zowel de Armeense als de Assyrische kerken geven uitsluitend aan (etnisch) geboren leden van de gemeenschap doopbewijzen af.

Men wordt christen bij geboorte en trouwt bijna uitsluitend binnen de eigen gemeenschap. In de sporadische gevallen van een gemengde christen/moslim

¹⁴¹ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department (25 februari 2009).

¹⁴² International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008).

relatie, dient een mannelijke christen moslim te worden. Een christenvrouw kan haar geloof trouw blijven; haar kinderen worden automatisch moslim.

Moslim kinderen kunnen geen onderwijs volgen op Armeense of Assyrische scholen. Armeense en Assyrische scholen zijn enkel bedoeld voor Armeense en Assyrische kinderen.

Er is in de verslagperiode voor zover bekend geen verandering opgetreden in de houding van de autoriteiten jegens in Iran geboren christenen, mits zij geen bekeringsactiviteiten ontplooiën.

De 'nieuwe' kerken

Complicaties als gevolg van de actieve bekering van mensen doen zich voor bij 'nieuwe' kerken, zoals de *Assemblies of God*¹⁴³, pinkstergemeenten, evangeliserende groepen en huiskerken. De houding van de Iraanse autoriteiten jegens christenen die bekeringsactiviteiten ontplooiën binnen een andere christelijke denominatie, is neutraal. Leaders van evangeliserende kerken staan onder druk van de autoriteiten om een schriftelijke belofte af te leggen waarin zij verklaren geen moslims te zullen bekeren of toe te laten tot kerkdiensten.¹⁴⁴ De leden van deze evangeliserende christelijke gemeenschappen zeggen echter geen keuze te hebben, omdat de opdracht het evangelie te verkondigen deel uitmaakt van hun geloof. Evangeliserende kerken staan in de negatieve belangstelling van de Iraanse autoriteiten.¹⁴⁵ Zo is de *Assemblies of God* specifiek meegedeeld geen bekeringsactiviteiten te ondernemen onder moslims. Bijeenkomsten buiten hun kerkgebouw zouden hen zijn verboden. Mensen die in Iran aan verboden bijeenkomsten deelnemen, kunnen worden gearresteerd.

Er zijn aanwijzingen dat in de verslagperiode (bekeerde) christenen werden lastiggevallen en/of geïntimideerd. Er zijn onbevestigde gevallen bekend van christenen die zijn opgepakt (en later op borgtocht weer vrijgelaten) op beschuldiging van delicten als drugshandel, waarbij de verdenking bestaat dat bekeringsactiviteiten de echte reden zijn. Ook 'spionage' wordt als argument gebruikt om (bekeerde) christenen voor verhoor mee te nemen naar het politiebureau. Over in de verslagperiode gebruikt geweld specifiek gericht tegen christenen en/of tegen tot het christendom bekeerde voormalige moslims, werd geen (voldoende betrouwbare) informatie verkregen.

¹⁴³ Waaronder de Jama'at Rabbani, de Iraanse tak van de *Assemblies of God*, met voornaamste vestiging in Teheran.

¹⁴⁴ International Religious Freedom Report 2008- Iran, US State Department (19 september 2008); 'Operational Guidance Note', Home Office – UK Border Agency (28 januari 2009).

¹⁴⁵ 'Operational Guidance Note', Home Office – UK Border Agency (28 januari 2009).

Christelijke huiskerken

Vooral christelijke huiskerken die niet behoren tot de traditioneel in Iran aanwezige christelijke stromingen, ervaren problemen. Volgens christelijke groeperingen buiten Iran zou het aantal ondergrondse kerken in Iran de afgelopen tijd zijn toegenomen.¹⁴⁶

Er zijn in het gehele land huiskerken onder leiding van een religieus geschoolde voorganger vindt er binnenshuis bijbelstudie plaats en wordt er gebeden en gezongen. Dreiging van een inval door de politie die inzicht wil krijgen in de aard van de bijeenkomst, afluisteren van de telefoon, controle van e-mailberichtgeving en infiltratie door spionnen, is altijd aanwezig. In verband hiermee is een huiskerk wat ledental betreft veelal klein, maximaal zo'n tien leden. Hoewel zij zich bewust zijn van de daaraan verbonden risico's, komt het voor dat leden van huiskerken in het openbaar evangeliseren en religieuze geschriften verspreiden.

Wetgeving*Afvalligheid*¹⁴⁷

Op afvalligheid (apostasie) van de islam (*mortad*) – staat volgens de sharia de doodstraf.¹⁴⁸ Alleen in de sharia wordt van doodstraf gesproken in relatie tot bekering en godslastering.¹⁴⁹ In de Iraanse strafwetgeving zijn (nog) geen strafbepalingen opgenomen met betrekking tot apostasie.¹⁵⁰ Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend, waarin vanwege apostasie straffen zijn uitgesproken.¹⁵¹ Een persoon die zich openlijk tot atheïst verklaart, wordt in Iran

¹⁴⁶ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008).

¹⁴⁷ Zie ook paragraaf 3.1.2 (onder: Wetsontwerp tot wijziging wetboek van Strafrecht (waarin onder andere terdoodveroordeling wegens afvalligheid en godslastering mogelijk wordt)) van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁴⁸ *Irtedaad* (apostasie) betekent in algemene zin 'het zich afkeren van iets', en in engere zin 'het afstand doen van je geloof'. Er wordt nog een onderscheid gemaakt tussen *murtad melli* (een geloofsverzaker die geboren is binnen een niet-islamitisch geloof voordat deze het geloof verzaakt) en een *murtad fetri* (een moslim wiens ouders (minstens één) moslim waren, en die een tijdje moslim was, voordat hij/zij islam verzaakte). De straf voor apostasie komt niet voor in de Iraanse strafwetboeken, maar in religieuze fatwa's (edicten).

¹⁴⁹ De klassieke sharia bepaalt de doodstraf voor afvalligheid en godslastering, vaak gebaseerd op een combinatie van afvalligheid met landverraad of actieve propaganda voor als anti-islamitisch beschouwde ideeën of andere religies. In een recht voor moslims om de islam te verlaten en/of zich te bekeren tot een andere godsdienst is niet voorzien.

¹⁵⁰ Zie ook de bijlage bij het thematisch ambtsbericht – situatie christenen en homoseksuelen in Iran van 28 mei 2009.

¹⁵¹ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department (25 februari 2009); International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008).

gezien als afvallige. Op basis van de sharia kan hiervoor de doodstraf worden geëist.

Praktijk algemeen

De meeste problemen in de praktijk voor bekeerde christenen doen zich voor in de familiesfeer of worden veroorzaakt door individuele overheidsambtenaren. Daarbij lijkt sprake te zijn van enige centrale aansturing. Het gaat hierbij dan vooral om problemen op het gebied van uitreis, paspoortverstrekking, toegang tot de universiteit of degradatie op het werk. Bekend is dat bekeerlingen moeilijkheden hebben ondervonden om rechtsbescherming of beroepsmogelijkheden te zoeken. Ook leden van andere erkende religieuze minderheden, zoals joden en geboren christenen, ondervinden moeilijkheden bij het vinden van rechtsbescherming. Beperkte mogelijkheden voor rechtsbescherming gelden overigens ook voor de islamitische Iraniërs die niet de benodigde relaties hebben.

In de verslagperiode bleek dat de autoriteiten onverminderd streng optraden tegen bekeerders en bekeerlingen. Zo werd het hen moeilijk gemaakt in Iran te werken en te studeren. Bekend is voorts dat personen die tot het christendom zijn bekeerd, zo nu en dan dreigbrieven of dreigtelefoontjes ontvangen¹⁵² en geregeld actieve bekeerders zijn (tijdelijk) opgepakt en ondervraagd. De meesten van hen zijn na korte tijd (soms op borgtocht) weer vrijgelaten, sommigen in afwachting van een proces. Indien men actief blijft, zoals het bezoeken van huiskerken, bestaat de kans dat men opnieuw wordt vastgezet.

Met name evangeliserende christenen worden nauwgezet in de gaten gehouden en vaak lastiggevallen.¹⁵³ Moslims zouden zijn ontmoedigd om kerkelijke instellingen te betreden, kerkelijke instellingen zouden zijn gesloten en bekeerlingen zouden zijn gearresteerd.¹⁵⁴ Leden van evangeliserende gemeentes zouden verplicht zijn hun lidmaatschapskaart van die gemeentes bij zich te dragen. Een kopie van dit document zou naar de autoriteiten gestuurd moeten worden.¹⁵⁵ Kerkdiensten zouden moeten worden beperkt tot de zondag (een werkdag).¹⁵⁶ Controle bij de ingang van kerken, waarbij bezoekers naar hun identiteitsbewijs wordt gevraagd, komt voor, vooral rond christelijke feestdagen, zoals kerstmis. Ook zouden de kerkelijke instanties zijn gevraagd het ministerie van Inlichtingen en Veiligheid (MOIS) vooraf op de hoogte te stellen, voordat nieuwe leden

¹⁵² Bedreigingen geschieden anoniem. Of deze ook door overheidsinstanties zouden plaatsvinden, kan derhalve niet worden bevestigd.

¹⁵³ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008); 2008 Country Reports on Human Rights – Iran, US State Department (25 februari 2009); Operational Guidance Note, Home Office – UK Border Agency (28 januari 2009).

¹⁵⁴ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2009); Operational Guidance Note, Home Office – UK Border Agency (28 januari 2009).

¹⁵⁵ Ibidem.

¹⁵⁶ Ibidem.

worden toegelaten.¹⁵⁷ De autoriteiten richten daarnaast regelmatig het verzoek tot de kerken om hen te voorzien van een lijst met de namen van de gelovigen.¹⁵⁸ Als zo'n lijst vervolgens uitblijft volgen over het algemeen geen sancties.

Een belangrijke reden waarom de positie van bekeerlingen onder druk staat, ligt volgens bronnen in de omstandigheid dat de autoriteiten bezorgd zijn voor een verdere verspreiding van het christendom in Iran. Dit zou raken aan de wortels van het islamitische regime. De autoriteiten zouden veronderstellen dat op bijeenkomsten van bekeerde christenen oppositionele activiteiten plaatsvinden, gericht tegen de veiligheid van de staat. Aangezien de islam door afvalligheid in gevaar komt, komt daarmee in hun visie ook het land in gevaar. Laatste maanden is er sprake van meer druk op (bekeerde) christenen. Begin augustus 2009 werd melding gemaakt van de arrestatie van dertig bekeerlingen in Teheran en omgeving, alsmede in de stad Rasht. De meesten van hen werden na een dag weer vrijgelaten. Anderen zouden nog vastzitten.

Moslims kunnen in theorie interesse tonen in het christendom, christelijke kerken bezoeken en bijbelonderricht krijgen. Ondanks het in de sharia voorkomende verbod op afvalligheid komt het dopen van moslims in de nieuwe kerken voor. De wijze van maatschappelijk kunnen functioneren wordt voor een groot deel bepaald door de mate waarin de betrokkenen met hun bekering in de openbaarheid treden. Bronnen in Iran zijn van mening dat de rechterlijke macht bekering soms meeweegt in de strafmaat bij veroordeling voor een commuun delict. Iraniërs die zich in het buitenland hebben bekeerd en vervolgens terugkeren naar Iran, komen aldaar in dezelfde positie terecht als andere ex-moslims. Bekering van een moslim tot een andere godsdienst is niet mogelijk. Dit is vanuit de sharia bezien onwettig. Kinderen geboren uit tot het christendom bekeerde moslims, kunnen niet als christenen worden beschouwd als gevolg van de onwettige handelwijze van de vader. Zij worden door de autoriteiten als moslims beschouwd.

Van enige bijzondere aandacht van de Iraanse autoriteiten voor christenen en tot het christendom bekeerde voormalige moslims onder terugkerende Iraniërs is niets bekend.

Jehova's getuigen

In Iran zou een klein aantal Jehova's getuigen actief zijn. Zo'n 400 wordt geschat. Er is zeer weinig over deze kleine groep bekend. Zij beschikken niet over een eigen gebouw voor religieuze bijeenkomsten. Het zou Jehova's getuigen slechts toegestaan zijn hun boodschap uit te dragen aan mensen uit de christelijke, joodse of zoroastrische gemeenschap. Zolang ze zich hieraan houden, ondervinden ze

¹⁵⁷ International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 december 2008).

¹⁵⁸ Ibidem.

geen problemen met de Iraanse autoriteiten. Naar verluidt zouden Jehova's getuigen inderdaad onder christenen in Iran evangeliseren. Er zijn voorts geen problemen bekend bij bijvoorbeeld het registreren van huwelijken of het inschrijven aan de universiteit.

Joden

De joodse gemeenschap blijft onverkort in staat haar vrijheid van godsdienst uit te oefenen, maar zij wordt wel steeds minder talrijk. Er zouden thans nog ongeveer 20.000 joden in Iran wonen.¹⁵⁹ Er is een joodse afgevaardigde in het parlement. Er zijn vier joodse scholen in Iran, uitsluitend bedoeld voor joodse leerlingen met (deels) joodse schoolboeken. Hier krijgen de kinderen naast het reguliere Iraanse curriculum ook Hebreeuwse les. Het is voor joden in Iran alleen mogelijk indirect (onder andere via Turkije en Cyprus) en met behulp van een laissez-passer naar Israël te gaan. De joodse gemeenschap voelt zich in zekere mate geïntimideerd door de anti-Israël propaganda die de overheid bedrijft en het onder de Iraanse bevolking breed levende idee dat alle joden aanhangers zijn van het zionisme.¹⁶⁰

Zoroastriërs

Het zoroastrisme was eeuwenlang de overheersende godsdienst in Iran voor het intreden van de islam. Thans zijn tussen de 20.000 en 30.000 zoroastriërs in Iran woonachtig. De meeste van hen wonen in Yazd, Kerman, Teheran, Isfahan en Shiraz. In Teheran zou geen zoroaстрisch heiligdom ('vuurtempel') mogen worden gebouwd. In Yazd zijn er daarentegen vijf.

Vele zoroastriërs zijn de afgelopen decennia naar het buitenland geëmigreerd, in het verleden veelal naar India (daar Parsi's genaamd).¹⁶¹

Kinderen worden op school verplicht uit de koran te leren en de islamitische leer te volgen. Tegelijkertijd wordt hen echter ook de beginselen van het zoroastrisme bijgebracht. Met betrekking tot toegang tot hoger onderwijs bestaat er tegenwerking van de zijde van de overheid met betrekking tot zoroastriërs. Formeel heeft men wel toegang tot (een deel van) de universiteiten, maar in de praktijk in mindere mate dan sji'itische moslims. Er zijn quota's voor iedere groep, niet alleen voor zoroastriërs. Er is nauwelijks toegang tot overheidsbanen. Ziekenhuizen en scholen die ooit zijn gebouwd door zoroastriërs, werden in het verleden verwoest of overgenomen en nu gerund door sji'itische moslims.

¹⁵⁹ Het US State Department schat het aantal joden in Iran op 15.000 – 30.000 personen (*Country Report on Human Rights Practices Iran 2008*, 25 februari 2009). Volgens een andere betrouwbare bron bedraagt het aantal joden in Iran ongeveer 20.000 personen.

¹⁶⁰ Home Office, *Country of Origin Information Report – Iran* (Londen, 31 januari 2008); *International Religious Freedom Report 2008 - Iran*, US Department of State, 19 september 2008; *Country Report on Human Rights Practices Iran 2008*, US Department of State (25 februari 2009).

¹⁶¹ Home Office, *Country of Origin Information Report – Iran* (Londen, 31 januari 2008).

In de positie van de zoroastriërs is in de verslagperiode geen verandering gekomen. De zoroastrische minderheid in Iran wordt in staat gesteld haar godsdienst vrijelijk te beleven en om de meeste van haar traditionele en familiale gebruiken na te leven. Aan de zoroastriërs zijn wel diverse discriminerende beperkingen opgelegd. Dit zijn in grote lijnen dezelfde beperkingen die gelden voor de andere erkende religieuze minderheden.

Actieve bekering tot het zoroastrisme vindt niet plaats. Wel zouden af en toe moslims zich tot dit geloof bekeren.

*Bahai*¹⁶²

In Iran zouden tussen de 300.000 – 350.000 aanhangers van het bahai geloof woonachtig zijn. De meerderheid van hen is van Perzische afkomst. Het bahai geloof wordt niet erkend in de Iraanse grondwet. Aanhangers worden als geloofsafvalligen van de islam beschouwd,¹⁶³ die de geloofsovertuiging tartten en een bedreiging zijn voor de stabiliteit van de staat.¹⁶⁴ In Iran beschikken zij dan ook niet over gebedshuizen, zodat de religieuze bijeenkomsten in woonhuizen worden georganiseerd.

De onderdrukking van bahais uit zich vooral op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting, reizen en culturele activiteiten. Bahais worden regelmatig geconfronteerd met willekeur van de zijde van lokale autoriteiten. Voorts krijgen zij zo nu en dan te maken met onteigening of zelfs sloop van hun eigendommen en zelfs heiligdommen.¹⁶⁵ Ook mogen bahais in de regel hun doden niet begraven of eer bewijzen op een manier die past binnen hun geloof.

In de verslagperiode bleef de sterke repressie van bahais aanhouden. Er zijn vele meldingen van gevallen waarbij bahais op diverse manieren worden gediscrimineerd, het leven zuur gemaakt en strafrechtelijk vervolgd. Tientallen bahais zitten vast. Hun aantal varieert sterk, omdat leden van de bahai gemeenschap voortdurend worden gearresteerd en vrijgelaten, veelal op zeer hoge

¹⁶² Zie ook paragraaf 3.3.3 van het algemeen ambtsbericht Iran van 8 juni 2007.

¹⁶³ Het bahai geloof heeft zich ontwikkeld vanuit de Islam. Daar deze religie echter niet erkend wordt door de Islam, kan de Islamitische Republiek de bahais veroordelen als afvalligen. Immers, vanuit de islam hebben zij een andere geloofsopvatting verkozen.

¹⁶⁴ *'Baha'is are considered apostates because of their claim to a religious revelation subsequent to that of the Prophet Mohammed. The government defined the Baha'i faith as a political 'sect' linked to the Pahlavi monarchy and Israel and, therefore, counterrevolutionary.'* (Country Report on Human Rights Practices Iran 2007, US State Department, 11 maart 2008).

¹⁶⁵ Zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 21 april 2009 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake een brief van de Bahai Gemeenschap Nederland van 9 maart 2009.

borgtocht of na het opgeven van de vergunning voor hun bedrijf of het afgeven van eigendomsakten van woningen. Bij de arrestaties worden huizen van bahais binnengevallen en bezittingen (pc, boeken, cd's) meegenomen. Meer dan 200 bahais zouden in een juridisch proces zijn verwikkeld. Velen werden verhoord, bedreigd en beroofd van hun pensioen, middelen van bestaan en mogelijkheden op onderwijs. Daarnaast is er op grote schaal sprake van kleine en grote plagerijen. Door sji'itische religieuze leiders en op scholen wordt onderwezen over de verderfelijke van bahais en het bahai geloof.

Op 14 mei 2008 hebben veiligheidsfunctionarissen invallen gedaan in de woningen van zes van de zeven leden van de nationale groep 'Vrienden in Iran' die bij afwezigheid van een officieel nationaal bahai bestuur de activiteiten van de bahai gemeenschap in Iran coördineert.¹⁶⁶ Na een uitgebreide huiszoeking werden alle zes gearresteerd en overgebracht naar de Evin gevangenis in Teheran. Het zevende lid en tevens secretaris van de nationale groep was al begin maart 2008 aangehouden.

Op 11 juni 2009 zou een proces beginnen tegen de zeven bahai leiders¹⁶⁷, die ruim een jaar in voorarrest verbleven zonder dat vanaf het begin exact duidelijk was wat de aanklacht precies inhield. Het proces voor een revolutionaire rechtbank tegen betrokkenen die uiteindelijk behalve van spionage voor Israël, belediging van religie, vijandige propaganda tegen de Islamitische Republiek ook van 'mofsedfil arz' (verderf zaaien op aarde)¹⁶⁸ worden beschuldigd, is echter wederom voor onbepaalde tijd uitgesteld.¹⁶⁹ Onder andere op 17 februari 2009 heeft de Europese Unie zijn verontrusting uitgesproken over de gang van zaken rond dit proces, waaronder de lange detentie van betrokkenen, zonder enige vorm van aanklacht. Human Rights Watch riep op de zeven Bahai leiders onmiddellijk in vrijheid te stellen, dan wel hen direct te berechten, zodat zij in de gelegenheid worden gesteld zich in een open en eerlijk proces teweer te stellen tegen de aanklacht.¹⁷⁰ Betrokkenen worden naar verluidt vastgehouden in sectie 209 van de Evin gevangenis in Teheran.

¹⁶⁶ Op 21 augustus 1980 werden alle negen leden van de Nationale Geestelijke Raad van Iran ontvoerd en zijn sindsdien spoorloos verdwenen. De kort daarna opnieuw samengestelde Nationale Geestelijke Raad werd weer teniet gedaan door de executie op 27 december 1981 van acht van haar leden.

¹⁶⁷ Het betreft mevrouw Fariba Kamalabadi, Jamaloddin Khanjani, Afif Naemi, Saeed Rezaie, mevrouw Mahvash Sabet, Behrouz Tavakkoli en Vahid Tizfahm.

¹⁶⁸ Deze laatste beschuldiging kan met de doodstraf worden bestraft.

¹⁶⁹ 'Trial of seven Baha'i religious minority members delayed in Iran', Amnesty International (14 juli 2009); AFP/Reuters (17 augustus 2009).

¹⁷⁰ 'Iran: Free Baha'i leaders', Human Rights Watch (14 mei 2009).

Sunnieten

Sunnieten maken circa 10% van de Iraanse bevolking uit. Het aanhangen van de sunnitische richting van de islam levert als zodanig geen vervolging door de autoriteiten op. Sunnitische parlementsleden maken van tijd tot tijd hun ongenoegen kenbaar over de voortdurende discriminatie van de sunnitische minderheid waarvan nooit iemand in aanmerking komt voor functies als die van vice-president, minister of gouverneur en de hogere functies op bijvoorbeeld ambassades, universiteiten en andere instituten.¹⁷¹ Ook de afwezigheid van een sunnitische moskee in Teheran waar meer dan een miljoen sunnieten wonen, zou door de sunnieten als een vorm van discriminatie worden aangemerkt.¹⁷² Voorzover bekend is de enige sunnitische moskee in Teheran bedoeld voor ‘expatriates’ (expats). Het gebruik van deze moskee door expats wordt door de Iraanse autoriteiten bemoeilijkt en in de gaten gehouden.

Gebedshuizen in gebruik bij sunnieten werden gesloten onder het mom van overlast. Sunnitische militairen werden gedwongen te bidden als hun sji’itische collega’s. Eind 2008 werden in heel Iran sunnitische leiders van het vrijdaggebed opgepakt. Religieuze scholen en theologische centra van en voor sunnieten werden bij die gelegenheid in brand gestoken.

In november 2008 werden twee sunnitische geestelijken in de provincie Sistan-Baluchistan vermoord. De personen die in augustus 2008 waren gearresteerd bij protesten tegen de verwoesting van een sunnitische school, zouden volgens een mensenrechtenorganisatie nog steeds vastzitten.

In maart en april 2009 werden vier sunnitische geestelijken in de provincie Zahedan geëxecuteerd op beschuldiging van ‘*moharebeh*’ (strijd tegen God, oorlog tegen de Islamitische Republiek).

Sufi’s

Het sufisme is een stroming binnen de islam die in de achtste eeuw na Christus is ontstaan. Sufi’s geloven – in tegenstelling tot conservatieve moslims – dat spirituele eenheid met God, het ware innerlijk geloof, door de mens kan worden bereikt.¹⁷³

¹⁷¹ International Religious Freedom Report - Iran, US Department of State, 19 september 2008. Zie ook Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

¹⁷² Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

¹⁷³ Het doel van het sufisme, gewoonlijk aangemerkt als de mystieke dimensie van de islam, is onderwerping aan God langs de weg van zelfkennis.

Sufi's bevinden zich zowel onder sji'ieten als sunnieten. De populariteit van het sufisme groeit naar verluidt in Iran. Er zijn echter geen betrouwbare cijfers over het aantal sufi's in Iran.¹⁷⁴ Schattingen lopen op tot enkele miljoenen aanhangers.

Het sufisme is niet als zodanig bij wet verboden, echter sufisme wordt als heterodoxe uiting in Iran feitelijk niet getolereerd. Het sufisme wordt in de Iraanse grondwet niet expliciet genoemd als een van de vormen van de islam die is toegestaan.¹⁷⁵ Sufisme wordt in de grondwet verder niet genoemd als een van de minderheidsgeloven 'van het boek' (christendom, zoroastrisme of jodendom) die toegestaan zijn.¹⁷⁶

De filosofie van de sufi's is onder meer gebaseerd op een rechtstreeks contact met Allah, waarvoor geen tussenpersoon nodig is, hetgeen niet in overeenstemming is met het principe van de 'velayat-e faqih'-begrip.¹⁷⁷

De positie van sufi's in Iran staat sinds enige tijd onder druk.¹⁷⁸ In de praktijk worden sufi's en sufi-organisaties gediscrimineerd en naar verluidt in bepaalde gevallen zelfs vervolgd. Zo werd Amir Ali Mohammad Labaf, lid van de grootste groep sufi's (de *Nematollahis* of *Gonabadi Dervishes*) medio november 2008 veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf, 74 zweepslagen en verbanning naar het zuidoosten van Iran vanwege het houden van gebedsdiensten aangemerkt als het 'verspreiden van leugen'. Voorts is een van de heilige plaatsen van de sufi's in de stad Isfahan op 18 februari 2009 verwoest. Bij grootschalige protesten van sufi's tegen deze verwoesting werden volgens berichten tientallen sufi's in Isfahan gearresteerd.¹⁷⁹ Op 21 januari 2009 onderging sufi Jamshid Lack een opgelegde straf van 74 zweepslagen. Hij was aangeklaagd wegens beschuldigingen aan het adres van de lokale rechterlijke macht en bestuurders in de stad Dorood. De

¹⁷⁴ International Religious Freedom Report - Iran, US Department of State, 19 september 2008.

¹⁷⁵ Artikel 12 Grondwet: *'The official religion of Iran shall be Islam and faith Jafari Athna Ashari, and this article shall be eternal and immutable. Other Islamic faiths such as the Hanafi, Shafei, Maleki, Hanbali and Zaidi, shall enjoy full respect. The followers of these faiths are free to carry out their religious rites according to their own Fegh (d.i. islamitische jurisprudentie), their religious education and training, personal status (marriage, divorce, inheritance and will) and lawsuits related thereto shall be officially recognized by courts of law. In any region where the followers of these faiths have a majority, the local rules and regulations, within the scope of authorities of councils, shall be in conformity with these faiths, by reserving the rights of followers of other faiths.'*

¹⁷⁶ Artikel 13 Grondwet: *'Iranian Zoroastrians, Jews and Christians shall be the only recognized religious minorities who, within the limits of law, shall be free to carry out their religious rites and practice their religion in personal status and religious education.'*

¹⁷⁷ Zie ook paragraaf 2.1.3 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁷⁸ Zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 21 april 2009 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake mensenrechtenschending sufi's in Iran.

¹⁷⁹ AFP (1 maart 2009).

vergunning en het lidmaatschap van de (Iraanse) orde van advocaten van zijn advocaat werden ingetrokken.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Binnenland

In principe mogen burgers zonder officiële toestemming naar elk deel van Iran reizen en van woonplaats veranderen. Bij binnenlandse vluchten moeten Iraniërs hun identiteit aantonen met hun geboorte-/identiteitsboekje of paspoort. In voorkomende gevallen is echter het tonen van een rijbewijs of zelfs een identiteitskaart van bijvoorbeeld een werkgever, waarop een pasfoto staat, al voldoende om een binnenlandse vlucht te maken.

Geboorte-/identiteitsboekje

Iedere Iraniër heeft een geboorte-/identiteitsboekje (*shenasnameh*) met een rode omslag en een uniek serienummer dat op elke bladzijde met rode inkt is gedrukt. Daarnaast bevat de *shenasnameh* een persoonsnummer, dat met pen in het daarvoor bedoelde vak is geschreven en dat uit één tot vijf cijfers kan bestaan. Dit nummer is het volgnummer van de afgevende instantie in het desbetreffende jaar. De combinatie persoonsnummer, geboortedatum en plaats van afgifte is uniek voor de houder van het boekje.

Een (duplicaat-) *shenasnameh* dient te worden aangevraagd bij de *Sazman-e Sabt-e Ahval-e Keshvar*, de civiele registratie organisatie (Personal Status Registration Department). Deze organisatie ressorteert onder het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Ouders zijn wettelijk verplicht binnen vijftien dagen na de geboorte op basis van het geboortecertificaat een *shenasnameh* voor hun pasgeboren kind aan te vragen. Daarbij dienen zij kopieën van hun eigen *shenasnameh*, het geboortecertificaat en het bewijs van betaling van de leges van de *shenasnameh* te overleggen. Het eerste *shenasnameh* (bij geboorte) kan ook door een voogd, vroedvrouw of gynaecoloog worden aangevraagd.

Bij de aanvraag van een duplicaat *shenasnameh* wordt onderscheid gemaakt tussen aanvragers onder en boven de achttien jaar. Onder de achttien jaar is de aanwezigheid van een ouder of voogd noodzakelijk; boven de achttien jaar moet de aanvrager in persoon aanwezig zijn. Verder moet worden overgelegd een bewijs van diefstal of verlies, pasfoto's, bewijs van betaling van de leges, indien gehuwd: kopie van huwelijkscertificaat en, indien van toepassing, de identiteitskaarten van de kinderen.

Op het vijftiende levensjaar dient een nieuwe pasfoto in principe in persoon (door de aanvrager) te worden ingediend. Op het dertigste levensjaar wordt de pasfoto vervangen.

Een *shenasnameh* kan door een gevolmachtigde derde worden aangevraagd. Hiertoe dient door de aanvrager wel een machtigingsformulier te worden ingevuld. Het eerste *shenasnameh* bij geboorte kan door de ouders, maar ook door een derde (familie, voogd, directeur van een weeshuis of advocaat) worden afgehaald. Op latere leeftijd kan de aanvrager het *shenasnameh* zelf ophalen of dit door een gevolmachtigd persoon laten doen. Voor het aanvragen en afhalen van een (duplicaat) *shenasnameh* in Iran en buiten Iran gelden dezelfde regels.

Naast de oude *shenasnameh* is in 2003 een nieuwe *shenasnameh* in gebruik genomen. Het betreft een identiteitskaart (*kart-e shenasa 'i-ye melli*) in plaats van een boekje. De kaart heeft een computer gegenereerde nationale code van tien cijfers en wordt gebruikt bij het sluiten van een huwelijk, het kopen van land of het aanschaffen van een auto. De religie van de houder wordt niet vermeld. De kaart wordt afgegeven op de postkantoren. De oude *shenasnameh* blijft naast de nieuwe identiteitskaart bestaan.

Gedurende 2003 zijn ook tijdelijke identiteitsbewijzen afgegeven. De tijdelijke kaarten, die nog steeds geldig zijn, zijn hardroze van kleur en bevatten geen pasfoto. Ook is op de kaart niet vermeld dat het om een tijdelijk document gaat. De kaart is wel voorzien van de tien cijferige nationale code.

Paspoort

Een (duplicaat) paspoort kan bij het *Passport Office* van het NAJA (*Niru-ye Entezami-ye Jomhuri-e Eslami*)(*General Police Department*) worden aangevraagd. Door heel Iran zijn echter vele “zogenaamde ‘Police +10 Offices’ opgezet, die door private ondernemers onder toezicht van het NAJA worden gerund. Bij deze ‘Police +10 Offices’ vraagt in de praktijk het merendeel van de Iraanse bevolking het paspoort aan.

Voor het aanvragen van een (duplicaat) paspoort buiten Iran kan om additionele documenten worden gevraagd, zoals verblijfsdocumenten van het betreffende land of in geval van dubbele nationaliteit dient de aanvrager in veel gevallen een verklaring ondertekenen, waarin hij/zij verklaart de Iraanse nationaliteit te willen behouden. Indien (een deel van) de benodigde documenten ontbreken, zal het betreffende Iraanse consulaat/ambassade enkel een *laissez-passer* voor Iran afgeven (en geen paspoort).

Het aanvragen van een paspoort dient in persoon te geschieden. Daarbij is nodig het *shenasnameh*, de identiteitskaart (*Kart-e Melli*), voor mannen: certificaat van militaire dienst (bewijs van militaire dienst of vrijstelling daarvan), pasfoto, bewijs

van betaling van de leges voor het paspoort. Gehuwde vrouwen dienen de toestemming van hun echtgenoot te hebben. Kinderen onder de achttien jaar moeten toestemming van hun vader hebben.

Vanaf de geboorte kan een paspoort worden aangevraagd, nadat betrokkene in het bezit is gesteld van een *shenasnameh*. Overigens is voor de aanvraag van een paspoort tot de leeftijd van achttien jaar toestemming van de vader nodig. Het is gebruikelijk dat kinderen tot die leeftijd in het paspoort van hun ouders (meestal van de moeder) staan bijgeschreven.

Een vrouw kan worden bijgeschreven in het paspoort van haar man. Hoewel het niet gebruikelijk is dat een man kan worden bijgeschreven in het paspoort van zijn vrouw, zou dit volgens de Iraanse wet wel mogelijk zijn.

Paspoorten worden per aangetekende post verstuurd naar de aanvrager. Officieel dient bij aflevering om een identiteitsbewijs van degene die in ontvangst neemt, moeten worden gevraagd. In de praktijk gebeurt dit vaak niet. Het paspoort wordt veelal aan familieleden/derden afgegeven.

Indien een persoon illegaal Iran uitreist en vervolgens bij inreis in Iran wel een paspoort gebruikt, dan wordt dit paspoort hoogstwaarschijnlijk bij inreis in beslag genomen. Of dit paspoort later aan betrokkene zal worden teruggegeven, hangt van de specifieke situatie af. Wanneer de zaak naar het oordeel van de autoriteiten de nationale veiligheid niet raakt, zal er meestal een boete worden opgelegd. Ook zal er een tijdelijke inname van het paspoort volgen, zodat betrokkene (tijdelijk) niet kan reizen.

Rijbewijs

Een (duplicaat) rijbewijs dient te worden aangevraagd bij de verkeerspolitie (*Traffic Police Department*, gelieerd aan het NAJA) (*Niru-ye Entezami-ye Jomhuri-e Eslami (General Police Department)*). Dit document dient in persoon te worden aangevraagd. Daarbij is nodig het *shenasnameh*, de identiteitskaart (Karte Melli), bewijs van militaire dienst of bewijs van vrijstelling van militaire dienst, bewijs van slagen voor de gezondheids- en ogentest alsmede bewijs van slagen voor het verkeersexamen.

Een motorrijbewijs en rijbewijs B (personenauto's) kunnen vanaf achttien jaar worden aangevraagd. Een rijbewijs voor bussen en vrachtwagens kan vanaf drieëntwintig jaar worden aangevraagd, evenals een vergunning voor taxichauffeur.

Rijbewijzen worden enkel in Iran afgegeven door de hierboven genoemde verkeerspolitie.

Buitenland

Bij uitreis uit Iran wordt de identiteit gecontroleerd met behulp van het paspoort.^{180 181} Het is niet nodig hierbij ook het geboorteboekje te tonen. Een getrouwde vrouw dient een schriftelijke toestemming van haar man te hebben om het land te verlaten.¹⁸² Voor inreis in Iran is een geldig paspoort nodig. Voor buitenlanders is daarbij een geldig visum nodig. Daarnaast kunnen voor Iraniërs ook nog gelden een laissez-passer of een collectief paspoort. Deze laatste geldt voor een grote groep personen die bijvoorbeeld gezamenlijk op pelgrimstocht (*Haji*) gaan. Er zijn enkele eilanden (Kish, Qeshm) waarbij voor de inreis geen visumplicht geldt en een geldig paspoort voldoet. Dit geldt tevens voor de haven Chah Bahar.

Naast de vele uitreis mogelijkheden vanaf de vliegvelden Khomeini Airport en Mehrabad van Teheran, bestaat tevens gelegenheid om met Iran Air of Mahan Air vanuit Iraanse steden als Ahwaz, Bandar-Abbas, Mashhad, Isfahan en Shiraz naar diverse bestemmingen binnen en buiten de regio te vliegen. Op deze Iraanse luchthavens wordt hetzelfde registratiesysteem als op de luchthavens in Teheran gebruikt.

Indien men over een paspoort beschikt, kan men dagelijks per vliegtuig of bus en enige malen per week met de trein van Teheran naar Istanboel afreizen.

Jaarlijks keren duizenden in het buitenland verblijvende Iraniërs, waaronder voormalige asielzoekers, voor korte of langere tijd in het kader van zaken, vakantie of familiebezoek terug naar hun vaderland. In verreweg de meeste gevallen levert een dergelijke terugkeer geen enkel probleem op.¹⁸³

¹⁸⁰ Volgens art. 3 van de Paspoort Wet (Passport Law) van 1 maart 1973 is het verboden Iraans territorium te verlaten zonder een paspoort of reisdocumenten. Idem volgens art. 34 (hfd XI) (amendement Paspoort Wet van 6 oktober 1988): elke Iraniër die het land verlaat zonder paspoort of documenten die getoond worden in plaats van een paspoort krijgt een gevangenisstraf van een tot drie jaar of een boete tussen de 100,000 en 500,000 Rial (circa 100 tot 500 Euro). Op basis van de wetgeving zou iemand die meerdere malen illegaal is uitgereisd een cumulatief vonnis van maximaal drie jaar kunnen krijgen.

¹⁸¹ Volgens art. 38 van de Paspoort Wet kan iemand die schuldig wordt bevonden aan het gebruik van het paspoort van een ander om Iran binnen te komen (dan wel te verlaten) veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van 2 maanden tot een jaar. Volgens art. 41 van diezelfde wet zal iemand die schuldig wordt bevonden aan het opzettelijk verschaffen van valse informatie tijdens het aanvragen van een paspoort (voor zichzelf of derden) een gevangenisstraf krijgen van twee tot zes maanden indien gebruik is gemaakt van het onder valse voorwendselen verkregen paspoort. Zie ook artikel 536 van het wetboek van Strafrecht.

¹⁸² Zie onder meer US Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, 25 februari 2009.

¹⁸³ Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken stelde nog dat '..... *Citizens returning from abroad occasionally were subjected to searches and extensive questioning by government authorities for evidence of antigovernment activities abroad. Recorded and*

Bipatriden

Iran erkent van personen met een dubbele nationaliteit uitsluitend de Iraanse nationaliteit. Personen met dubbele nationaliteit moeten van de Iraanse autoriteiten op hun Iraanse paspoort Iran binnenreizen. Bipatriden die naar Iran reizen, moeten er rekening mee houden dat zij in Iran zijn overgeleverd aan willekeur van de Iraanse autoriteiten.

*Reisverbod*¹⁸⁴

Voor zover bekend is er geen specifiek wetsartikel met betrekking tot reisverboden. Uit de praktijk blijkt wel dat reisverboden voor een Iraans staatsburger door diverse autoriteiten uitgevaardigd kunnen worden zoals bijvoorbeeld de belastingautoriteiten, de revolutionaire of openbare rechtbank of de openbare aanklager.¹⁸⁵ Het kan gaan om een uitreisverbod of een regionaal reisverbod. Zo kregen adjunct-directrice van het Defenders of Human Rights Center (DHRC), Nargues Mohammadi, en haar collega Soraya Azizpanah, geen toestemming het land te verlaten om in Guatemala een conferentie over de rol van vrouwen in een democratie bij te wonen.¹⁸⁶

Actrice Fatemeh Motamed-Aria en regisseur Mojtaba Mirtahmaseb kregen vanwege betrokkenheid bij de onlusten van 12 juni 2009 op 8 oktober 2009 geen toestemming het land te verlaten om in Los Angeles een bijeenkomst over de Iraanse cinema bij te wonen.¹⁸⁷

Een uitreisverbod wordt niet met een stempel of een ander soort aantekening in het paspoort aangegeven. In geval van een uitreisverbod, wordt de informatie hierover naar de luchthavens en grensovergangen in Iran verspreid. De medewerkers van de grenscontrole hebben toegang tot deze informatie via een uitgebreide databank. Zodra betrokkene de grens tracht over te steken, wordt hij/zij tegengehouden en zijn/haar paspoort ingenomen.

Een uitreisverbod behelst niet de verplichting voor een persoon om zich regelmatig te melden.

printed material, personal correspondence, and photographs were subject to confiscation. (Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, 25 februari 2009).

¹⁸⁴ Zie ook paragraaf 3.3.4 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

¹⁸⁵ Uitreisverboden zouden alleen op last van de rechtbank kunnen worden uitgevaardigd tegen personen die formeel in staat van beschuldiging zijn gesteld vanwege het plegen van een misdrijf. Artikel 133 van de Procedures for Criminal Courts stelt dat *'taking into account the weight of the evidence underlying the charges brought against the accused, a court can issue an order to ban the accused of traveling abroad.'*

¹⁸⁶ AFP (10 mei 2009).

¹⁸⁷ Reuters (10 oktober 2009).

3.3.5 **Rechtsgang**¹⁸⁸

De wetgeving in Iran is gebaseerd op de sji'itisch islamitische rechtsgeleerdheid.

Sippenhaft

Er zijn tot op heden geen gevallen bekend van sippenhaft in de beperkte betekenis van 'het in gijzeling nemen van familieleden, teneinde te bewerkstelligen dat een (gezochte) persoon zich meldt bij de daartoe in aanmerking komende instanties'. In de praktijk zijn er na de stembusgang op 12 juni 2009 in tegenstelling tot daarvoor tal van voorbeelden van sippenhaft in de ruime betekenis van het woord. Het gaat dan vooral om het uitoefenen van druk op familieleden van een gezochte of gevangen persoon of van personen op vrije voeten, teneinde hem/haar te arresteren, de mond te snoeren of een bekentenis te laten afleggen. Ook zijn er familieleden van personen die het regime onwelgevallig zijn, hoogst waarschijnlijk onder gezochte en valse beschuldigingen vastgezet, met naar het zich laat aanzien als voornaamste doel deze personen het zwijgen op te leggen.¹⁸⁹ Sippenhaft in de ruime betekenis van het woord strekt zich ook uit tot familieleden van Iraniërs die Iran hebben verlaten. De geschetste intimidatietechnieken van de kant van de autoriteiten blijken overigens goed te werken. De gevolgen voor het gedrag van betrokkenen, maar ook van andere Iraniërs die nog geen problemen ondervonden, mag niet worden onderschat. Er is een grimmige sfeer gecreëerd van angst en intimidatie. Andersdenkenden houden zich rustig, verlaten het land of nemen grote risico's indien zij hun activiteiten voortzetten. Contact met buitenlanders is per definitie verdacht geworden.

Familieleden van gevangen of gezochte personen of andersdenkenden op vrije voeten worden na 12 juni 2009 lastig gevallen en bang gemaakt, zoals in het geval van Mahdiah Mohammadi, vrouw van de gevangen journalist Ahmad Zeidabadi. De autoriteiten zouden ten aanzien van familieleden dreigen met hun gevangenneming. In andere gevallen zouden gedetineerden gedwongen zijn contact met hun familieleden op te nemen en hen te vragen zich stil te houden,

¹⁸⁸

Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁸⁹

Zo werd Shapour Kazemi, zwager van verslagen presidentskandidaat Mousavi, kort na de presidentsverkiezingen gearresteerd. Hij wordt vastgehouden zonder aanklacht en toegang tot een advocaat. Naar verluidt zou Kazemi niet hebben geparticipeerd in demonstraties of andere activiteiten gerelateerd aan de presidentsverkiezingen. Drie kleinzonen van grootayatollah Montazeri, beoogd opvolger van Khomeini en sinds lange tijd onder huisarrest in de stad Qom, zijn medio september 2009 in Qom gearresteerd op grond van deelname aan een bijeenkomst voor de woning van grootayatollah Sanei'. Sanei' en Montazeri hebben zich zeer kritisch uitgelaten tegenover het regime over de gebeurtenissen na de presidentsverkiezingen. Kinderen van andere kritische geestelijken zijn eveneens vastgezet. Medio september 2009 zijn twee zonen van Abdelkarim Soroush, bekend filosoof en wetenschapper, onder zware druk gezet en bedreigd met arrestatie. Soroush, woonachtig in het buitenland, had in het openbaar felle kritiek geleverd op Geestelijk Leider Khamenei.

zoals in het geval van de prominente studentenactivist Abdollah Momeni. De autoriteiten namen zelf contact op met de familie van voormalig vice-president Mohammad Ali Abtahi en lieten hen weten dat bij ieder interview dat zij zouden geven Abtahi wederom op televisie zou moeten verschijnen om de verklaringen tegen te spreken. Mensenrechtenadvocate Shadi Sadr en haar familie zijn eveneens geïntimideerd, ook na haar vrijlating op borgtocht.

Strafvervolging (minderjarige) jongeren

In het begin van de verslagperiode was er nog sprake van een ‘morele campagne’, waarbij de zedenpolitie er streng en zelfs agressief op toezag dat personen volgens de islamitische normen gekleed gingen. Deze actie had vooral gevolgen voor jongeren, en in het bijzonder voor jonge vrouwen. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen nam deze campagne in kracht af, waarschijnlijk vanwege de strijd om de kiezersgunst.

In de demonstraties na 12 juni 2009 waren relatief veel jongeren actief. De behandeling van de demonstranten en gedetineerden heeft deze groep dan ook geraakt.

3.3.6 Arrestaties en detenties¹⁹⁰

Iran is partij bij het internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten dat arbitraire arrestaties en detenties verbiedt. Artikel 32 van de Iraanse grondwet verbiedt deze eveneens. Desondanks komen arbitraire detentie, (tijdelijke) verdwijningen na aanhouding en detentie in geheime of niet-officiële gevangenissen voor¹⁹¹, en in sterkere mate sinds de stembusgang op 12 juni 2009.

Hoewel volgens de Iraanse grondwet verdachten niet langer dan 24 uur mogen worden vastgehouden zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld, houdt het veiligheidsapparaat van Iran over het algemeen mensen vast zonder tenlasteleggingen en zonder rechters daarover te raadplegen.

Het kan voorkomen dat politieke gevangenen (naast lange gevangenisstraffen) veroordeeld worden tot interne verbanning naar onherbergzame streken van Iran.¹⁹² Ook kan het zijn dat de opgelegde gevangenisstraf moet worden uitgezeten

¹⁹⁰ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁹¹ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009; zie ook ‘*You can detain anyone for anything – Iran’s broadening clampdown on independent activism*’, Human Rights Watch (januari 2008).

¹⁹² Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

in klimatologisch onaangename oorden als Ahwaz of Bandar Abbas. De Minab gevangenis in Bandar Abbas is berucht om zijn slechte levensomstandigheden. Ook de gevangenis van Reja'i Shahr huisvest een aantal politieke gevangenen in slechte omstandigheden.

Er zou in Iran geen rechtsmiddel bestaan om de rechtmatigheid van de detentie te laten toetsen, als men gedetineerd is.¹⁹³ De Iraanse wet kent wel de mogelijkheid van vrijlating op borgtocht. Deze komt in de praktijk ook regelmatig voor. De borgtocht kan soms zeer hoog zijn, waardoor deze voor veel families niet is op te brengen.¹⁹⁴

Situatie in gevangenissen

De medische voorzieningen in (gedeelten van) gevangenissen voor niet-politieke gevangenen zijn van een acceptabel niveau in vergelijking met de rest van het Midden-Oosten. Deze gevangenissen hebben hun eigen medische faciliteiten en artsen, maar voor specialistische zorg moet men zich tot specialisten buiten de gevangenispoort wenden. Hoewel patiënten recht hebben op noodzakelijke specialistische zorg, zijn er in de verslagperiode gevallen bekend van gevangenen die deze specialistische zorg niet kregen.

Een groot deel van de gedetineerden zit gevangen voor aan drugs gerelateerde delicten en is zelf drugsgebruiker. Het HIV-virus zou zich snel over de gevangenispopulatie verspreiden.¹⁹⁵ Drugsverslaafden worden binnen de gevangenissen vaak met behulp van een methadonprogramma behandeld. HIV-AIDS patiënten krijgen de nodige zorg en medicijnen. Er zijn zelfs gevangenissen die condooms uitdelen om verdere besmetting onder de mannelijke gevangenen tegen te gaan, dit geschiedt uiteraard niet officieel. Gebrek aan financiële middelen en overbevolking van gevangenissen hebben echter hun weerslag op de kwaliteit van de medische voorzieningen. De kwaliteit zal dan ook per gevangenis en provincie verschillen, al is dit voor buitenstaanders niet inzichtelijk.

Naast (delen van) reguliere gevangenissen voor criminelen onder toezicht van de Iraanse '*prison organization*', waar door middel van bronnen zicht op is, zijn er detentiecentra die geheel aan het (publieke) oog zijn onttrokken. Hier zwaaien MOIS, de Revolutionaire Garde en andere veiligheidsdiensten de scepter, en worden politieke gevangenen vastgehouden, aan wie medische zorg kan worden onthouden. Het is niet uit te sluiten dat politieke gevangenen met een bepaalde

¹⁹³ Country Reports on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

¹⁹⁴ Het is mogelijk om in het huwelijk te treden als men op borgtocht is. Om te kunnen huwen is slechts een medisch attest vereist. Als blijkt dat iemand drugsverslaafd is, is het bijvoorbeeld niet mogelijk te trouwen.

¹⁹⁵ Country Reports on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

achtergrond (etnisch, religieus, geardeheid) in sterkere mate medische zorg wordt onthouden. De leefomstandigheden in deze niet-officiële detentiecentra voldoen niet aan de internationale standaarden. Zij zijn volgens personen die daar kortere of langere tijd hebben doorgebracht, erbarmelijk.

3.3.7 Mishandeling en foltering

De Iraanse grondwet verbiedt elke vorm van foltering ter verkrijging van bekentenissen (artikel 38). Foltering of mishandeling voor andere doeleinden is nergens expliciet verboden. Deze weinig omvangrijke wettelijke waarborg tegen foltering en mishandeling wordt in de praktijk niet nageleefd.

Mishandeling en foltering tijdens detentie

Hoewel mishandeling en foltering gedurende het gehele strafrechtelijke traject voorkomen, vinden deze het meest plaats tijdens het voorarrest, en dan met name in de niet-officiële detentiecentra.

Gebruikte methodes zijn het toedienen van slaag met stokken, kabels en andere voorwerpen op de rug of voetzolen, schoppen, verstikken, het branden met sigaretten, ophanging aan de armen, onthouding van slaap, ontdoen van kleding, bedreigingen en verbale intimidatie.¹⁹⁶ Ook wordt wel bedreigd met verkrachting. Er zijn berichten dat gedetineerden medische zorg wordt onthouden om hen te dwingen tot een bekentenis of mogelijk als extra straf.¹⁹⁷

Na 12 juni 2009 hebben zich veel overheidsfunctionarissen schuldig gemaakt aan bovenstaande praktijken.¹⁹⁸ Volgens de wet zouden overheidsfunctionarissen die zich schuldig maken aan marteling, mishandeling of verkrachting moeten worden vervolgd, maar in de praktijk zal vervolging afhangen van de persoon, zijn functie en connecties. Mogelijk zou vervolging/bestrafing impliciet aangeven dat wantoestanden inderdaad hebben plaatsgevonden.¹⁹⁹ Zeker verkrachting is in deze een taboe en het uiten van beschuldigingen op dit terrein is een ernstige zaak.

¹⁹⁶ Volgens Amnesty International zou het zogenoemde ‘white torture’, langdurige eenzame opsluiting in een ruimte met witte muren, (nog) bestaan. Deze vorm van marteling laat geen zichtbare sporen achter. Bronnen in Iran sluiten gebruik hiervan niet uit, met name bij politieke gevangenen. Onduidelijk is echter in welke mate dit voor zou komen.

¹⁹⁷ Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009.

¹⁹⁸ Zie ook paragraaf 2.2.1 van dit algemeen ambtsbericht.

¹⁹⁹ Het optreden van de Opperste Leider met betrekking tot het detentiecentrum Kahrizak (zuid-Teheran) kan worden gezien als een poging toe te geven dat er op die plek wantoestanden hebben plaatsgevonden, maar dat het hierbij om een geïsoleerd incident zou gaan, waarbij door de autoriteiten tot vervolging wordt overgegaan. Dit zou critici de mond moeten snoeren.

Tot strafvervolgning van daders van foltering of mishandeling komt het nauwelijks. Klachten inzake foltering of mishandeling worden door de autoriteiten amper onderzocht en wanneer het wel tot een onderzoek komt, worden de resultaten vaak niet bekend gemaakt.

Plotseling overlijden in gevangenschap

Op 18 maart 2009 overleed plotseling de blogger Omidreza Mirsayafi in de Evin gevangenis bij Teheran. Mirsayafi zat een gevangenisstraf van 2½ jaar uit, leed aan zware depressies en had volgens de autoriteiten waarschijnlijk een overdosis medicijnen ingenomen. In november 2008 werd Mirsayafi berecht op beschuldiging van het beledigen van de Iraanse leiders en ‘*making propaganda against the state*’.²⁰⁰

Op 6 maart 2009 overleed in de gevangenis Amir Hossein Heshmat Saran als gevolg van een beroerte. Saran, die wegens politieke activiteiten tot acht jaar gevangenisstraf was veroordeeld, zou volgens zijn familie als gevolg van verwaarlozing en gebrek aan voldoende medische zorg zijn overleden.²⁰¹

Lijfstraffen

De op de shari’a gebaseerde Iraanse wetgeving kent een aantal lijfstraffen, die door de rechter kunnen worden opgelegd bij veroordeling wegens een strafbaar feit. Er zijn geen gegevens voorhanden over het aantal opgelegde en uitgevoerde lijfstraffen in de verslagperiode. Personen worden nog steeds regelmatig veroordeeld tot lijfstraffen. De lijfstraffen worden niet altijd uitgevoerd. Gezien de sinds 2005 alsmaar toegenomen repressie onder president Ahmadinejad alsmede het bijzonder harde optreden naar aanleiding van de onlusten na de stembusgang op 12 juni 2009 is een toename zeker niet uitgesloten. Of in Iran personen met een bepaalde achtergrond (etnisch, politiek, religieus, geaardheid) in de verslagperiode opvallend vaak veroordeeld zijn tot lijfstraffen is niet bekend.

Geseling is een sanctie die volgens het Iraanse wetboek van Strafrecht staat op delicten als het bezit van alcohol en prostitutie. Volgens de Iraanse wetgeving worden mannen staand en met alleen de geslachtsdelen bedekt geseseld, terwijl dit bij vrouwen zittend en geheel gekleed zou gebeuren. Meestal kunnen echter ook mannen hun bovenkleding aanhouden.

Buiten de wettelijke restrictie dat zweepslagen niet toegediend mogen worden op gezicht, hoofd en schaamstreek, zijn er voor zover bekend geen algemene

²⁰⁰ AFP/Reuters (19 maart 2009); AP (12 april 2009); The Independent (20 maart 2009); ‘*Deaths in custody in Iran highlight prison authorities’ disregard for life*’, Amnesty International (20 maart 2009).

²⁰¹ The Independent (20 maart 2009); ‘*Deaths in custody in Iran highlight prison authorities’ disregard for life*’, Amnesty International (20 maart 2009); ‘*Iran: Investigate death of political prisoner*’, Human Rights Watch (19 maart 2009).

restricties met betrekking tot de ernst van het lichamelijk letsel dat door de geseling mag worden toegebracht.

Wel is bekend dat verdachten soms een beroep doen op hun gezondheidstoestand in de hoop dat hier rekening mee wordt gehouden. Hieraan wordt echter niet altijd gehoor gegeven.

Voorts bestaat voor de rechter de mogelijkheid de zweepslagen toe te laten brengen met de Koran onder de arm van de beul, wat een zekere verlichting van de straf inhoudt. Het is onbekend in hoeveel en welke gevallen de bestraffing op deze wijze toegepast wordt. De afranselingen vinden soms in het openbaar plaats. Verkeersdelicten kunnen volgens de Iraanse wet niet met zweepslagen worden bestraft.

Een andere straf voor delicten als diefstal is het afhakken van ledematen. Zo zijn in de verslagperiode in ieder geval zes mannen veroordeeld tot amputatie van vier vingers van de rechterhand. In december 2008 is in de stad Kermanshah de hand geamputeerd van een man die was veroordeeld voor een overval.

Op 3 februari 2009 werd door het Hooggerechtshof de veroordeling tot het blind maken met tien druppels zwavelzuur in elk oog van een persoon genaamd Majid Movahedi bevestigd. Dit 'qesas' vonnis (vergelding: 'oog om oog, tand om tand') werd opgelegd, omdat betrokkene het slachtoffer zuur in de ogen zou hebben gegooit met blindheid tot gevolg, nadat het slachtoffer een huwelijksaanzoek van de dader zou hebben afgewezen. Het slachtoffer heeft door het agressieve zuur het zicht in beide ogen verloren. Daarnaast heeft zij er ernstige verwondingen in haar gezicht en op haar lichaam aan over gehouden.²⁰²

3.3.8 Verdwijningen

Verdwijning van personen komt voor. Verdwijningen in Iran hangen nauw samen met de in paragraaf 3.3.6 besproken detenties in niet-officiële detentiecentra. Achteraf, vaak weken later, komt veelal alsnog informatie beschikbaar over de eerder verdwenen personen.

Vaak bleken deze personen inderdaad te zijn gearresteerd en in detentie te verkeren. Meestal wordt echter niet bekend gemaakt op welke locatie deze personen zich in detentie bevinden. Ook de gedetineerden zelf weten dit vaak niet.

3.3.9 Doodstraf

In het Iraanse strafrecht kan voor een groot aantal delicten de doodstraf worden opgelegd. Het betreft onder andere de delicten moord, gewapende roofoverval,

²⁰²

AFP/ANP (3 februari 2009); NRC Handelsblad (15 december 2008); 'Majid Movahedi (m), aged 27', Amnesty International (13 maart 2009)(MDE 13/021/2009).

straatroof, hoogverraad, verkrachting, overspel, incest, het verrichten van seksuele handelingen tussen personen van gelijke sekse, apostasie,²⁰³ spionage, deelname aan een staatsgreep en drugsdelicten²⁰⁴. Een doodvonnis uitgesproken op basis van de shari'a wetgeving kan in principe niet verjaren. Wel is het mogelijk dat een delict waarop de doodstraf staat, verjaart, indien de betrokkene niet wordt vervolgd of er nog geen vonnis is geweest.

Tussen 1 januari en 1 oktober 2009 zijn er ten minste 232 doodvonnissen voltrokken volgens het Franse persbureau AFP; in 2008 berichtte AFP over 246 doodvonnissen. In 2008 zijn er in Iran volgens opgave van Amnesty International 346 doodvonnissen voltrokken.²⁰⁵ Het is onduidelijk in hoeverre de opgegeven aantallen het daadwerkelijke aantal uitgevoerde executies benadert. Zo melden regelmatig bronnen van executies die niet in de landelijke media zijn vermeld. Circa de helft van de executies betrof moordzaken, gevolgd door drugsmokkel, verkrachting en andere misdaden waarop in Iran de doodstraf staat.

In de verslagperiode (en waarschijnlijk ook daarvoor) lijken Koerden sneller en strenger te worden berecht dan andere groepen. Koerdische activisten lijken zwaarder onder druk te staan dan anderen. Een van de gevolgen lijkt een relatief groot aantal doodvonnissen, met name in zaken die, al dan niet terecht, in verband worden gebracht met de PJAK en andere Koerdische groeperingen.

Het aantal executies is in Iran vooral sinds juli 2007 toegenomen, toen de overheid de misdaad wilde aanpakken en hard optrad tegen '*immoral behaviour*'. Tijdens deze campagne werden enkele duizenden misdadigers (in het Farsi: *arazel va obash*)²⁰⁶ opgepakt, waarvan enkele tientallen inmiddels ter dood zijn veroordeeld. In de verslagperiode vonden massa-executies plaats. De EU veroordeelde deze massa-executies steeds zeer scherp.

De wijze waarop de doodstraf ten uitvoer wordt gebracht, is gewoonlijk (publieke) ophanging. Executies door onthoofding hebben zich voor zover bekend niet voorgedaan. Hoewel terdoodveroordeelden sinds eind januari 2008 niet meer in het openbaar mogen worden opgehangen zonder uitdrukkelijke toestemming van het hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie, zijn desondanks in de verslagperiode ten minste twaalf personen publiekelijk opgehangen.

²⁰³ Apostasie staat niet in het Wetboek van Strafrecht, maar is opgenomen in de shari'a. Zie ook paragraaf 3.3.3 van dit algemene ambtsbericht.

²⁰⁴ Iran ligt aan een heroïne-smokkelroute vanaf de opiumvelden in het naburige Afghanistan (de voornaamste producent van papaver-opium) naar het westen. Papaver-opium is het voornaamste bestanddeel voor heroïne.

²⁰⁵ '*Death sentences and executions in 2008*', Amnesty International (23 maart 2009).

²⁰⁶ In het Engels: '*rascals and villains*', in het Frans: '*voyous et canailles*'; met deze term worden in Iran aangeduid verkrachters, drugshandelaars en criminelen die die openbare veiligheid in gevaar brengen.

Steniging

Het hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie heeft in december 2002 door middel van een circulaire er bij alle rechters in het land op aangedrongen in plaats van steniging alternatieve straffen op te leggen. Deze circulaire heeft naar verluidt geen wettelijke werking. In de praktijk zijn Iraanse rechters in hoge mate onafhankelijk en kan men dergelijke circulaire naast zich neerleggen.²⁰⁷

Zo vonden er in de verslagperiode ten minste vier gevallen van steniging plaats. In december 2008 werden in Mashhad drie mannen gestenigd wegens overspel. Een van hen wist tijdens de executie te ontsnappen.²⁰⁸ Op 5 maart 2009 werd de man Vali Azad in de Lakan gevangenis in de stad Rasht wegens overspel gestenigd, de vrouw in deze zaak werd uiteindelijk vrijgesproken.²⁰⁹

Tijdens de verslagperiode is het ook voorgekomen dat een stenigingsvonnis werd omgezet naar een andere straf. Zo werd het stenigingsvonnis van Kobra N. op 20 januari 2009 op last van het toenmalige hoofd Strafrechtzaken, ayatollah Shahroudi, omgezet in honderd zweepslagen. Zij was veroordeeld wegens medeplichtigheid aan moord op haar echtgenoot en het hebben van een buitenechtelijke relatie. Haar man bleek haar tot prostitutie te hebben gedwongen. In totaal zat zij dertien jaar vast, waarvan de laatste vijf jaar in afwachting van steniging. De moordenaar van haar man werd na tien jaar cel vrijgelaten.²¹⁰ Op 19 februari 2009 werd Abdollah Farivar Moghaddam, die was veroordeeld wegens overspel, in de stad Sari opgehangen in plaats van gestenigd.

Ook kwam het voor dat een stenigingsvonnis nietig werd verklaard. Zo werden de zusters Zohreh en Azar Kabiri, die waren veroordeeld wegens overspel, op 21 januari 2009 door een rechtbank in Teheran vrijgesproken. De echtgenoot van een van hen had de aanklacht ingediend, met het bewijs op film dat de vrouwen met acht mannen verkeerden, maar trok later de aanklacht in.²¹¹

²⁰⁷ Naar verluidt zou het hoofd van de rechterlijke macht niet de bevoegdheid hebben een dergelijk moratorium op steniging uit te vaardigen. Hij zou hiermee tegen de wet in handelen die steniging nog altijd mogelijk maakt. Rechters zouden in de praktijk het door het hoofd van de rechterlijke macht aanbevolen moratorium op steniging naast zich neer kunnen leggen.

²⁰⁸ Reuters (12 januari 2009); AFP (13 januari 2009).

²⁰⁹ 'Vali Azad (m) aged 30', Amnesty International (5 mei 2009) (MDE 13/041/2009).

²¹⁰ 'Kobra N. (f), aged 44', Amnesty International (13 februari 2009)(MDE 13/014/2009).

²¹¹ AFP (21 januari 2009); 'Zohreh Kabiri-niat (f), aged 27 and Azar Kabiri-niat, known as Akram (f), her sister, aged 28', Amnesty International (22 oktober 2008) (MDE 13/157/2008).

Op dit moment zitten er ten minste tien personen vast in afwachting van stening.²¹² Dit aantal kan in werkelijkheid hoger zijn, aangezien steningsvonnissen in Iran niet centraal worden geregistreerd en niet bekend hoeven te worden gesteld. Mensen met een vonnis tot stening blijven gedetineerd.

Doodstraf minderjarigen

Er is steeds veel publiciteit geweest rondom de oplegging van de doodstraf aan minderjarigen en het in enkele gevallen ook daadwerkelijk voltrekken van deze vonnissen, zodra betrokkenen 18 jaar zijn geworden.²¹³ Zo werd op 2 mei 2009 de 23-jarige Delara Darabi in de noord-Iraanse stad Rasht opgehangen. Zij was ter dood veroordeeld wegens moord op een familielid toen zij 17 jaar oud was. Haar familie noch haar advocaat waren over de executie ingelicht. Darabi had aanvankelijk bekend, maar later gezegd dat zij de schuld op zich had genomen voor haar vriend. Zij zou ervan zijn uitgegaan als minderjarige vrouw gratie te krijgen. Haar vriend die destijds 19 jaar oud was, kreeg tien jaar gevangenisstraf wegens medeplichtigheid. De Europese Unie heeft deze executie scherp veroordeeld.²¹⁴

In de verslagperiode werden ten minste negen personen geëxecuteerd voor misdrijven begaan op minderjarige leeftijd. In 2008 waren dat acht personen.

Er zijn in de verslagperiode geen jongeren veroordeeld tot de doodstraf op basis van de hodoud-wetgeving. De bijna 150 minderjarigen, waarvan tenminste vier meisjes, die momenteel wachten op uitvoering van hun terdoodveroordeling, zijn bijna uitsluitend veroordeeld op basis van qesas-wetgeving.

Tot drie jaar geleden werden kinderen nog in speciale (kinder)rechtbanken berecht. Thans worden zij in geval van moordzaken alleen nog maar voor rechtbanken voor volwassenen berecht. De rechters van deze rechtbanken hebben geen ervaring met het berechten van kinderen. Zij zouden om die reden vaker dan speciale kinderrechters de doodstraf opleggen.

²¹² Het zou daarbij onder andere gaan om de volgende personen: Iran E., Shamameh Ghorbani, Soghra Mola'i, Fatemeh, Ashraf Kalthori, Kheyrieh V. en Leila Q.; Amnesty International (13 februari 2009) (MDE 13/041/2009)).

²¹³ Zie ook het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 3 oktober 2008 op vragen van het lid Wilders over het bericht 'moslimlanden executeren kinderen' en het rapport 'The last holdouts – Ending the juvenile death penalty in Iran, Saudi Arabia, Sudan, Pakistan, and Yemen' van Human Rights Watch van 10 september 2008.

²¹⁴ AFP (1 mei 2009); Reuters (2 mei 2009); Le Figaro (2 mei 2009); The Independent/NRC Handelsblad (4 mei 2009); 'Delara Darabi (f), aged 22, juvenile offender', Amnesty International (5 mei 2009)(MDE 13/042/2009); 'Iran: Secret execution of juvenile offender', Human Rights Watch (1 mei 2009).

Volgens informatie afkomstig van Iraanse mensenrechtenactivisten en – organisaties, waaronder de in Iran werkzame *Stop Child Executions Campaign*, zou het aantal personen dat in Iraanse gevangenissen op executie wacht vanwege misdrijven begaan op minderjarige leeftijd ten minste 142 bedragen. Amnesty International schat dit aantal thans op 130 personen.²¹⁵ Er bestaat echter in Iran geen officieel of betrouwbaar registratiesysteem inzake minderjarigen die op voltrekking van hun vonnis wachten.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Dienstplichtigen/militairen²¹⁶

Rekrutering en oproep

In Iran worden alle mannen bij het bereiken van de leeftijd van achttien jaar in het kader van de dienstplicht opgeroepen om zich te laten keuren.²¹⁷ Hiertoe dienen zij zich binnen een maand na het begin van het Iraanse kalenderjaar waarin zij achttien jaar worden te melden bij de militaire autoriteiten. Via media, zoals kranten of radio en televisie, wordt gemeld dat mannen die geboren zijn in een bepaald jaar zich dan moeten melden bij het lokale bureau van dienstplicht. Voor studenten bestaat de mogelijkheid in aanmerking te komen voor uitstel van de dienstplicht.

Studenten worden geacht binnen zes maanden na de studie alsnog hun dienstplicht te vervullen.²¹⁸ Indien betrokkene zich niet binnen die periode bij de militaire dienstplichtautoriteiten heeft gemeld, wordt hij gezien als dienstplichtontduiker of dienstweigeraar. Volgens artikel 40 van de *Armed Forces Penal Law* is het ontduiken van de militaire dienstplicht strafbaar met een gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar, of een verlenging van de militaire dienstplicht met één jaar. Het is sinds 21 maart 2001 officieel niet meer mogelijk de militaire dienst af te kopen. Er zijn echter gevallen bekend van personen buiten Iran die na die tijd nog de dienstplicht hebben kunnen afkopen. Bij het oproepbureau kan men kiezen voor het reguliere leger of de Revolutionaire Garde. Degenen die voor het laatste kiezen, worden vervolgens aan een selectie onderworpen. De selectie wordt min of meer willekeurig verricht. De laatste jaren speelt vooral het opleidingsniveau een

²¹⁵ AFP (19 augustus 2009).

²¹⁶ Zie ook paragraaf 3.4.1 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

²¹⁷ De Wet Algemene Militaire Dienst uit 1984 is nog van kracht. De wet is inmiddels diverse keren geamendeerd.

²¹⁸ Dienstplichtigen met een bepaalde studieachtergrond of expertise worden naar verluidt ook wel ingezet bij staatsorganisaties om niet-militaire of deels militaire taken te vervullen. Daarnaast zouden dienstplichtigen civiele functies in het militaire bestel, bij de politie of bij paramilitaire diensten kunnen vervullen.

rol in het selectieproces. Ook connecties kunnen hierbij van invloed zijn. Eveneens via de media wordt gemeld wanneer men vervolgens in dienst moet treden. De totale duur van de dienstplicht, inclusief de basistraining, bedroeg in het algemeen voor dienstplichtigen van zowel het reguliere leger als de Revolutionaire Garde 21 maanden. Vanaf 20 maart 2008 zijn afhankelijk van de aard en de omstandigheden waaronder de militaire dienstplicht moet worden vervuld, de perioden voor de militaire dienstplicht teruggebracht naar zeventien, achttien of twintig maanden.²¹⁹

Het is voor een jongeman in de dienstplichtige leeftijd niet mogelijk Iran te verlaten indien hij de militaire dienstplicht nog niet heeft vervuld, tenzij een grote borgsom wordt betaald. Dit laatste is van belang indien betrokkene in het buitenland wil gaan studeren.

Iran kent geen vervangende dienstplicht. Gewetensbezwaren worden niet erkend in de Iraanse wetgeving.

Na voltooiing van zijn militaire dienstplicht krijgt een afzwaaiende dienstplichtige op basis van zijn identiteitsbewijs en diploma's die hij bij zijn indiensttreden heeft overgelegd, automatisch een afzwaaikaart.

Vrijstelling van de vervulling van de militaire dienstplicht kan iemand krijgen, indien hij

- de enige zoon is en zijn vader, wanneer de zoon achttien jaar wordt, zestig jaar of ouder is;
- de zorg draagt voor een gehandicapte vader, moeder, grootvader, grootmoeder, broer of zus;
- de kostwinner is van een ongetrouwde zus tot de leeftijd van vierentwintig jaar;
- twee broers heeft die de militaire dienstplicht hebben voltooid;
- getrouwd is en een kind heeft (dit geldt alleen in vrede);
- een handicap heeft;
- 'mentally ill' (homoseksueel) is;
- hermafrodit is;
- een vader of broer heeft die gesneuveld is in de Iran-Irak oorlog;
- student in het buitenland is en de militaire dienst afkoopt.

Er bestaat een apart document waaruit blijkt dat de persoon in kwestie vrijstelling van de vervulling van de militaire dienstplicht heeft.

²¹⁹ *'La durée du service militaire passe de 20 mois à 18 mois pour l'ensemble des conscrits, à 17 mois pour les appelés faisant leur service dans les régions difficiles et 16 mois pour les régions où se tiennent des opérations.'* (AFP (14 oktober 2008).

3.4.2 Leden van specifieke oppositiebewegingen

Duidelijk zichtbare politieke activiteiten gericht op omverwerping van het onder de Geestelijk Leider ressorterende islamitische staatsysteem kunnen in Iran strafvervolging opleveren. Vervolging vindt plaats op grond van de artikelen 183-196 van het wetboek van Strafrecht, die ‘*moharebeh*’ (‘strijd tegen God’) en ‘*mofzed fi’l arz*’ (‘verderf zaaien op aarde’) strafbaar stellen, en de artikelen 498-512 van het wetboek van Strafrecht die betrekking hebben op misdaden die de staatsveiligheid in gevaar zouden brengen. Zowel leden van gewapende oppositiegroeperingen als personen die deze organisaties ondersteunen, kunnen onder deze artikelen vallen. De straffen die volgens artikel 190 van het wetboek van Strafrecht op deze delicten staan, zijn gevangenisstraf, lijfstraffen of in het zwaarste geval de doodstraf.

Tot aan de presidentsverkiezingen in juni 2009 was er geen verandering in de houding van de Iraanse autoriteiten ten opzichte van legale en illegale oppositiegroeperingen.²²⁰ Echter na de post-electorale onlusten hebben de Iraanse autoriteiten diverse illegale oppositiegroeperingen beschuldigd van de organisatie van deze ongeregelde met als doel het bewerkstelligen van een ‘fluwelen revolutie’. Zo werd tijdens het tweede massaproces op 8 augustus 2009 tegen personen die in verband met de ongeregelde waren opgepakt, onder andere de Mujahedin-e Khalq Organization (MKO)²²¹ genoemd als brein achter aanslagen met molotov-cocktails tijdens demonstraties. Ook werden monarchisten en groeperingen van etnische minderheden genoemd in complottheorieën.²²² In zijn algemeenheid is sinds de stembusgang op 12 juni 2009 de druk op andersdenkenden en groeperingen die in de ogen van de Iraanse autoriteiten een bedreiging vormen voor het voortbestaan van de Islamitische Republiek Iran, inclusief illegale oppositiegroeperingen, sterk toegenomen. Velen zijn (preventief) gearresteerd onder het mom van het oprollen van ‘illegale netwerken’.

²²⁰ ‘Iran: Fragmented opposition poses little threat’, Oxford Analytica (12 mei 2009).

²²¹ Leden van de MKO worden in de Iraanse media aangeduid als *Monafeqin* (‘Hypocrites’).

²²² ‘During the electoral campaigns, some of the leaders of counter-revolutionary mini-groups insinuated that there would be cheating and the possibility of an election coup d’etat. In this way they tried to pave the way for disturbances after the election.’

‘On the basis of available evidence and the documents seized from the accused, with the guidance of the intelligence services of the enemy, these movements (separatist ethnic groups) had engaged in a number of destructive acts in order to give rise to disturbances. However, they were arrested by the ministry of Intelligence before they were able to carry out any of their plans.’

(Beide citaten zijn afkomstig uit de aanklacht voorgelezen tijdens het tweede massaproces op 8 augustus 2009 naar aanleiding van de onlusten na de presidentsverkiezingen in juni 2009).

Mujahedin-e Khalq Organization MEK/MKO of PMOI (People's Mujahedin Organization of Iran)²²³

De Iraanse autoriteiten zijn uiterst gevoelig voor de activiteiten van de illegale politieke beweging MKO, die nog altijd als staatsvijandig wordt beschouwd. De MKO wordt geleid door Massoud en Maryam Rajavi en maakt deel uit van de National Council of Resistance of Iran (NCRI). De MKO heeft een hoofdkantoor in Frankrijk en heeft enkele duizenden leden. Het beschikbaar komen van belangrijke gegevens over het Iraanse atoomprogramma werd toegeschreven aan de MKO. In 2003 maakte de MKO informatie wereldkundig over de geheime nucleaire opwerkingsfabriek in Natanz.

De MKO-propaganda is binnen Iran breed bekend, doch blijkt nauwelijks aan te spreken. De Iraanse autoriteiten kennen de slechte reputatie van de MKO bij de bevolking, die vooral voortkomt uit het feit dat de MKO in de Iran-Irak oorlog de kant van Irak koos. Gedurende het bewind van Saddam Hoessein heeft de MKO Irak als uitvalsbasis gehad. In de verslagperiode hebben voor zover bekend geen gewelddadige activiteiten van de MKO in Iran plaatsgevonden. Wel zijn er niet-gewelddadige activiteiten van de MKO gericht op de beïnvloeding van de publieke opinie en het vergaren van informatie over de situatie in Iran. Volgens de Iraanse autoriteiten zou de MKO molotovcocktails hebben gegooid tijdens demonstraties na de presidentsverkiezingen in juni 2009 en tot opruiing hebben aangezet, teneinde de Islamitische Republiek van binnenuit omver te werpen.²²⁴

In het verleden toonde Iran zich naar verluidt bereid om ex-MKO-ers uit Irak op te nemen, mits zij berouw toonden over hun daden, met uitzondering van enkele tientallen hooggeplaatsten in deze organisatie, die naar alle waarschijnlijkheid bij terugkeer in Iran zullen worden vervolgd.²²⁵ Ondanks herhaaldelijk verzoek van UNHCR werd dit standpunt door de Iraanse autoriteiten nooit bevestigd.²²⁶ Driehonderd MKO'ers hebben na terugkeer een normaal bestaan in Iran kunnen

²²³ Zie ook paragraaf 3.4.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007; Country Report on Terrorism – Chapter 6 – Terrorist Organizations: Mujahedin-e Khalq Organization (MEK), U.S. Department of State (Washington, 30 april 2009); alsmede *'The Mujahedin-e Khalq in Iraq – a policy conundrum'*, RAND National Defense Research Institute (2009).

²²⁴ *'Before the election, this mini-group (MKO) made a great deal of effort and managed to infiltrate the election headquarters of messrs Mirhoseyn Mousavi and Karoubi. Also, for many months it had made plans to organize professional protests, intensify electoral rivalry, and to intensify the differences between the supporters of various candidates. Elements of the hypocrites mini-group (MKO) utilized all their capabilities and sent trained teams to incite riots and to ride the wave and direct the protests towards violent, harsh and terrorist acts.'* (gedeelte van de beschuldigingen van de Iraanse autoriteiten aan het adres van de MKO ('hypocrites') tijdens het tweede massaproces in verband met de ongeregelheden tijdens de presidentsverkiezingen in juni 2009).

²²⁵ Zie ook de uitspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens van 22 september 2009 inzake Abdolkhani en Karimnia vs Turkije (application no. 30471/08).

²²⁶ Ibidem.

opbouwen. Een andere bron noemde begin 2008 een aantal van 380 ex-MKO-ers die naar Iran waren teruggekeerd. Weer een andere bron noemde een aantal van 500 naar Iran teruggekeerde MKO'ers in de laatste vier jaar. Tachtig (oud-) MKO'ers zouden op een lijst staan van leidinggevendenden die bij terugkeer kunnen worden vervolgd.

Op 26 januari 2009 stemden de EU-ministers van Buitenlandse Zaken in met de vaststelling van een herziene EU-terroristenlijst, met als voornaamste wijziging de verwijdering van de MKO van deze lijst.²²⁷ Deze verwijdering vloeide rechtstreeks voort uit de vernietiging van het relevante listingsbesluit door het Gerecht van Eerste Aanleg op 4 december 2008.²²⁸ Hiermee lijkt voorlopig een einde te zijn gekomen aan de jarenlange juridische strijd van de MKO voor Britse en Europese rechtbanken om haar listings ongedaan te maken.²²⁹ Na publicatie van het besluit in het Official Journal zijn de MKO-tegoeden binnen de EU weer vrijgegeven. Mocht er in de toekomst nieuwe informatie met betrekking tot de MKO beschikbaar komen, dan zou de EU in overeenstemming met de daartoe beschikbare procedures kunnen besluiten de MKO opnieuw op deze lijst te doen plaatsen.²³⁰ Iran heeft dit besluit van de EU fel veroordeeld.

In verband met de ongeregelde heden naar aanleiding van de herverkiezing van president Ahmadinejad zijn in de noord-Iraanse provincie Qazvin zeven leden van de MKO aangehouden op beschuldiging van provocaties en contra-revolutionaire activiteiten.²³¹

Koerdische Democratische Partij van Iran (KDPI) en Komala (Komeleh)(Revolutionary Organisation of the Toilers of Iran)

De Koerdische Democratische Partij van Iran (KDPI) en de Komala (Komeleh) zijn verboden partijen, die van buiten Iran worden gecoördineerd. De Iraanse autoriteiten treden hard op tegen deze partijen.

²²⁷ Op de EU-terroristenlijst staan personen en organisaties die door de EU-landen in verband worden gebracht met terrorisme. Plaatsing op deze lijst betekent onder meer bevrozing van financiële tegoeden. De EU had na de aanslagen in de VS in september 2001 een eigen sanctielijst opgesteld. Deze wordt sinds 2006 elk half jaar herzien.

²²⁸ Het EU-Hof van Justitie veroordeelde de afgelopen jaren de wijze waarop de EU de MKO op de lijst had geplaatst, tot drie keer toe wegens schending van grondrechten. Zo had de EU de MKO niet onmiddellijk op de hoogte gesteld en haar geen gelegenheid tot verweer geboden. Bovendien had de EU de sancties tegen de MKO onvoldoende gemotiveerd.

²²⁹ Zie ook de brief van de minister van Buitenlandse Zaken van 14 augustus 2008 aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal inzake het Britse MKO-proces.

²³⁰ AFP/Reuters (26 januari 2009); 'Iran – Europe: EU strikes Iranian opposition group from terror list', Global Insight, Country Intelligence – Analysis (27 januari 2009).

²³¹ AFP (13 juli 2009).

Party of Free Life of Kurdistan (PJAK)

De Iraans-Koerdische groepering (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê* – Party of Free Life of Kurdistan (PJAK)) is eind jaren negentig van de vorige eeuw voortgekomen uit niet-gewelddadige studentenbewegingen. In tegenstelling tot de PKK streeft de PJAK niet naar de totstandkoming van een onafhankelijke Koerdische staat, maar naar vervanging van de Iraanse theocratie door een democratische, federale regering met zelfbestuur voor alle etnische minderheden in Iran. De PJAK zou 500 personen tellen die zich met name in de bergachtige grensgebieden (Quandil Mountains) van Iran, Turkije en Irak zouden ophouden. De PJAK zou banden onderhouden met de Turkse PKK. De leider van de PJAK, de in Duitsland woonachtige Abdel Rahman Haj-Ahmadi, verschijnt regelmatig in de op Iran gerichte uitzendingen van de door de VS gesponsorde zender ‘Voice of America’.

Gewapende activiteiten van de PJAK bestaan hoofdzakelijk uit aanslagen op militairen en politieagenten. Het vermoeden bestaat dat deze activiteiten zowel vanuit Iran als vanuit het noorden van Irak worden gecoördineerd.

De Iraanse autoriteiten maken geregeld melding van gewapend treffen in het noordwesten van Iran tussen veiligheidstroepen en leden van de PJAK. Daarbij worden aan beide kanten doden en gewonden gemeld. Zo berichtte het Franse persbureau AFP op 19 juli 2009 dat Koerdische rebellen bij een aanval op een politiebureau bij de stad Ouroumieh in de provincie West-Azerbaidjan vier politiemannen hadden gedood.²³² Bij een tegenactie van Iraanse veiligheidstroepen zouden twee Koerdische opstandelingen zijn omgekomen.²³³ Op 13 mei 2009 zijn vijf leden van de PJAK en drie Basiji omgekomen tijdens schermutselingen in het noordwesten van Iran, in de provincie Kermanshah in de buurt van de grens met Turkije en Irak.²³⁴ Op 24 april 2009 zouden bij vijandelijkheden in diezelfde provincie 18 politiemannen en acht PJAK-leden zijn omgekomen.²³⁵ Tijdens een offensief in het noordwesten van het land in augustus 2009 stelde het IRGC 26 Koerdische rebellen te hebben omgebracht.²³⁶

Hizb al-Wifaq (Lejnet al-Wefaq, Verzoeningscomité)

Deze Iraans-Arabische partij is verboden. Lidmaatschap en/of ondersteuning van deze groepering wordt bestreden door de Iraanse overheid.

²³² AFP (19 juli 2009).

²³³ AFP (22 juli 2009).

²³⁴ AFP/Reuters (4, 11 en 13 mei 2009); ‘Iran: Kurdish fighters clash with security forces in Iran, death toll rises’, Global Insight, Country Intelligence – Analysis (4 mei 2009).

²³⁵ AFP/Reuters (2 mei 2009).

²³⁶ AFP/ANP (23 augustus 2009).

Monarchisten en communisten

Monarchistische en communistische bewegingen zoals Derafsh-e Kaviani, Tudeh en Fedayeen Aghaliyat zijn zeer klein van omvang en hebben de laatste jaren geen zichtbare activiteiten verricht. Het betreft hooguit enkele individuen die weinig organisatorische samenhang vertonen. Personen met een dergelijke sympathie worden derhalve niet in dezelfde mate als een bedreiging gezien als de MKO. De Iraanse autoriteiten richten hun aandacht vooral op sterke groeperingen en bewegingen.

De monarchisten streven naar herstel van de monarchie in Iran in de persoon van Reza Pahlavi, zoon van wijlen de afgezette Shah Mohammed Reza Pahlavi. Reza Pahlavi, die in de VS woont, wordt niet verondersteld over een grote aanhang in Iran te beschikken. Het is in het algemeen van monarchisten niet bekend dat zij betrokken zouden zijn bij gewapende aanvallen in Iran. In plaats daarvan richten zij zich veelal op satelliettelevisie en radio-uitzendingen in Iran vanuit stations buiten Iran.

3.4.3 Etnische groepen

Iran is een lappendeken van etnische minderheden. De Perzisch sprekende Iraniërs maken minder dan de helft van de bevolking uit. De verschillende etnische minderheden zoeken wegen om hun identiteit te kunnen beleven. Er zijn in Iran nauwelijks bewegingen van enige betekenis die afscheiding nastreven uit het staatsverband van de Islamitische Republiek.²³⁷ Volgens de Iraanse autoriteiten wordt niet gediscrimineerd op basis van ras. De etnische minderheden zelf ervaren dit anders.²³⁸ Zij stellen dat de economische onderontwikkeling van provincies die bewoond worden door voornamelijk etnische minderheden, getuigt van het door de overheid bewust gevoerde beleid van marginalisatie.²³⁹

Arabieren

In de provincie Khuzestan²⁴⁰ in het zuidwesten van Iran, leven Arabieren. Zij worden ook wel Ahwazi genoemd en maken met twee tot drie miljoen personen tussen de drie en 4,5 procent van de Iraanse bevolking uit. Zij bewonen de streek

²³⁷ *'Iran: Fragmented opposition poses little threat'*, Oxford Analytica (12 mei 2008).

²³⁸ Zie onder meer Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department, 25 februari 2009; 'State of the world's minorities and indigenous peoples 2009 – Iran', Minority Rights Group International (Londen, 16 juli 2009).

²³⁹ Ibidem.

²⁴⁰ Ahwaz in het Arabisch.

met de grootste oliereserves.²⁴¹ Dit gegeven is bij sommigen van hen van invloed op het verlangen naar een eigen staat. Het Iraanse regime was bekend met deze aspiraties en probeerde tot op zekere hoogte de bevolking in deze streek te paaien met positieve maatregelen. Onder de bevolking blijft echter het gevoel bestaan dat zij op sociaal en economisch gebied door de regering in Teheran achtergesteld worden.²⁴² Ook zouden zij niet voldoende mogelijkheid hebben hun eigen taal en cultuur te beleven.²⁴³

Faleh Abdullah Al-Mansouri, die sinds 1990 in Nederland woonde en de Nederlandse nationaliteit heeft, werd opgepakt tijdens een bezoek aan Syrië. Op 16 mei 2006 werd hij door Syrië aan Iran uitgeleverd. Daar werd hij in eerste instantie door een Iraanse rechtbank veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig jaar op beschuldiging van het leiden van een terroristische organisatie. Al-Mansouri was een aantal jaren geleden uitgeroepen tot president van de ‘Democratische Republiek Al-Ahwaz’. Ook was hij leider van de Ahwaz Bevrijdingsorganisatie (ALO), die streeft naar afscheiding van de olierijke provincie Khuzestan in het zuidwesten van Iran. In 2005 kwamen 24 burgers om het leven bij drie aanslagen in de provincie, die werden opgeëist door groepen met dezelfde ideologie als die van Al-Mansouri.²⁴⁴ De heer Al-Mansouri heeft ook de Iraanse nationaliteit, de enige die door de Iraanse autoriteiten wordt erkend.²⁴⁵ Nederland heeft sinds zijn arrestatie bij herhaling bij Iran aangedrongen op een open en eerlijk proces. Wel zou zijn gevangenisstraf in hoger beroep inmiddels zijn gehalveerd van dertig naar vijftien jaar.

Azeri

De Turks sprekende Azeri's zijn in aantal de tweede etnische groep in Iran (30% van de bevolking) en zijn veelal woonachtig in het noordwesten van Iran. Ook in Teheran wonen veel Azeri's. Geestelijk Leider Khamenei is zelf Azeri. Azeri's zijn voor het overgrote deel sji'iet en voegen zich naadloos in de Islamitische Republiek. Zij zijn goed vertegenwoordigd in de politieke, militaire en commerciële elite van het land.

²⁴¹ In april 2008 maakten functionarissen van de National Iranian Oil Company (NIOC) melding van de ontdekking van een nieuw aardgasveld in Masjid Suleiman ('*Iran: Fragmented opposition poses little threat*', Oxford Analytica (12 mei 2008)).

²⁴² Zie ook Human Rights and the Ahwazi Arabs, British Ahwazi Friendship Society (juli 2007).

²⁴³ '*Iran: Fragmented opposition poses little threat*', Oxford Analytica (12 mei 2008).

²⁴⁴ NRC Handelsblad (2 maart 2009).

²⁴⁵ Zie ook het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 31 maart 2009 op vragen van de leden Peters, Van Baalen, Van Bommel, Voordewind en Van Dam over de zaak Al Mansouri in Iran, alsmede het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 11 maart 2009 op vragen van de leden Peters en Van Bommel over de zaak Al Mansouri in Iran, en het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken van 11 maart 2009 op vragen van het lid Van Dam over de kennelijke veroordeling van Abdullah Al Mansouri.

Niettemin bestaat een gevoel van achterstelling ten opzichte van de Perzische bevolking.²⁴⁶ Er is een beweging die opkomt voor de culturele rechten van de Azeri's. Er is een radiozender en er zijn Azeri-kranten. In Iran is er van een afscheidingsbeweging geen sprake. Vanuit Bakoe, de hoofdstad van Azerbeidjan, wordt geageerd tegen Iran en wordt het voorgesteld als zouden veel Azeri's zelfstandigheid of aansluiting bij Azerbeidjan verwelkomen. Vanuit Iran kan dit allerminst worden bevestigd.

In de verslagperiode zijn er berichten uit Iraans Azerbeidjan die aangeven dat de Iraanse autoriteiten Azeri's (verder) onder druk zetten. Dit zou kunnen samenhangen met de ontwikkelingen volgend op de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009. Activiteiten van Azeri's (die reeds voor 12 juni 2009 werden ontplooid), worden nog meer onder het vergrootglas gelegd. Zo zijn er meldingen van arrestaties en vonnissen gericht tegen personen die strijden voor meer rechten voor Azeri's en erkenning van hun eigen taal. Er is ook een toename van het aantal arrestaties onder Azeri's met vermeende separatistische motieven.

Baluchi

Met de Arabieren behoren de aan de Pakistaans-Afghaanse grens wonende, veelal sunnitische, Baluchi tot het armste deel van de bevolking. De zuidoostelijke provincie Baluchistan staat bekend als belangrijk doorvoergebied van drugs van Pakistan en Afghanistan naar West-Europa en elders. Jaarlijks zou zo'n 2500 ton drugs Iran binnenkomen. Een kwart hiervan zou naar de Iraanse markt gaan. De rest naar het westen.²⁴⁷ Iraanse veiligheidsdiensten zijn, onder meer als bestrijders van de drugssmokkel, bijzonder sterk vertegenwoordigd in de regio.

Regelmatig verschijnen in de Iraanse pers berichten over gewapend treffen tussen leger en politie met drugshandelaars en – smokkelaars, waarbij aan beide zijden slachtoffers vallen.

Ook vinden er ontvoeringen en aanslagen plaats die worden toegeschreven aan aanhangers van Abdolmalek Righi, die aan het hoofd staat van de extremistisch sunnitische groepering *People's Resistance Movement of Iran* (PRMI), beter bekend als Jundallah ('Allah's Soldaten') (voluit: *Jonbesh-e Moqavemat-e Mardom-e Iran*).

Op 14 juli 2009 werden tenminste dertien leden van Jundallah in een gevangenis in Zahedan, hoofdstad van de zuidelijke provincie Baluchistan, opgehangen op beschuldiging van onder meer moord, gijzelneming, aanvallen op de politie en

²⁴⁶ Azeri's zouden etnische en linguïstische discriminatie ervaren, te meer daar onderwijs in het Azeri-Turks niet is toegestaan (US Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, 25 februari 2009).

²⁴⁷ 'Iran: Drugs problem requires international cooperation', Oxford Analytica (22 juli 2009).

vernietiging van openbare gebouwen. Onduidelijk is of ook Abdolhamid Righi, broer van Jundallah-leider Abdolmalek Righi, zich onder de geëxecuteerden bevond. Volgens niet-bevestigde bronnen zou hij later afzonderlijk worden opgehangen.

In mei 2009 kwamen in een sji'itische moskee in Zahedan bij een bomaanslag vijftientig mensen om het leven. Hoewel de verantwoordelijkheid van deze aanslag niet werd opgeëist, schreven de Iraanse autoriteiten de aanslag toe aan Jundallah.²⁴⁸ Vanwege betrokkenheid bij de bomaanslag werden al vrij snel na het incident drie personen opgehangen, zodat het vermoeden bestaat dat er geen sprake is geweest van een eerlijk proces.²⁴⁹ De Iraanse autoriteiten suggereerden in de verslagperiode dat de Jundallah door de VS was gesteund bij de activiteiten.²⁵⁰

Op 10 augustus 2009 zouden vier leden van Jundallah zijn aangehouden in de provincie Sistan-Baluchestan op verdenking van het beramen van bomaanslagen. Er zou een grote hoeveelheid wapens en explosieven zijn aangetroffen in hun schuilplaats.²⁵¹

In de verslagperiode zijn er berichten uit de provincie Sistan-Baluchistan, die aangeven dat de Iraanse autoriteiten Baluchi's (verder) onder druk zetten. Dit zou kunnen samenhangen met de ontwikkelingen volgend op de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009. Activiteiten die reeds voor 12 juni 2009 door Baluchi's werden ontplooid, worden nog meer onder het vergrootglas gelegd. Zo werden de afgelopen periode onder meer personen gearresteerd die banden zouden hebben met (Baluchi) politieke activisten en oppositiegroepen. Om tot nog toe onbekende redenen werden vijftien onderwijzers gedetineerd.

Een zware zelfmoordaanslag in de provincie Sistan-Baluchistan heeft op 18 oktober 2009 het leven gekost aan 42 mensen. De aanslag die vrijwel onmiddellijk werd opgeëist door sunnitische extremistische beweging Jundallah, had plaats tijdens een bezoek van een hoge delegatie van de IRGC aan lokale stamhoofden in de provincie. Het belangrijkste slachtoffer was de ondercommandant van de Iraanse grondstrijdkrachten van het IRGC, Nur Ali Shustari. Ook de IRGC-commandant van de provincie, Rajab-Ali Mohammadzadeh, en enkele andere hooggeplaatste IRGC-leden kwamen om het leven.²⁵²

²⁴⁸ Reuters (13 en 14 juli 2009); 'Iran: Iran hangs Baluch rebels', Global Insight – Country Intelligence – Analysis (14 juli 2009); AFP (13 en 14 juli 2009).

²⁴⁹ Reuters (6 juni 2009)

²⁵⁰ Ibidem.

²⁵¹ Reuters (12 augustus 2009).

²⁵² ANP (18 oktober 2009); Reuters (19 oktober 2009); 'Iran: Iran's Revolutionary Guards targeted in major suicide attack', Global Insight, Country Intelligence – Analysis (19 oktober 2009); 'Revolutionary Guard commanders killed in Iran bomb', The Independent (18 oktober 2009).

Koerden

Veel aandacht van de autoriteiten in Teheran gaat uit naar de Koerden (ongeveer 12 miljoen personen; 15% van de bevolking) in het noordwesten van het land.

Hoewel de Iraanse Koerden over het algemeen uitdrukking kunnen geven aan hun cultuur in de vorm van kleding en muziek, en ook de Koerdische taal in sommige radiouitzendingen en publicaties mag worden gebruikt²⁵³, ondergaat de Koerdische minderheid in Iran een diep gewortelde discriminatie, met name op het gebied van huisvesting, onderwijs en werkgelegenheid.²⁵⁴ Stricte sociale gedragsregels op basis van traditie en godsdienst beperken Koerdische vrouwen in Iran in hun ontwikkeling, zoals ongelijkheid in onderwijs aan meisjes, vroege of gedwongen huwelijken.²⁵⁵

Begin maart 2009 werd de Koerdische student en activist Habibollah Latifi door een rechtbank ter dood veroordeeld wegens deelname aan gewapende acties in de provincie Kurdistan. Hij was in november 2007 aangehouden op beschuldiging van deelname in 2007 aan een aanslag op de gouverneur van Sanandaj (hoofdstad van Kurdistan) en van een aanslag op een politiebureau. Tegen het vonnis is betrokkene in hoger beroep gegaan.²⁵⁶

De Koerdische dissident, mensenrechtenactivist en journalist Mohammad Sadegh Kaboudvand was voorzitter van de Human Rights Organization of Kurdistan, een mensenrechtenorganisatie voor de Koerdische minderheid in Iran. Na te zijn gearresteerd werd Kaboudvand op 28 oktober 2008 in hoger beroep tot elf jaar gevangenisstraf veroordeeld. Tien jaar vanwege ‘*acting against national interest*’, omdat hij een Koerdische mensenrechten-ngo had opgericht, en één jaar vanwege ‘*propaganda against the system*’, een activiteit die overigens naar Iraans recht geen misdaad vormt. Tijdens zijn gevangenschap overleefde hij tweemaal een hartaanval. Hij lijdt daarnaast ook aan nier- en prostaatproblemen. Zijn familie, artsen en advocaat maken zich zorgen om zijn gezondheid en drongen in de

2009); ‘Ahmadinejad doelwitten AfPakIr-probleem Iran oogst In Irak gezaaide storm’, Nederlands Dagblad (20 oktober 2009).

²⁵³ Vreedzame demonstraties van critici en dissidenten worden sinds de studentenrellen in juli 2005 in de Iraans-Koerdische stad Mahabad in de Iraans-Koerdische provincies met harde hand neergeslagen. Zich baserend op het beveiligen van de openbare orde worden door de autoriteiten ook Koerdische activisten, journalisten en schrijvers stelselmatig beschuldigd van ‘*stirring trouble and ethnic and racial conflict*’ en van ‘*working with opposition groups*’ (‘*Iran: Freedom of expression and association in the Kurdish regions*’, Human Rights Watch (januari 2009).

²⁵⁴ ‘Iran: End discrimination against the Kurdish minority’, Amnesty International (30 juli 2008).

²⁵⁵ ‘Iran: End discrimination against the Kurdish minority’, Amnesty International (30 juli 2008).

²⁵⁶ AFP (1 maart 2009).

verslagperiode tevergeefs aan op extra medische zorg. Ondanks zijn eerdere veroordeling werd tegen Kaboudvand op 19 juli 2009 in de revolutionaire rechtbank van de stad Mahabad een nieuwe zaak aangespannen, namelijk *'allegedly spreading propaganda against the regime through publications and distribution of pamphlets on the issue of Kurdish women.'* Het is nog niet bekend of er al een uitspraak in deze zaak is geweest.²⁵⁷

Op 12 september 2009 werd Mamousta Borhan Ali, een sunnitische geestelijke en voorganger in het vrijdaggebed in de stad Sanandaj in de westelijke provincie Koerdistan, die president Ahmehdinejad voor en na de presidentsverkiezingen onvoorwaardelijk steunde, door onbekenden in zijn huis doodgeschoten.²⁵⁸ Op 17 september 2009 werd Mohammad Sheikholeslam, een sunnitisch geestelijke en lid van de invloedrijke Raad van Experts, bij het verlaten van zijn woning in de stad Sanandaj door nog onbekenden doodgeschoten.²⁵⁹

3.4.4 Homoseksuelen²⁶⁰

Algemeen

Homoseksualiteit is in het openbare leven in Iran een taboe, zoals in veel islamitische landen. Homoseksuele mannen en vrouwen kunnen niet vrijelijk voor hun geaardheid uitkomen. Homoseksuele personen kunnen blootstaan aan discriminatie; specifieke, recente gevallen van discriminatie van homoseksuelen door medeburgers zijn evenwel niet bekend.

Er zijn geen concrete aanwijzingen dat geïnstitutionaliseerde discriminatie, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, plaatsvindt; men wordt bij het accepteren van werk niet gevraagd naar seksuele geaardheid. Specifieke en recente gevallen van discriminatie door de autoriteiten van homoseksuelen zijn niet bekend.

Homoseksualiteit kan tot problemen leiden in de sociale omgeving, met name binnen de familie en de directe vriendenkring. Openlijke homoseksualiteit wordt zelden geaccepteerd.

Bovengenoemde problemen zouden meer voorkomen in de armere wijken van Teheran, in kleine steden en op het platteland. Het komt in de grote steden wel

²⁵⁷ *'Mohammad Sadiq Kabudvand (m), human rights defender, journalist'*, Amnesty International (19 december 2008) (MDE 13/179/2008).

²⁵⁸ Reuters (13 september 2009).

²⁵⁹ Reuters (17 september 2009).

²⁶⁰ Er hebben zich sinds het thematische ambtsbericht Iran – situatie christenen en homoseksuelen – van 28 mei 2009 voorzover bekend geen relevante ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de situatie van homoseksuelen in Iran. In onderstaande tekst van deze paragraaf is de tekst van het thematische ambtsbericht geïncorporeerd.

voor dat homoseksuelen samenwonen, niet openlijk, maar als ‘gewoon twee vrienden die in hetzelfde huis wonen’.

Er zijn geen gevallen van eerwraak van de zijde van de familie wegens homoseksualiteit in de verslagperiode bekend. Wel komt in geval van homoseksualiteit verstoting door de familie voor.

Wetgeving: strafbaarstelling en -vervolg

Homoseksuele geaardheid op zich is in Iran niet strafbaar. Openlijke seksuele handelingen tussen mensen van hetzelfde geslacht zijn wel strafbaar en kunnen volgens de wet worden bestraft met de doodstraf. Sodomie, dat wil zeggen geslachtsverkeer tussen twee mannen of tussen twee vrouwen, kan worden bestraft met de dood, indien beide partijen ‘*mature, of sound mind and have free will*’ zijn. Bewijs van sodomie kan worden geleverd door ‘*either four confessions from the accused, the testimony of four ‘righteous men’ who witnessed the act, or through the knowledge of a Shari’a judge ‘derived through customary methods*’.²⁶¹ Indien de aangeklaagde berouw heeft voordat de getuigen een verklaring afleggen, dan wordt de doodstraf ongedaan gemaakt.²⁶²

Militaire dienstplicht

Indien een persoon kan aantonen dat hij ‘geestesziek’ is, kan hij vrijstelling voor de vervulling van de militaire dienstplicht verkrijgen. Een keuringsarts (vaak samen met een psycholoog) stelt vast of de persoon in kwestie ‘*mentally ill*’ is. Alleen onder die noemer kan een homoseksuele man vrijstelling van de militaire dienstplicht verkrijgen. Homoseksualiteit op zich vormt geen grond voor vrijstelling. De reden ‘*mentally ill*’ wordt vervolgens op een kaart aangetekend, waarbij het voor de lezer helder is dat het in werkelijkheid gaat om homoseksualiteit. De familie van de betrokken persoon is dan ook op de hoogte van de reden van vrijstelling van militaire dienstplicht. Volgens geraadpleegde bronnen zullen niet veel jongeren om die reden van deze mogelijkheid gebruik maken. Omdat men bij sollicitatie bij overheid of bedrijfsleven een dergelijke kaart moet laten zien, is uitzicht op een baan bij de overheid of bij een groot bedrijf vrijwel uitgesloten. Hoewel officieel een afwijzende reactie bij een sollicitatie hier niets mee te maken heeft, is het officieus wel duidelijk dat dit verband houdt met de homoseksualiteit van de betrokken persoon. Om die reden komen de meeste homoseksuelen in Iran niet uit voor hun geaardheid en vervullen hun militaire dienstplicht.

²⁶¹ Artikelen 114 tot 126 wetboek van Strafrecht, die handelen over ‘*ways of proving sodomy in court*’.

²⁶² Artikel 125 wetboek van Strafrecht.

Praktijk - incidenten

Er zijn geen recente gevallen bekend waarbij personen louter en alleen ter dood zijn gebracht op basis van een veroordeling wegens homoseksuele handelingen. Er zijn geen gevallen van strafoplegging bekend in de verslagperiode vanwege louter homoseksuele handelingen.

Strafvervolgning en/of veroordeling zou naar verluidt wel plaatsvinden onder de noemer 'misdrijven tegen de openbare zedelijkheid', hetgeen zowel overspel, homoseksuele handelingen, pornografie als relaties tussen een ongehuwde man en vrouw kan omvatten. Er zijn geen rechtszaken bekend waar lesbische relaties aan de orde zijn.

Contactmogelijkheden – controle door overheid

Er zijn parken en andere ontmoetingsplaatsen waarvan bekend is dat homoseksuelen elkaar daar gemakkelijk kunnen ontmoeten. De politie, vaak in gewone kleding ('*special police*'), hield daar in het verleden wel eens invallen en arresteerde de aanwezigen. De arrestanten werden geblinddoekt in een busje afgevoerd naar een onbekende bestemming, meestal enkele dagen voor ondervraging vastgehouden en vervolgens ook weer geblinddoekt vrijgelaten. Het zou thans echter te gevaarlijk zijn voor homoseksuelen om elkaar in het openbaar te ontmoeten; plekken als het Park-e Mellat in Teheran zijn geen ontmoetingsplaats meer.

Ook via websites en digitale nieuwsbrieven kunnen homoseksuelen met elkaar communiceren. Het is niet ondenkbaar dat telefoons (vast en mobiel) worden afgetapt. Er wordt naar verluidt op grote schaal gecontroleerd wie welke sites op internet bezoekt. Ook correspondentie via e-mails zou worden gecontroleerd. Arrestaties tijdens invallen op feesten biedt de politie de gelegenheid aanklachten tegen onder andere homoseksuelen te formuleren wegens alcoholgebruik, samenzijn van niet-gehuwde mannen en vrouwen, bezit van ongeoorloofde muziek of dansen. Op basis van deze aanklachten komt het in meer gevallen dan voorheen tot een rechtszaak. In de meeste gevallen worden (voorwaardelijke) geldboetes en/of lijfstraffen opgelegd. In veel gevallen worden dergelijke straffen echter afgekocht. Onduidelijk is echter of deze invallen specifiek te maken hebben met de aanwezigheid van homoseksuelen. Er wordt verder gevraagd naar identiteitsdocumenten en mobiele telefoons kunnen worden bekeken. Indien zich op de mobiele telefoons ongeoorloofd materiaal bevindt, worden personen gearresteerd, de mobiele telefoons in beslaggenomen, en/of de simkaart vernietigd.

Het is niet ondenkbaar dat de politie bijhoudt wie zich toegang tracht te verschaffen tot homoseksueel beeldmateriaal via internet of mobiele telefoons. Ook op straat vinden er controles plaats door de politie, waarbij mobiele telefoons van mensen worden gecontroleerd op ongeoorloofde films en beeldmateriaal,

overigens niet specifiek gericht tegen homoseksuelen. Indien een persoon voor een tweede keer voor bezit van ongeoorloofd beeldmateriaal op de telefoon wordt aangehouden, volgt meestal een celstraf.

Onduidelijk is in hoeverre de Iraanse autoriteiten een actief opsporings- en vervolgingsbeleid hanteren ten opzichte van homoseksuelen. Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend van een actief opsporings- en vervolgingsbeleid ten opzichte van homoseksuele personen, ook wanneer de autoriteiten bekend zijn met hun homoseksuele geaardheid of homoseksuele handelingen. Voor zover bekend vindt er in de praktijk geen extra verzwaarde, aanvullende bestraffing plaats voor een algemeen delict, indien de persoon in kwestie bekend staat als homoseksueel.

De incidenten waarbij homoseksuelen betrokken zijn, lijken deels uitvloeisel te zijn van de islamitische zedelijkheidscampagne van de nationale overheid.²⁶³ Arrestaties vinden plaats, omdat men zich in het openbaar niet kleedt of gedraagt volgens de islamitische gebruiken, of alleen maar omdat men na twaalf uur 's nachts alleen op straat is. Een zonnebril op het hoofd of een (te) kort T-shirt geeft aanleiding om te worden aangehouden. In verband met 'verkeerde' kleding zijn homoseksuelen en vrouwen steeds vaker het slachtoffer van de zedenpolitie. De meesten onder hen passen hun kleding daarom aan.

Het is niet bekend of er bijzondere aandacht van de zijde van de Iraanse autoriteiten bestaat voor Iraanse homoseksuelen die voor korte of langere tijd naar Iran terugkeren.

3.4.5 Transseksuelen

Transseksualiteit komt voor in Iran. Het wordt in Iran als een medische kwestie gezien. Het is in Iran mogelijk van geslacht te veranderen. Personen krijgen in dat geval ook een nieuw geboortebokje en andere identiteitspapieren. In het algemeen wordt pragmatisch met transseksualiteit omgegaan, hoewel het buiten de grote steden nauwelijks sociaal geaccepteerd is. Religieuze leiders zouden zich daarentegen tamelijk onbevooroordeeld opstellen jegens transseksuelen.

3.4.6 Vrouwen²⁶⁴

Arbeidsmarkt

In de Iraanse grondwet wordt het gezin genoemd als de hoeksteen van de samenleving en de vrouw als de hoeksteen van het gezin. Vrouwen worden gezien

²⁶³ Travel advice – Foreign and Commonwealth Office (FCO) – United Kingdom (11 februari 2009).

²⁶⁴ Zie ook paragraaf 3.4.6 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

als verzorgend van aard en over het algemeen wordt van hen verwacht dat zij functies bekleden die bij hun 'aard' passen. Zo worden naast het moederschap functies in het onderwijs en de medische zorg als passend voor vrouwen gezien. De meeste werkende vrouwen in Iran zijn actief in het onderwijs en in de medische sector. Hun participatie op andere vlakken van de arbeidsmarkt wordt ontmoedigd dan wel verboden. Overigens is circa 60% van de studenten op de universiteit vrouw.

Ook buiten het onderwijs en de medische zorg zijn vrouwen actief, maar in veel mindere mate. Hogere posities, zoals bijvoorbeeld die van president, zijn voor vrouwen uitgesloten.²⁶⁵ Er zijn twaalf vrouwelijke parlementsleden.

Rechtsongelijkheid

De positie van de vrouw in het Iraanse strafrecht en het familie- en erfrecht is niet gelijk aan die van de man. Zo bedraagt het bloedgeld bij het doden van een vrouw de helft van het bedrag dat dient te worden betaald bij het doden van een man.²⁶⁶

En wanneer de echtgenoot overlijdt ontvangt de vrouw slechts de helft van zijn nalatenschap, terwijl de man bij overlijden van zijn echtgenote de totale nalatenschap kan erven (bij afwezigheid van andere erfgenamen). Voorts is de getuigenis van twee vrouwen evenveel waard als die van één man.²⁶⁷

Ook in deze verslagperiode heeft bekrachtiging van de UN Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) niet plaatsgevonden. Een wetsvoorstel daartoe werd eerder door de Raad van Hoeders in 2004 verworpen, omdat deze in strijd zou zijn met de islamitische wet.

(Religieus) huwelijk

Een religieus huwelijk wordt niet altijd op papier vastgelegd. Als dit wel het geval is, wordt er veelal 'ad hoc' een document met pasfoto's van het echtpaar uitgevaardigd. Een echtpaar kan een religieus huwelijk op een latere datum alsnog laten registreren door het tekenen van een verklaring bij een notaris of een rechtbank. Voor een scheiding van een religieus huwelijk geldt eveneens dat dit niet op papier hoeft te worden vastgelegd. Het is echter mogelijk bij een notaris of een rechtbank een 'verklaring van afstand' uit te vaardigen.

De ontbinding van een wettig huwelijk geldt ook voor een eventueel religieus huwelijk.

²⁶⁵ Er is wel een aantal vrouwelijke presidentiële adviseurs aangesteld. Ook bekleden vrouwen diverse hoge functies binnen de overheid. Zij hebben overigens vaak familiebanden met een lid van de regering.

²⁶⁶ Artikel 300 wetboek van Strafrecht.

²⁶⁷ Zie ook Country Report on Human Rights Practices Iran 2008, US State Department (25 februari 2009).

Kledingvoorschriften en moraliteitscampagne

Van beide seksen wordt weliswaar geëist dat zij zich bescheiden kleden, maar aan vrouwen worden wat dat betreft strengere eisen gesteld dan aan mannen. Bij vrouwen mogen slechts hun gezicht en handen zichtbaar zijn. Tevens mogen zij geen make-up en felle kleuren dragen. Overtreders van de kledingvoorschriften lopen het risico van geldboetes, hechtenis of zelfs geseling. Voorshands blijft het echter veelal bij een berisping en het advies de islamitische voorschriften te volgen.

Eind juli 2007 ging vanwege een eerder in maart 2007 officieel gelanceerd ‘*Program for Social Safety*’ de politie verscherpt optreden tegen vrouwen die hun haar niet volgens de voorschriften goed met een sluier bedekten.²⁶⁸ Ook werd strikter gecontroleerd op te korte broeken, te nauw sluitende kleding, westerse kledingmerken en westerse kapsels. Bij overtredingen gingen politieagenten informeren naar de winkels waar de ‘foute’ kleding was gekocht en naar de kappers die de ‘foute’ kapsels hadden geknipt. Volgens de autoriteiten moedigden de kappers ‘on-islamitisch gedrag’ aan door het aanbieden van westerse haarkapsels, tatoeages en het epilieren van wenkbrauwen van mannen. Ook het gebruik door winkeliers van etalagepoppen zonder hoofddoek en/of met kleding die de lichaamsvormen onthullen, werd verboden. Al dit soort restricties zijn niet vastgelegd in wet- en regelgeving, hetgeen arbitrair optreden van de kant van de autoriteiten in de hand werkt, alsmede zelfcensuur bij de betrokken burgers.

Het aanhalen van de zedelijkheidsteugels in Iran (zoals het correct dragen van de hoofddoek, decent gekleed gaan²⁶⁹, niet al te vrolijke kleuren raken vooral de middenklasse en de bovenlaag in de steden, die meer in aanraking komen met de westerse cultuur en levenswijze. Ook zogenaamde ‘rap’ muziek, erg populair onder de jonge mannelijke bevolking in Teheran, werd vanwege het openhartige karakter van teksten op sociale, politieke en seksuele thema’s als obscene beschouwd en verboden.²⁷⁰ De politie heeft opdracht gekregen in particuliere

²⁶⁸ Nabij ingangen van winkelcentra en andere openbare uitgaansgelegenheden in Teheran werden mobiele controleposten opgezet. Vrouwen die werden opgepakt, werden naar speciale politiebureaus gebracht waar foto’s van hen werden genomen. Tevens kregen zij een elektronisch dossier. Wie meermalen werd opgepakt, moest naar een verplichte heropvoedingscursus, die een paar uur duurde.

²⁶⁹ Het niet decent gekleed gaan wordt aangeduid met de islamitische term ‘tabarroj’, d.w.z. het onthullen van iemands schoonheid en lichaamscontouren aan mannen waarmee men niet verwant is.

²⁷⁰ In het kader van een in 2008 gestarte campagne ‘*to crack down on ‘indecent Western-inspired movements’ such as rappers and satanist*’ werden in mei 2009 in een stad in het zuiden van Iran tijdens een feestje 104 ‘*devil worshippers*’ aangehouden en drugs en alcohol in beslag genomen. In oktober 2009 werden in de stad Orumiyeh twaalf personen aangehouden, ‘*who were engaged in the promotion of satanism through underground music and the production of blasphemous video clips*’, Reuters (25 oktober 2009).

bedrijven, cafés, internet cafés en restaurants na te gaan of de aldaar aanwezige vrouwen in overeenstemming met de islamitische voorschriften gekleed zijn.

Handelingsbekwaamheid

Vrouwen zijn in principe handelingsbekwaam, maar hebben voor het verrichten van bepaalde handelingen de toestemming nodig van hun man, vader of voogd. Dit is het geval bij het eerste huwelijk van een vrouw, het aanvragen van een paspoort, het buitenshuis werken en het reizen naar het buitenland.²⁷¹ Wanneer een vader geen toestemming voor een huwelijk geeft, kan de vrouw zich – indien zij meerderjarig is – tot de notaris of een familierechtbank wenden.

Dienstplicht

Er is geen dienstplicht voor vrouwen, noch kunnen zij dienst nemen als beroepsmilitair voor zover het een gevechtsfunctie betreft.

Reis- en identiteitsdocumenten

Vrouwen kunnen zelf een identiteitsbewijs en een paspoort bezitten. Getrouwde vrouwen kunnen het paspoort zelfstandig aanvragen, maar dienen hierbij de toestemming van echtgenoot, vader of een ander mannelijk familielid te overhandigen. In geval van afwezigheid daarvan kan een rechtbank echter toestemming verlenen om desondanks een paspoort uit te geven. Minderjarige vrouwen kunnen een paspoort krijgen, mits daarvoor toestemming door de vader is gegeven. De *shenasnameh* (identiteitsbewijs) wordt bij aangifte van de geboorte van een kind al uitgegeven.

Mishandeling en (seksueel) geweld

In geval van mishandeling kan in Iran aangifte worden gedaan bij de politie. Het slachtoffer dient zich te vervoegen bij het politiebureau van het eigen district. Officieel kan een vrouw naar de rechter gaan als zij is mishandeld en dient er een strafzaak te worden geopend. Huiselijk geweld is strafbaar. Op basis van de artikelen 367 tot 494 van het wetboek van Strafrecht zou een financiële vergoeding kunnen worden geëist (per gekwetst lichaamsdeel of louter om pure vergelding).

Als een vrouw aangifte doet van huiselijk geweld (iets wat volgens bronnen in de praktijk zelden plaatsvindt), worden er vaak geen straffen uitgedeeld, maar wordt er een compromis door de rechter voorgesteld. Dit compromis is gericht op voortzetting van het huwelijk en kan bijvoorbeeld uit relatietherapie bestaan.

Indien er wel strafvervolgning plaatsvindt, moet er forensisch bewijs zijn van de verwondingen die de vrouw heeft opgelopen. Indien dit bewijs er niet is, zal de

²⁷¹

Een gescheiden vrouw of een weduwe kan echter makkelijker dan een getrouwde vrouw naar het buitenland reizen of kiezen waar zij wil wonen.

rechter geen strafvervolgning instellen. Is het bewijs er wel, dan zal de verdachte op basis van talio (vergelding) worden veroordeeld. Hij zal dan hoogstwaarschijnlijk bloedgeld moeten betalen, afhankelijk van de verwonde lichaamsdelen.

De vrouw kan vervolgens op basis van het vonnis naar een civiele rechter stappen om een echtscheiding aan te vragen. Volgens bronnen komt het steeds vaker voor dat de vrouw geen echtscheiding krijgt. Zo is het geval bekend van een vrouw die, nadat haar man tot drie keer toe een straf was opgelegd vanwege huiselijk geweld, geen echtscheiding kreeg, omdat zij 'al dertien jaar samenleefde' met deze man. Indien de vrouw wel een echtscheiding zou krijgen, verliest zij mogelijk de voogdij over eventuele kinderen. Dit laatste weerhoudt ook vrouwen om daadwerkelijk aangifte tegen huiselijk geweld te doen.

In de regel zoeken vrouwen bescherming bij hun eigen familie, maar vrouwen zijn in principe verplicht te verblijven op de door de echtgenoot aangegeven plaats. Vanuit de overheid is er geen organisatie actief, die geweld tegen vrouwen tegengaat. Wel zouden er volgens bronnen in heel Iran tien (kleine) ngo's zijn, die zich inzetten om geweld tegen vrouwen tegen te gaan. Daarnaast zijn er organisaties die zich impliciet richten op het tegengaan van geweld tegen vrouwen als onderdeel van grotere programma's. Al deze organisaties kunnen echter niet de bescherming bieden die vrouwen in nood nodig kunnen hebben.

Eerwraak komt in Iran voor, met name in het zuiden en zuid-westen van het land, onder andere in Khuzestan. Indien een vader of grootvader in geval van eerwraak zijn (klein)kind doodt, wordt hij niet veroordeeld voor moord.²⁷² Ook mag een echtgenoot zijn vrouw en de betreffende man om het leven brengen, indien hij haar aantreft, terwijl zij gemeenschap heeft met een andere man.

Eén miljoen handtekeningen campagne²⁷³

Op 26 maart 2009 werden in Teheran twaalf vrouwenrechtenactivisten gearresteerd tijdens Nowrooz (Iraans nieuwjaar). Tien van hen zijn lid van de 'One

²⁷² Artikel 220 wetboek van Strafrecht: '*If a father – or his male ancestors – kills his child, he will not be condemned for a murder.*'; artikel 1179 Burgerlijk Wetboek: '*Parents have the right to punish their children within the limits prescribed by law.*'.

²⁷³ De Eén Miljoen Handtekeningen campagne werd in 2006 gevormd om de Iraanse regering onder druk te zetten wetten te hervormen of af te schaffen die vrouwen discrimineren. De campagne wil erop wijzen dat de wetten, heringevoerd na de val van de sjah in 1978, vrouwen behandelen als tweederangsburgers, terwijl zij 60% uitmaken van de jongeren die tot de universiteit worden toegelaten. Het gaat om een informatiecampagne en anderzijds het verzamelen van handtekeningen, tot nog toe circa 200.000. Onder de gewraakte wetten is de echtscheidingswet, die de man het recht geeft te scheiden wanneer hij wil. Als de vrouw wil scheiden, moet zij bewijzen dat haar man zich schuldig maakt aan wangedrag. Andere omstreden regels zijn dat zoons twee keer zover erven als dochters en dat de getuigenis van twee vrouwen gelijk staat aan die van een man. (NRC Handelsblad (21 april 2009)).

Million Signatures Campaign'. Deze tien zijn Delaram Ali, Leila Nazari, Khadijeh Moghaddam, Farkhondeh Ehtesabian, Mahboubeh Karami, Baharah Behravan, Ali Abdi, Amir Rashidi, Mohammad Shourab, Arash Nasiri Eghbali, Soraya Yousefi en Shahla Forouzanfar. Op 2 april 2009 zijn tien van hen vrijgelaten. Mevr. Karami en Mevr. Moghaddam zijn op 7 en 8 april 2009 respectievelijk vrijgelaten.

Nafiseh Azad, lid van de campagne, werd eind januari 2009 op borgtocht (circa 50.000 USD) vrijgelaten na zes dagen te hebben vastgezet. Azad zou destijds handtekeningen hebben verzameld voor de campagne en is nu onder meer aangeklaagd vanwege actions against national security. Alie Eghdamdoust, eveneens lid van de campagne, is gesommeerd de drie jaar gevangenisstraf uit te zitten die ze kreeg opgelegd vanwege haar deelname aan de demonstraties voor vrouwenrechten in Teheran in juni 2006. Kaveh Rezayi, studentenactiviste en lid van de campagne, is op 15 februari 2009 gearresteerd. Vier andere vrouwen (Parvin Ardalan, Jelveh Javaheri, Maryam Hosseinkhah en Nahid Keshavarz) van de campagne wachten nog op een vonnis. De aanklacht tegen hen luidde ook in dit geval 'acting against national security'. Het viertal had artikelen voor websites geschreven, gericht op de verbetering van de wettelijk vastgelegde, achtergestelde positie van vrouwen.

Volgens Amnesty International vallen de Iraanse autoriteiten geregeld voorvechters van vrouwenrechten lastig, intimideren hen en sluiten hen op zonder dat daartoe strafrechtelijk enige aanleiding bestaat. De mensenrechtenorganisatie noemt in het rapport 'Women's rights defenders defy repression' twaalf activisten, elf vrouwen en een man die vastzitten of vervolgd worden omdat zij op vreedzame wijze pleitten voor schrapping van voor vrouwen onderdrukkende en discriminerende wetgeving.²⁷⁴

3.4.7 Minderjarigen²⁷⁵

Algemeen

Kinderen krijgen na geboorte een eigen *shenasnameh*. Ook een paspoort kan onmiddellijk na de geboorte worden aangevraagd. Minderjarigen hebben toestemming van hun vader of voogd nodig om een paspoort te verkrijgen. Leerplicht geldt vanaf vijf tot dertien jaar. De lagere schoolperiode duurt normaliter vijf jaar.

²⁷⁴ Zo zijn in Iran vrouwen uitgesloten van de meeste hoge regeringsfuncties. Ook mogen zij geen rechter zijn en hebben zij niet dezelfde rechten als mannen ten aanzien van trouwen, scheiden, de voogdij over kinderen en erfenissen. Voorts telt de getuigenis van een vrouw voor een rechtbank minder zwaar dan die van een man.

²⁷⁵ Zie ook paragraaf 3.4.7 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

Meerderjarigheid en handelingsbekwaamheid

In Iran zijn kinderen op jongere leeftijd meerderjarig dan dat ze handelingsbekwaam zijn. Volgens artikel 1210 van het Wetboek van Familierecht worden jongens meerderjarig bij het bereiken van een leeftijd van vijftien volle maanden, meisjes bij een leeftijd van negen volle maanden.²⁷⁶ Vanaf deze leeftijden geldt ook de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

Zo is het personen onder de vijftien jaar verboden om te werken (enige uitzonderingen in de wet, zoals landbouw, daargelaten). Niettemin vindt kinderarbeid plaats. Tevens is het pas vanaf achttien jaar toegestaan zelfstandig een financiële transactie te verrichten, tenzij een persoon jonger dan achttien jaar van de rechtbank een verklaring heeft gekregen dat hij/zij daartoe capabel is. In de verslagperiode hebben zich geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot rechten en plichten van minderjarigen.

Opvangmogelijkheden

In Iran bestaat een opvangsysteem voor kinderen die geen ouders meer hebben. Zij worden in eerste instantie opgevangen door familieleden. Minderjarigen die om de een of andere reden niet langer bij familieleden kunnen verblijven, kunnen worden ondergebracht in opvangtehuizen of bij pleeggezinnen.

In Iran zijn ongeveer 475 ‘*family-based foster care centers*’. Dit zijn zowel overheidsinstellingen als ngo’s, die alle onder het Iraanse ministerie van Welzijn vallen. Ruim 21.000 kinderen staan onder de zorg van dit ministerie. Van die 21.000 kinderen zijn ongeveer 11.500 geadopteerd of ondergebracht bij een pleeggezin (*Amin-e Movaghat*). De rest leeft in opvangtehuizen.

Ruim tien jaar geleden zijn de weeshuizen in Iran vervangen door ‘*family-based*’ opvangtehuizen. Deze opvangtehuizen trachten een huiselijke omgeving aan de kinderen te bieden. De 475 opvangtehuizen zijn over heel Iran verspreid, tot aan achtergestelde regio’s en grensgebieden. Om veiligheidsredenen zouden deze tehuizen geen namen of uithangborden hebben. De juridische voogdij over minderjarigen in opvangtehuizen ligt bij de *State Welfare Organization/Foster Care Department* van het ministerie van Welzijn.

De kinderen leven in de ‘*family-based*’ opvangtehuizen samen als een familie. Daarnaast gaan ze naar school. Mocht een kind om wat voor reden niet naar school gaan, dan wordt er gezorgd voor vakonderwijs waar het kind andere vaardigheden leert. Vanaf vijftien jaar zijn alle kinderen verplicht om naast school ook deel te nemen aan vakonderwijs of buitenschoolse activiteiten. Deelname hieraan vindt plaats op basis van de interesses en talenten van het kind. De onderwijsinstellingen zijn geen onderdeel van de opvangtehuizen.

²⁷⁶

De leeftijd op de *shenasnameh* en in het paspoort is gerekend in zonnejaren.

De kwaliteit van deze opvangtehuizen is naar lokale maatstaven acceptabel. Een opvangtehuis biedt officieel aan maximaal twintig kinderen onderdak, maar er zijn gevallen bekend van grotere opvangtehuizen. Voor kinderen tussen 0 – 6 jaar zijn er aparte opvangtehuizen.

Sociale hulpverleners, psychologen en opvoedingsdeskundigen/pedagogen bezoeken een opvangtehuis driemaal daags. Alle kinderen hebben een zorgverzekering.

Vanuit het ministerie van Welzijn worden de opvangtehuizen regelmatig door experts bezocht om te bekijken of de huizen aan de noodzakelijke criteria voldoen. Hierbij wordt gekeken naar de kwaliteit en staat van het gebouw, de hygiëne, het aantal kinderen en het welzijn van de kinderen.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Migratie naar Iran

Mensen uit Bangladesh, Afghanistan en Pakistan proberen regelmatig illegaal de grens met Iran over te steken, ofwel met het doel zich daar te vestigen of, in de meeste gevallen om door te reizen naar omliggende Arabische staten (smokkelactiviteiten spelen hierbij een grote rol). De meest gebruikte overgangsplaatsen zijn gelegen in de provincie Sistan va Baluchstan en rond de Golf van Oman. Als ze bij de grens worden opgepakt, worden ze in speciale kampen ondergebracht in afwachting van hun terugkeer naar het land van herkomst. In sommige gevallen worden ze voor de rechter gedaagd en krijgen een boete opgelegd.

Migratie uit Iran

Vanwege sociaal-economische redenen (onder andere hoge werkloosheid) en de slechte economische vooruitzichten is de wens Iran te verlaten groot, zeker onder jongeren. De meeste Iraniërs die Iran verlaten hebben, bevinden zich in de Verenigde Staten, Canada, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, de Verenigde Arabische Emiraten en Zweden.

Mensenhandel

Iran is land van oorsprong, doorgangland en land van bestemming voor vrouwen die verhandeld worden vanwege commerciële seksuele exploitatie en onvrijwillige dienstbaarheid.²⁷⁷ Iraanse vrouwen worden binnenlands verhandeld voor gedwongen prostitutie en gedwongen huwelijken onder andere om schulden af te lossen. Kinderen worden binnenlands en uit Afghanistan verhandeld voor gedwongen huwelijken, commerciële seksuele exploitatie, en onvrijwillige dienstbaarheid als bedelaars en arbeider. Iraanse vrouwen en meisjes zouden ook verhandeld worden naar Pakistan, Turkije, Qatar, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk voor commerciële seksuele exploitatie. De Iraanse regering voldoet in onvoldoende mate aan de minimum standaarden tot het beëindigen van mensenhandel.²⁷⁸ Ook doet zij geen daadwerkelijke inspanningen daartoe. Eerder worden slachtoffers van mensenhandel op grond van overtreding van zedelijkheidswetgeving vervolgd en in sommige gevallen geëxecuteerd. Bestrafing van mensenhandelaren en het voorkomen van mensenhandel vinden onvoldoende plaats.²⁷⁹

²⁷⁷ 2009 Trafficking in Persons Report – Iran, U.S. Department of State (Washington, 16 juni 2009).

²⁷⁸ Ibidem.

²⁷⁹ 2009 Trafficking in Persons Report – Iran, U.S. Department of State (Washington, 16 juni 2009).

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

In Iran zijn diverse internationale (hulp)organisaties actief, waaronder de *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR), *United Nations Development Programme* (UNDP), *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC), *United Nations Children's Fund* (UNICEF), *United Nations World Food Programme* (WFP), het *Internationale Comité van het Rode Kruis* (ICRC), *Médecins Sans Frontières*, *Médecins du Monde* en *International Organization for Migration* (IOM).

De activiteiten van UNHCR in Iran richten zich op de opvang en gefaciliteerde terugkeer naar Afghanistan en Irak van personen die eerder uit die landen zijn gevlucht.

Afghaanse vluchtelingen

Van de ongeveer 1 miljoen geregistreerde Afghaanse vluchtelingen (*Panahandegan*) in Iran, die onder het mandaat van UNHCR vallen, verblijft het merendeel in stedelijke gebieden. Slechts 25.000 Afghaanse vluchtelingen verblijven in een aantal kampen in Iran onder toezicht van het onder het ministerie van Binnenlandse Zaken vallende *Bureau for Aliens and Foreign Immigration Affairs* (BAFIA). Naast deze geregistreerde vluchtelingen bevinden zich nog circa 1,5 miljoen niet-geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran ('*illegalen*' volgens de Iraanse autoriteiten). Veel Afghaanse vluchtelingen zijn de facto geïntegreerd in de Iraanse samenleving en leveren een aanzienlijke bijdrage in verschillende sectoren van de Iraanse economie.

Birth registration paper

Kinderen van vluchtelingen die voor 2001 naar Iran zijn gevlucht, worden sinds begin 2009 bij hun geboorte geregistreerd. Dit gebeurde voorheen pas op de leeftijd van vijf jaar. Het betreft hier nog geen officieel geboortecertificaat, maar een '*birth registration paper*', dat ook door lokale ziekenhuizen en artsen kan worden afgegeven. UNHCR blijft er naar streven om kinderen van vluchtelingen ook van een officieel geboortecertificaat te voorzien, aangezien dit belangrijke juridische gevolgen heeft. Hetzelfde geldt voor de afgifte van overlijdensakten.

Herregistratie Afghaanse vluchtelingen

In 2008 begon de Iraanse regering met het herregistreren van alle Afghaanse vluchtelingen in Iran ('*Amayesh III*'). Dit project is inmiddels afgerond. Het aantal geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran onder '*Amayesh III*' bedraagt thans 935.512 personen.

De geregistreerde Afghaanse vluchtelingen krijgen een verblijfsvergunning ('*Amayesh*') voor zes maanden, die iedere zes maanden moet worden verlengd.

UNHCR pleit ervoor de geldigheid van de verblijfsvergunning te verlengen naar een jaar (net zoals het geval is met betrekking tot Iraakse vluchtelingen).

De verblijfskaarten zijn niet gratis. Om een kaart te krijgen moet de vluchteling een bewijs van betaling van de gemeentelijke belasting overleggen. De hoogte van dit bedrag verschilt per gemeente. BAFIA heeft categorieën ingesteld van vluchtelingen die niet hoeven te betalen (zoals kwetsbare en arme vluchtelingen).

BAFIA is inmiddels bezig met het uitdelen van *Amayesh IV* kaarten. De startdatum van deze kaarten is de printdatum. Het gebeurt vaak dat er al twee maanden zijn verlopen, wanneer de vluchteling de verblijfskaart in bezit krijgt. Mocht een vluchteling door omstandigheden een verblijfskaart hebben gemist, dan is het niet meer mogelijk om een verblijfs- of werkvergunning in Iran te krijgen. Er zijn de laatste jaren gevallen bekend van vluchtelingen die het is gelukt zich (nieuw) te laten registreren, iets wat eigenlijk tegen de Iraanse regelgeving in gaat.

Werkvergunningen

Sinds januari 2009 worden voor het eerst werkvergunningen aan vluchtelingen in Iran afgegeven. Alle mannen tussen de 18 en 60 jaar, die geen mentale of fysieke handicap hebben, kunnen nu aanspraak maken op een werkvergunning. Het gaat hierbij wel om een vergunning voor het uitoefenen van een beperkte selectie van beroepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Met zo'n werkvergunning hebben vluchtelingen recht op dezelfde diensten van de overheid die gelden voor Iraniërs. Het tarief van de werkvergunning is relatief hoog (5.000.000 Rials), maar het nettoloon van een Afghaanse vluchteling met werkvergunning zou meer dan het dubbele bedragen van wat hij voorheen verdiende. Er is een oplage van 300.000 vergunningen. Hoeveel hiervan zijn afgegeven is echter niet bekend. Het is voorsnóg niet mogelijk voor vrouwen om een werkvergunning te krijgen.

Werkgevers worden door inspecteurs van het ministerie van Arbeid gecontroleerd op de werkvergunningen van hun werknemers. Indien er zonder werkvergunning wordt gewerkt, krijgen de werknemers hoge boetes en bij de derde opeenvolgende keer dat zij niet aan de eisen van de controle voldoen, kan een gevangenisstraf worden opgelegd.

'No go area's (nga's)

Sinds 2007 hebben de autoriteiten 24 'no go area's' (nga's) voor vluchtelingen ingesteld. Inmiddels is meer dan de helft van de oppervlakte van Iran een nga. De nga's worden vooral in de grensgebieden ingesteld als veiligheidsmaatregel tegen drugssmokkel en criminaliteit. In het grensgebied met Afghanistan worden daarnaast ook muren en grachten aangelegd om de smokkel tegen te gaan. Dit zorgt er dan in de praktijk weer voor dat Afghaanse vluchtelingen in geval van crisis niet gemakkelijk de grens meer over kunnen. Vluchtelingen in een nga

krijgen vaak de keuze tussen vestiging elders of vrijwillige terugkeer naar Afghanistan onder toezicht van UNHCR.

Iraakse vluchtelingen

Iraakse vluchtelingen in Iran, waarvan er 43.916 zijn geregistreerd, hebben een betere positie dan Afghaanse vluchtelingen. In tegenstelling tot Afghaanse vluchtelingen kunnen Iraakse vluchtelingen zonder voorafgaande toestemming van BAFIA toegang krijgen tot medische voorzieningen. Daarnaast krijgen Iraakse vluchtelingen een verblijfsvergunning voor een jaar, in plaats van zes maanden voor Afghaanse vluchtelingen. Hoewel de vrijwillige terugkeer naar Irak de laatste tijd wel iets is toegenomen, blijft dit gezien de veiligheidssituatie in dat land relatief laag.

Overige vluchtelingen

Volgens opgave van de Iraanse autoriteiten zouden nog zo'n 30.000 vluchtelingen van diverse andere nationaliteiten (waaronder Tadjieken, Bosniërs, Azeri, Eritreërs, Somaliërs, Bengalezen en Pakistani) in Iran verblijven. UNHCR heeft geen toegang tot hen en beschikt niet over verdere informatie.

Terugkeer naar Iran van uitgeprocedeerde Iraanse asielzoekers

UNHCR neemt geen positie in met betrekking tot gedwongen terugkeer van uitgeprocedeerde afgewezen Iraanse asielzoekers.

Literatuurlijst

Bij de totstandkoming van dit ambtsbericht zijn onder meer de onderstaande openbare bronnen geraadpleegd:

Agence France-Presse (AFP)

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)

Amnesty International

- [Amnesty International Report 2009 – Iran](#) (Index: POL 10/002/2009)
- [Amnesty International Report 2008 – Iran](#)

- [Iran: Election contested, repression compounded](#) (10 december 2009)
- [Human rights violations persist in Iran 30 years after Islamic Revolution](#) (9 februari 2009)

- [Iran: Alarming spike in executions since disputed presidential election](#) (7 augustus 2009)
- [Amnesty International's death penalty statistics 2008 – Case studies](#) (24 maart 2009) (ACT 50/006/2009)
- [Cruel, discriminatory, unfair and degrading – the death penalty in 2008](#) (23 maart 2009)
- [Death sentences and executions in 2008](#) (ACT 50/003/2009)
- [Ashraf Kalhori, Iran, Khayrieh, and others – death penalty/stoning](#) (29 mei 2009) (MDE 13/050/2009); (24 februari 2009) (MDE 13/015/2009); (13 februari 2009) (MDE 13/014/2009)

- [Deaths in custody in Iran highlight prison authorities' disregard for life](#) (20 maart 2009)
- [Iran: Deaths in custody highlight utter disregard for life by prison authorities](#) (20 maart 2009)

- [Challenging Repression – Human Rights Defenders in the Middle East and North Africa – 2008](#) (11 maart 2009) (Index: MDE 01/001/2009)

- [Trial of seven Baha'i religious minority members delayed in Iran](#) (14 juli 2009)
- [Iran: Government must stop executions of 14 men](#) (13 juli 2009)
- [Seven religious minority members face execution in Iran](#) (1, 3 en 10 juli 2009)
- [Haleh Houshmandi-Salehi, Farham Masoumi \(Baha'i community\) – Arbitrary arrests/prisoners of conscience](#) (27 maart 2009) (MDE 13/023/2009)

- Iran: Open Tehran trial to international observers, Amnesty International challenges (11 augustus 2009)
- Over 100 Iranians face grossly unfair trials (4 augustus 2009)
- Document – Iran: Shadi Sadr free on bail (30 juli 2009) (MDE 13/080/2009)
- Protesters’ rights trampled in Iran – Call for the human rights of the people of Iran to be respected (28 juli 2009)
- Iran: Joint statement by Shirin Ebadi and Irene Khan (28 juli 2009)
- Iran: Hundreds of detainees at risk of torture and other ill-treatment: list of detainees (13 juli 2009)
- Lawyers’ whereabouts unknown after arrest (10 juli 2009) (MDE:13/071/2009)
- Disappeared journalist at risk of torture (6 juli 2009) (MDE 13/067/2009)
- Iranian lawyer still risks prosecution (2 juli 2009) (MDE 13/065/2009)
- Iran: Detained political leaders at risk of torture, possibly to force ‘confessions’ (29 juni 2009)
- Iran: Journalists detained as news restrictions tighten (26 juni 2009)
- Arbitrary arrest/fear of torture – Esmail Alavi, Mohammad Reza Junaydi, Bahram Mohammadi Far, and others (26 juni 2009) (MDE 13/063/2009)
- Arbitrary arrest/fear of torture – Mahsa Amrabad, Abdolreza Tajik, and others (24 juni 2009) (MDE 13/062/2009)
- Iran – Demonstrators against announcement of re-election of President Mahmoud Ahmedinejad - Fear of excessive use of force/torture (23 juni 2009) (MDE 13/061/2009); (15 juni 2009) (MDE 13/056/2009)
- Iran must recognize the right to peaceful protest – Call on the Iranian authorities to protect the right of demonstrators (23 juni 2009)
- Iran: Stop using Basij militia to police demonstrations (22 juni 2009)
- Iran: Khamenei’s speech gives legitimacy to police brutality (19 juni 2009)
- Iran’s Supreme Leader condones violent police crackdown on protesters (19 juni 2009)
- Opposition leaders detained in Iran (19 juni 2009)
- Iran: Abdolfattah Soltani, lawyer, human rights defender – Arbitrary arrest/prisoner of conscience (19 juni 2009) (MDE 13/059/2009)
- Iranian authorities must respect and nurture debate (18 juni 2009)
- Iran: Mohammad Ali Abtahi, 51, and others political leaders – arbitrary arrest/fear of torture/prisoners of conscience (18 juni 2009) (MDE 13/058/2009)
- Arrests and killings rise as election protests grip Iran (17 juni 2009)
- Iran: Leyla Farzadi, doctor, Jalil Sharbiyanlou, surgeon, and others – fear of torture or ill-treatment/possible prisoners of conscience/arbitrary arrest (16 juni 2009) (MDE 13/057/2009)
- Violence against demonstrators marks new presidential term in Iran (15 juni 2009)

- Iran: Election amid repression of dissent and unrest (9 juni 2009) (MDE 13/053/2009)
- Iran's presidential election amid unrest and ongoing human rights violations (5 juni 2009)
- Iran: Ensure free presidential election (15 mei 2009) (MDE 13/046/2009)
- The Martin Ennals Award 2009 goes to Human Rights Defender (i.c. Emad Baghi) from Iran (20 mei 2009)
- Ayatollah Sayed Hossein Kazemeyni Boroujerdi, Shi'a cleric (19 mei 2009) (MDE 13/047/2009)
- Roxana Saberi releaseds from jail in Iran (12 mei 2009)
- Iran: Mehdi Mazroui, alleged juvenile offender – fear of imminent execution (3 juni 2009) (MDE 13/052/2009)
- Naser Qasemi, Mohammad Reza Haddadi, alleged juvenile offenders (28 mei 2009) (MDE 13/049/2009)
- Delara Darabi commemorated at actions against the death penalty in Iran (8 mei 2009)
- Iran: Amnesty head condemns executions at Delara Darabi 'Flowers' protest (6 mei 2009)
- Delara Darabi, aged 22, juvenile offender – fear of imminent execution (5 mei 2009) (MDE 13/042/2009)
- Mohammad Ali Navid Khamami – fear of imminent execution (5 mei 2009) (MDE 13/041/2009)
- Iran: Stop Wednesday's execution of two juvenile offenders (5 mei 2009)
- Delara Darabi executed in Iran (1 mei 2009)
- Iran: Outrage at execution of Delara Darabi (1 mei 2009)
- Yunes Aghayan – risk of imminent execution (27 april 2009) (MDE 13/038/2009)
- Abumoslem Sohrabi, aged 24, juvenile offender – fear of imminent execution (27 maart 2009) (MDE 13/025/2009)
- Abbas Hosseini, Afghan national, aged 24, juvenile offender (5 maart 2009) (MDE 13/018/2009)
- Bahman Salimian, aged 27, juvenile offender- death penalty (6 februari 2009) (MDE 13/011/2009)
- Iran: Prisoners of conscience: Hossein Akbari, Abdollah Vatanhkhah, Abol Hassan Dar ol-Shafa'ie, Aziz Yari (all members of the Metal Workers and Mechanics Union) (10 juni 2009) (MDE 13/055/2009)
- Jafar Azimzadeh (Union of Free Workers of Iran), Said Youzi (Establishment of Free Workers Organizations), Kaveh Mozaffari (journalist and student),

- Gholamreza Khani (Tehran and Suburbs Vahed Bus Company, Mehdi Farahani Shandiz (retired teacher) – prisoners of conscience/fear of torture or ill-treatment (10 juni 2009) (MDE 13/054/2009)
- Iran: Said Youzi (m), trade unionist; Jafar Azim Zadeh, trade unionist – Prisoners of conscience/ fear of torture or ill-treatment (19 juni 2009) (MDE 13/060/2009)
 - Time to end the repression of Iran’s trade unions (1 mei 2009)
 - Iran: End repression of independent trade unions (30 april 2009) (MDE 13/040/2009)
 - Ali Nejati, Jalil Ahmadi, Fereydoun Nikufar, Qorban Alipour, Mohammad Haydari Mehr – trade unionists (24 april 2009) (MDE 13/037/2009)
 - Maryam Malek – prisoner of conscience (18 mei 2009) (MDE 13/043/2009)
 - Khadijeh Moghaddam, Mahboubeh Karami (One Million Signatures Campaign/Mothers for Peace) – prisoners of conscience (2 en 24 april 2009) (MDE 13/026/2009; MDE 13/036/2009)
 - Delaram Ali, Leila Nazari, Khadijeh Moghaddam, Farkhondeh Ehtesabian, Mahboubeh Karami, Baharah Behravan, Ali Abdi, Amir Rashidi, Mohammad Shourab, Arash Nasiri Eghbali, Soraya Yousefi, Shahla Forouzanfar (One Million Signatures Campaign/Mothers for Peace – Arbitrary arrest/prisoners of conscience (27 maart 2009 (MDE 13/024/2009)
 - Maryam Rostampour, Marzieh Amirizadeh Esmaeilabad – Iranian christians – prisoners of conscience – medical concern (8 april 2009) (MDE 13/030/2009)
 - Iranian security forces use tear gas against demonstrators marking 18 Tir anniversary (9 en 10 juli 2009)
 - Iranian government must allow peaceful commemorations of 18 Tir events (9 juli 2009)
 - Abbas Hakimzadeh, Mehdi Mashayekhi, Nariman Mostafavi, Ahmad Qasaban, Yasser Torkman (Office for the Consolidation of Unity/Amir Kabir University Islamic Students Association (ISA) – Enforced disappearance/fear of torture/ill-treatment (3 april 2009) (MDE 13/029/2009)
 - Sanaz Allahyari, Nasim Roshana’I, Maryam Sheikh, Amir Hossein Mohammadi-Far, Mohammad Pour Abdollah – Fear of torture and other ill-treatment (1 april 2009) (MDE 13/028/2009)
 - Students in Iran face repression and arrest (18 maart 2009)
 - Esmail Salmanpour, Majid Tavakkoli, Hossein Torkashvand, Koroush Daneshyar (Amir Kabir University’s Islamic Students Association (ISA) (11 maart 2009) (MDE 13/020/2009)
 - Document – Iran: Demand Judiciary halts stoning: Sakineh Mohammadi (7 augustus 2009) (MDE 13/082/2009)

- Majid Movahedi, aged 27 – Fear of torture/medical concern: sentence to be blinded in both eyes with acid (13 maart 2009) (MDE 13/021/2009)
- Kurdish women’s rights activist released in Iran (27 februari 2009)
- Iran: End discrimination against the Kurdish minority (30 juli 2008)

Associated Press (AP)

Bahá’í World News Service

- Human rights in Iran and Egypt – Iran update (22 juli 2009)

BBC News

CIA

- World Factbook Iran, versie van 24 juli 2009 (www.cia.gov)

Congressional Research Service (CRS)

- CRS Report for Congress – Iran: U.S. concerns and policy responses (24 november 2008)

Deutsche Presse Agentur (DPA)

Economist Intelligence Unit

- Country Reports Iran, juli 2008- september 2009
- Country Profile 2007 Iran

Europa World Year Book

- Europa World Online: Iran Country Profile (juli 2009)

Fédération internationale des Ligues de Droits de l’Homme (www.fidh.org)

Le Figaro

Financieel Dagblad

Foreign and Commonwealth Office (FCO), United Kingdom

- Human Rights Annual Report 2008 (Londen, 26 maart 2009)
- Country Profile: the Islamic Republic of Iran (Londen, 19 maart 2009)
- Iran travel advice (Londen, 30 juli 2009)

Freedom House

- Freedom in the world – Iran (Washington, 16 juli 2009)

- Freedom on the net – Iran (Washington, 1 april 2009)
- Freedom of association under threat – Iran (21 november 2008)
- Freedom of the press – Iran (Washington, 2008)

Global Insight – Country Intelligence – Analysis

- Iran: Iran's Revolutionary Guards targeted in major suicide attack (19 oktober 2009)
- Iran: Iran plans legal action against opposition figure (14 oktober 2009)
- Iran: Loyalists form core of Iranian president's cabinet nominees (20 augustus 2009)
- Iran: New Judiciary Chief appointed in Iran (18 augustus 2009)
- Iran: Iran's embattled president sworn in, colossal challenges ahead (5 augustus 2009)
- Iran: Supreme Leader endorses president amid mass trials and 'confessions' in Iran (3 augustus 2009)
- Iran: Iranian police break up mourning protesters (31 juli 2009)
- Iran: Iran's weakened president faces harshest warning yet from conservatives (29 juli 2009)
- Iran: Iran's president dismisses vice-president and Intelligence minister; Culture minister resigns (27 juli 2009)
- Iran: Iran's president defends vice presidential choice amid growing criticism (23 juli 2009)
- Iran: Iran hangs Baluch rebels (14 juli 2009)
- Iran: Iranian government issues security warning ahead of anniversary of student protests (9 juli 2009)
- Iran: World powers unite on Iran at G8 Summit (9 juli 2009)
- Iran: Opposition candidate vows protests will continue in Iran (8 juli 2009)
- Iran – Europe: EU considers joint action on Iran as relations deteriorate (2 juli 2009)
- Iran: Election 2009: Fraud ruled out in Iran, Ahmedinejad's victory confirmed (30 juni 2009)
- Iran: Iran's post-election upheaval: a challenge to legitimacy (25 juni 2009)
- Iran – world: World powers react firmly to state violence in Iran (24 juni 2009)
- Iran: Widespread Iranian protests have minimal impact on economic activity (22 juni 2009)
- Iran: Election 2009: Iran crisis turns bloody as protests defy Supreme Leader (22 juni 2009)
- Iran: Following more election protests, Iran awaits Supreme Leader's Friday prayer address (19 juni 2009)
- Iran: Election 2009: Day of mourning called by opposition leader as protests mount in Iran (18 juni 2009)

- [Iran: Opposing camps hold mass rallies in Iran as protests continue](#) (17 juni 2009)
- [Iran: Iranian opposition stages mass rally, first casualties reported](#) (16 juni 2009)
- [Iran: Election 2009: Violence rages in Iran over disputed presidential contest](#) (15 juni 2009)
- [Iran: Election 2009: Anticipation mounts as polling begins in Iran](#) (12 juni 2009)
- [Iran: Election 2009: Fervours builds in Iran ahead of presidential poll](#) (9 juni 2009)
- [Iran: Daunting challenges lie in wait for victor as Iran votes](#) (3 juni 2009)
- [Iran: Election 2009: Iranian MP's declare support for presidential candidates along reformist/conservative lines](#) (28 mei 2009)
- [Iran: Election 2009: Voter turnout in focus in Iranian presidential contest](#) (22 mei 2009)
- [Iran: Election 2009: Top candidates in Iranian presidential race approved by conservative watchdog](#) (20 mei 2009)
- [Iran: Election 2009: Iranian presidential hopeful finalises candidacy, vows to find missing oil funds](#) (8 mei 2009)
- [Iran: Iran's Supreme Leader in rare public rebuke of conservative president](#) (5 mei 2009)
- [Iran: Election 2009: Five-day registration for presidential candidates opens in Iran](#) (5 mei 2009)
- [Iran: Kurdish fighters clash with security forces in Iran, death toll rises](#) (4 mei 2009)
- [Iran: Iran's Khatami backs Mousavi's presidential bid, conservative confirms candidacy](#) (30 april 2009)
- [Iran: Election 2009: Reformists vow to stay in Iran's presidential race, president yet to confirm candidacy](#) (29 april 2009)
- [Iran: Iranian conservatives rally behind president ahead of expected election bid](#) (27 april 2009)
- [Iran: Election 2009: Conservative candidate enters Iranian presidential race, hopes to build 'coalition' government](#) (23 april 2009)
- [Iran: Khatami confirms withdrawal from Iran's presidential race](#) (17 maart 2009)
- [Iran: Top Iranian reformist presidential candidate to withdraw](#) (16 maart 2009)
- [Iran: Iranian ex-premier announces presidency candidacy](#) (11 maart 2009)
- [Iran: Election 2009: Iran's top conservatives not yet in agreement with president on possible candidacy](#) (18 februari 2009)
- [Iran: Election 2009: Popular reformist leader enters Iranian presidential race](#) (9 februari 2009)
- [Iran tightens website restrictions, clamps down on dissidents](#) (4 februari 2009)

- [Iran: Election 2009: Aide reveals Iran's president to stand for second term](#) (29 januari 2009)
- [Iran: Health concerns prompt speculation over presidential bid in Iran](#) (26 januari 2009)
- [Iran: Election 2009: Top Iranian reformist leader confirms either he or ex-PM will run for president](#) (14 januari 2009)
- [Iran: Guardians Council rejects requirements for Iranian presidential candidates](#) (11 december 2008)
- [Iran: Mayor of Tehran moves to join Iran's presidential race](#) (25 november 2008)
- [Iran: Parliament restricts criteria for Iranian presidential candidates](#) (11 november 2008)
- [Iran: Iranian president weakened as parliament dismisses Interior Minister](#) (5 november 2008)
- [Iran: Impeachment proceedings move forward for Iran's embattled Interior Minister](#) (31 oktober 2008)
- [Iran: Conservative Speaker of Iranian parliament will not enter presidential race](#) (22 oktober 2008)
- [Iran: Iran's parliament mulling impeachment over Interior Minister scandal](#) (17 oktober 2008)
- [Iran: Reformist candidate announces bid for presidency](#) (13 oktober 2008)
- [Iran: Parliament approves three new Iranian ministers](#) (6 augustus 2008)

GlobalSecurity.org

- [Niruyeh Moghavemat Basij – Mobilisation Resistance Force](#) (30 juli 2009)
- [Mahmoud Ahmadinejad](#) (30 juli 2009)
- [Grand Ayatollah Ali Khamenei](#) (30 juli 2009)
- [Valy-e-Faqih \(Supreme Spiritual Leader\)](#) (30 juli 2009)

The Guardian

Home Office

- [Country of Origin Information Report – Iran](#) (Londen, 21 april 2009)

Human Rights Watch

- [World Report 2009 – Iran](#) (14 januari 2009)
- [Iran: Events of 2008](#)
- [Iran: Freedom of expression and association in the Kurdish regions](#) (januari 2009)
- [The last holdouts – Ending the juvenile death penalty in Iran, Saudi Arabia, Sudan, Pakistan and Yemen](#) (september 2008)

- Iran: Rights crisis escalates – Faces and cases from Ahmadinejad’s crackdown (september 2008)
- ‘You can detain anyone for anything’ – Iran’s broadening clampdown on independent activism (januari 2008)

- Iran: Stop arresting, intimidating rights lawyers – trying to end representation of detainees, contact with media (26 juli 2009)
- Iran: Stop ‘framing’ government critics – Iranian authorities are coercing detained supporters of reform presidential candidates to implicate leading reformists in illegal acts (21 juli 2009)
- Iran: Halt moves to curtail lawyers – arrests of human rights defenders underscore threat (16 juli 2009)
- Iran: Detainees describe beatings, pressure to confess – new accounts of mistreatment in crackdown (8 juli 2009)
- G8: Press Iran on rights, free expression – leaders should make clear that Iranian authorities cannot shift blame for abuses (6 juli 2009)
- Iran: Release disabled reformist – Saeed Hajjarian’s newspaper exposed ministries’ ties to killings (1 juli 2009)
- Iran: Night raids terrorize civilians – security forces wreck homes, destroy property to stop protest chants; news access curtailed (26 juni 2009)
- Iran: Violent crackdown on protesters widens – security forces kill indiscriminately, prepare false charges; notoriously abusive prosecutor in charge of investigation (23 juni 2009)
- Iran: Halt the crackdown- end violent attacks on protesters, arrests of critics (19 juni 2009)
- Iran: Investigate protester deaths: halt use of excessive force to quell largely nonviolent marches (18 juni 2009)
- Iran: End violence against peaceful protests – security forces shoot and kill protesters in Tehran and Shiraz (15 juni 2009)

- Iran: Political prisoner’ life in danger – free 1999 student protester Behrooz Javid-Tehrani (23 mei 2009)
- Iran: Iranian rights defender receives Martin Ennals Award – Emad Baghi is an advocate for prisoners’ rights and ending juvenile executions (20 mei 2009)
- Iran: Free Baha’i leaders – on anniversary of detention, reports of new charges (14 mei 2009)
- Iran: Stop imminent juvenile offender executions – executions of Amir Khalegi and Safar Angooti scheduled for May 6 (5 mei 2009)
- Iran: Secret execution of juvenile offender – authorities failed to notify Delara Darabi’s lawyer or family (1 mei 2009)
- Iran: Journalist’s conviction tainted by secrecy – authorities denied Roxana Saberi basic fair trial elements (20 april 2009)

- Iran: Investigate death of political prisoner – evidence points to medical neglect, possible beatings by guards (19 maart 2009)
- Iran: Illegal detention of Iranian-American journalist – despite assurances of prompt release, Roxana Saberi remains in detention, without charge (13 maart 2009)
- Iran: Release students detained for peaceful protests – renewed crackdown on campus activism (27 februari 2009)
- Iran: Four journalists sentenced to prisons, floggings – four years after arrests, no public investigation of abuse allegations (10 februari 2009)
- Mohammad Sadegh Kaboudvand awarded Hellman/Hammett Grant – award for persecuted writers given to imprisoned Iranian (21 januari 2009)
- Iran: Acquit HIV/AIDS doctors prosecuted in unfair trial (13 januari 2009)
- Iran: End repression in Kurdish areas – peaceful dissidents jailed, books and publications banned (9 januari 2009)
- Iran: Threats to Nobel Laureate escalate – government denunciations of Shirin Ebadi encouraging mob violence (2 januari 2009)
- Iran: End persecution of Nobel Laureate – documents unlawfully seized at rights activist Shirin Ebadi’s office ((30 december 2009)
- Iran: Free AIDS doctors – Alaei brothers held for 6 months on illegitimate charges (22 december 2008)
- Iran: Reverse closure of Nobel Laureate’s rights group – raid may herald broader attack on human rights defenders (21 december 2008)’
- Iran hangs seventh juvenile offender this year (4 november 2008)
- Iran: Attacks escalate against women’s rights activists (29 oktober 2009)
- Iran: Move to end juvenile executions – legislature should follow with legal ban (20 oktober 2008)
- UN urged to ban executions of juvenile offenders – groups from 82 countries seek urgent reforms (14 oktober 2008)
- UN: Hold Ahmadinejad accountable for Iran rights crisis – executions increase almost 300 percent, persecution of rights defenders intensifies (17 september 2008)
- UN: Five countries responsible for all executions of juvenile offenders since 2005 – Iran, Saudi Arabia, Sudan, Pakistan, and Yemen executed 32 crimes committed as children (7 september 2008)
- Iran: Executions of juvenile offender rising – Iran executes sixth juvenile offender this year, 26th since 2005 (25 augustus 2008)
- Iran: End executions of juvenile offenders – 29 adults and two juvenile offenders hanged (28 juli 2008)
- Iran: Release detained HIV/AIDS experts – arrested physicians have not been charged, whereabouts unknown (20 juli 2008)
- Iran: Spare four youths from execution – enforce international prohibition on death penalty for juvenile offenders (6 juli 2008)

International Herald Tribune

International Federation for Human Rights

- Observatory for the protection of human rights defenders annual report 2009 – Iran (18 juni 2009)

Minority Rights Group International

- State of the world's minorities and indigenous peoples 2009 – Iran (Londen, 16 juli 2009)

Le Monde

NRC Handelsblad

Oxford Analytica

- Iran: Rhetoric and inertia in store under Ahmadi-Nejad (21 augustus 2009)
- Iran: Drugs problem requires international cooperation (22 juli 2009)
- Iran: 'Stolen' election shifts balance of power (8 juli 2009)
- Iran/Middle East: Arab reactions reflect Iran divide (7 juli 2009)
- Iran/US: Obama rhetoric can boost engagement strategy (3 juli 2009)
- Iran: Hardline alliance damaging Khamenei standing (25 juni 2009)
- Iran: New media technologies dominate protests coverage (24 juni 2009)
- Iran: Prolonged crisis could herald severe repression (22 juni 2009)
- Iran: Implausible landslide points to massive fraud (15 juni 2009)
- Iran: Moussavi presents centrist alternative (29 mei 2009)
- Iran: Khatami candidacy invigorates democracy (11 februari 2009)
- Iran: Ahmadi-Nejad plots radical reforms (29 januari 2009)
- Iran: IRGC electioneering to boost Ahmadi-Nejad (4 december 2008)
- Prospects 2009: Iran faces economic crisis (14 november 2008)
- Iran: IRGC reorganisation increases resilience (4 november 2008)
- Iran: Ahmadi-Nejad economic policies stir opposition (27 oktober 2008)
- Iran: Conservatives divided over presidential candidate (28 augustus 2008)
- Iran: Reformists could win presidential election (23 juli 2008)
- Iran: Fragmented opposition poses little threat (12 mei 2008)

The Punishments of Crimes of the Armed Forces Act or the Military Penal Code (Official Gazette No. 17168 dated 12/11/1383 (31 January 2004), approved by the Parliament on 30.12.2003, ratified by the Guardian Council on 15.01.2004)

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL)

RAND National Defense Research Institute

- The Mujahedin-e Khalq in Iraq – a policy conundrum (2009)

Reformatorisch Dagblad

Reporters sans Frontières (www.rsf.org)

- World report 2009 – Iran (Parijs, 1 mei 2009)
- Internet enemies (Parijs, 12 maart 2009)
- Worldwide Press Freedom Index 2008 (Parijs, 22 oktober 2008)
- 2008 Annual Report (Parijs, 13 februari 2008)

Reuters

The Independent

The New York Times

Times Online

Trouw

United Nations

- General Assembly – Report of the Secretary-General on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, A/63/459 (1 oktober 2009)

UNHCR

- Refworld (www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld)-
- UNHCR Annual Report shows 42 million people uprooted worldwide (16 juni 2009)
- Stitching up a new life: Afghan refugees learn to support themselves in Iran (12 juni 2009)
- Iran encourages more international ngo's to come and help refugees (8 mei 2009)
- Islamic Republic of Iran – Country Operations Profile – working environment (januari 2009)
- Manage Afghan labour migration to curb irregular flow to Iran, study urges (11 december 2008)
- UNHCR Chief visits, praises refugee camp in eastern Iran (21 november 2008)
- UNHCR helps more than 250,000 Afghans return home since January (7 oktober 2008)
- Q&A: Shirin Ebadi, documenter of refugee issues in Iran (8 augustus 2008)

United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF)

- Annual report 2009 – Countries of particular concern (1 mei 2009)

U.S. Committee for Refugees and Immigrants

- World Refugee Survey 2009 – Iran (Washington, 17 juni 2009)

U.S. Department of State (www.state.gov)

- Iran Country Reports on Human Rights Practices – 2008 (25 februari 2009)

- International Religious Freedom Report Iran – 2008 (september 2008)

- Background Note: Iran (maart 2008)

- Country Reports on Terrorism - 2008

Chapter 3 - State Sponsors of Terrorism Overview: Iran

Chapter 6 – Terrorist Organizations: Mujahedin-e Khalq Organization (MEK)

U.S. Department of State (Washington, 30 april 2009)

- 2009 Trafficking in Persons Report (Washington, 16 juni 2009)

- Travel warning – Iran (1 juli 2009)

- Iran – Country specific information (15 juni 2009)

- Iran Warden Message (15 juni 2009)

1 Talen en dialecten in Iran

Taal/dialect	Gesproken in	Etnisch/religieus
Azeri (Turks)	Oost en West Azarbaijan, Ardebil, Zanzan, delen van Qazvin	Etnisch
Kurdisch	Kermanshah	Etnisch
Balouchi	Sistan en Balouchestan	Etnisch
Arabisch (lokaal)	Khouzestan	Etnisch
Gilaki	Gilan	Etnisch
Mazandarani	Mazandaran	Etnisch
Taleshi	Talesh streek in West Gilan	Etnisch
Lori	Lorestan	Etnisch
Turkmeens	Golestan	Etnisch
Armeens	Armeense gemeenschappen verspreid over het land; meeste in Teheran, Isfahan, Azarbaijan Shiraz en Gilan	Etnisch/Religieus
Assyrisch	Assyrische minderheden verspreid over het land (de meeste in westelijke gebieden)	Etnisch/Religieus

